T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL MEŞRULAŞTIRMA GRAMERLERİ ÜZERİNE ÇÖZÜMLEMELER

KEREM EKİNCİ

DOKTORA TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
ŞEHİR PLANLAMA PROGRAMI

DANIŞMAN
PROF. DR. ZEKAİ GÖRGÜLÜ

İSTANBUL, 2015

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

KENTSEL MEŞRULAŞTIRMA GRAMERLERİ ÜZERİNE ÇÖZÜMLEMELER

Kerem EKİNCİ tarafından hazırlanan tez çalışması 20.07.2015 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı'nda **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Zekai GÖRGÜLÜ

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Zekai GÖRGÜLÜ

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Fatma ÜNSAL

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

Prof. Dr. İclal DİNÇER

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Hüseyin CENGİZ

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Emre Aysu

Maltepe Üniversitesi _____

Bu çalışmada Kerem Ekinci tarafından, TÜBİTAK'ın 2214-A bursu kapsamında Ocak-Temmuz 2014 tarihleri arasında Lancaster Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Prof.Dr. Bülent Diken danışmanlığında gerçekleştirilen "Different Forms of Capital and their Socio-Spatial Transformations in Istanbul" başlıklı araştırma projesi kapsamında üretilen çalışmalardan faydalanılmıştır.

ÖNSÖZ

İnsanların aynı şeye bakıp farklı şeyler görmesi bana her zaman çok ilginç gelmiştir. Bir açıdan bu aşılması imkansız bir sorundur, başka bir açıdan aynı şey diye bir şey yoktur. Özellikle de söz konusu olan kavramlar olunca. Kavram olduğunu farkında olmadığımız kavramlar, "şehir" gibi, "İstanbul" gibi, "insan" gibi.

Mimar Sinan Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama bölümünde geçirdiğim lisans ve yüksek lisans yılları sırasında bu ayrım sürekli karşımda duruyordu çünkü mimarlık, şehircilik, yerel yönetim ve sivil toplum geçmişi ile babam Oktay Ekinci'yle ikimiz, şehircilikteki kuşak çatışmasının beden bulmuş hali olarak sürekli bu konularda sohbet ediyor, tartışıyorduk. Onunla bakış açılarımızdaki farklılıklara çok kafa yormuşumdur.

Yüksek lisans yıllarında tanıştığım ve bu meselenin beşeri bilimlerin temeli olduğunu bana öğreten, ikinci ustam diyebileceğim sevgili Sümer Gürel ile yıllarca "planlama felsefesi" üzerine çalışmamızı ve heyecanımızı hiç kaybetmememizi çok büyük başka bir şans olarak görüyorum.

Doktora yıllarımda ve Yıldız Teknik Üniversitesi kariyerimde bana başından itibaren eşlik eden, hocam Zekai Görgülü ise verdiği destek ve güven duygusu ile bu tez macerasında tahmin edemeyeceğim yerlere ulaşmamı sağlayan isimdir.

Onun desteği ve motivasyonu sayesinde, Lancaster'de birlikte çalışma ve yeni denizlerde yelken açma fırsatı bulduğum, böylece Sümer Gürel ile başladığım insanı ve insana dair olanı anlama yoluna, toplumsal bir boyutta devam etme şansını bana veren sevgili Bülent Diken'e de çok şey borçluyum.

Bu tez sürecinde bana sürekli destek olan ve metinleri defalarca sabırla okuyup beni kontrol eden dostum Sercan Altan'a teşekkür ediyorum. Aileme, anneannem Mürşide Fıstıkoğlu'na, annem Zehra Ekinci'ye ve kardeşim Esat Ekinci'ye sonsuz teşekkürler. Büyük zorluğun, işin psikolojik boyutunda olduğunu şimdi daha net görebildiğim bu süreçte her ihtiyacım olduğumda bana sınırsız destek verdiler. Bu destek olmadan bu tez de olamazdı. Özge Dinç'in ise, birlikte çıktığımız yolculuğun bu uzun ve garip döneminde bana eşlik ederek, doktor olmayı en az benim kadar hak ettiğini belirtmek istiyorum.

Son olarak babama teşekkür ediyorum. Onunla sohbetlerimiz ve tartışmalarımız vefatından sonra da hiç bitmedi, bitecek gibi de görünmüyor.

Eylül, 2015

Kerem EKİNCİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMA LİSTESİ vii

ŞEKİL LİSTESİ viii

ÇİZELGE LİSTESİ ix

ÖZET xi

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ xii

ABSTRACT xiii

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ xiv

BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1

1.2 Tezin Amacı 2

1.3 Hipotez 3

1.4 Temel Kavramlar ve Yöntem Üzerine 3

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE: İKTİDAR, ENDİŞE ve KENTSELLİK 6

2.1 Sembolik İktidar Sahaları ve Kent 9

2.2 Yeni Sermaye ve İktidar Biçimleri 13

2.3 Yeni İktidar Grameri 18

2.4 Meşrulaştırma Rejimleri 26

2.5 Genel Değerlendirme 28

BÖLÜM 3

KENTSELLİK ve TÜRKİYE: YENİ İKTİDAR, YENİ GRAMER 30

3.1 Büyük Kentsel Projeler Çağı 30

3.2 "İstisna"nın "Norm"laşması 35

3.3 Yasal Düzenlemeler ve "İnşaat" 39

3.4 Genel Değerlendirme 46

BÖLÜM 4

ÇÖZÜMLEMELER 48

4.1 Boğaziçi Köprüsü 60

4.1.1 Ağırlıklı Gramerler 60

4.1.2 Gramerlerdeki Değişim 64

4.2 Fatih Sultan Mehmet Köprüsü 66

4.2.1 Ağırlıklı Gramerler 66

4.2.2 Gramerlerdeki Değişim 69

4.3 Yavuz Sultan Selim Köprüsü 71

4.3.1 Ağırlıklı Gramerler 71

4.3.2 Gramerlerdeki Değişim 74

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER 77

KAYNAKLAR 91

EK-A

1968 TARİHLİ MİMARLAR ODASI BASIN TOPLANTISINA AİT METNİN CÜMLE BAZINDA ÇÖZÜMLEMESİ 95

ÖZGEÇMİŞ 100

KISALTMA LİSTESİ

BK	Boğaziçi Köprüsü
FSMK	Fatih Sultan Mehmet Köprüsü
MO	Mimarlar Odası
ŞPO	Şehir Plancıları Odası
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
YSSK	Yavuz Sultan Selim Köprüsü

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 4.1 Boltanski'nin Analizlerinde 1960 ve 1990'lardaki Gramatik Ağırlıklar 49
Şekil 4.2 Mimarlar Odasının 1968 Tarihli Basın Açıklaması ve 1969 Tarihli Raporuna Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden).....61
Şekil 4.3 Boğaziçi Köprüsünün 1970 Tarihli Temel Atma ve 1973 Tarihli Açılış Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) 63
Şekil 4.4 Mimarlar Odasının1976 Tarihli Açık Oturum Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) 67
Şekil 4.5 FSM Köprüsünün 1985 Tarihli Temel Atma ve 1988 (a) Tarihli Açılış Törenleri ile 1988 (b) Tarihli KGM Kitabı Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) 68
Şekil 4.6 Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesinin 2010 Tarihli Raporu ve TMMOB'nin 2012 Tarihli Basın Açıklaması Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) 72
Şekil 4.7 YSS Köprüsünün 2013 Tarihli Temel Atma Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) 73
Şekil 5.8 Boğaziçi Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) 80
Şekil 5.9 FSM Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) .81
Şekil 5.10 YSS Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) ..82
Şekil 5.11 Meslek Odası Metinleri Sentez (%'ler Üzerinden) 84
Şekil 5.12 Tören Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) 85
Şekil 5.13 Meslek Odası Metinlerine Ait Gramatik Değişimler (%'ler Üzerinden) 86
Şekil 5.14 Tören Metinlerine Ait Gramatik Değişimler (%'ler Üzerinden) 86

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 1.1 Teorik Çerçeveyi Oluşturan Ana Teorisyenler 4
Çizelge 4.2 Boltanski'nin Analizlerinde 1960 ve 1990'lardaki Gramatik Ağırlıklar 49
Çizelge 4.3 Kapitalizmin Üç Ruhu, Kaynak: [3] 52
Çizelge 4.4 Projeksiyon Rejiminin Meşrulaştırma Grameri, Kaynak: [3] 53
Çizelge 4.5 Ortak Dünyalar, Kaynak: [3] 54
Çizelge 4.6 Eleştirel Matris, Kaynak: [20] 57
Çizelge 4.7 Uzlaşma Figürleri, Kaynak: [20] 59
Çizelge 4.8 Mimarlar Odasının 1968 Tarihli Basın Açıklaması ve 1969 Tarihli Raporuna Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 61
Çizelge 4.9 Boğaziçi Köprüsünün 1970 Tarihli Temel Atma ve 1973 Tarihli Açılış Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 63
Çizelge 4.10 Mimarlar Odasının1976 Tarihli Açık Oturum Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 67
Çizelge 4.11 FSM Köprüsünün 1985 Tarihli Temel Atma ve 1988 Tarihli Açılış Törenleri ile 1988 Tarihli KGM Kitabı Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 68
Çizelge 4.12 Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesinin 2010 Tarihli Raporu ve TMMOB'nin 2012 Tarihli Basın Açıklaması Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 72
Çizelge 4.13 YSS Köprüsünün 2013 Tarihli Temel Atma Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 73
Çizelge 5.14 Boğaziçi Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 80
Çizelge 5.15 FSM Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 81
Çizelge 5.16 YSS Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 82
Çizelge 5.17 Meslek Odası Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 84

Çizelge 5.18 Tören Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 85
Çizelge 5.19 Eleştiri ve Sunumlardak Gramatik Ağırlık Değişimleri (Gramerler %'lik Değerlere Göre Büyükten Küçüğe Sıralanmış ve %5'in Altındaki Değerler "x" ile Gösterilmiştir) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları 90
Çizelge A1 Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odası Basın Toplantısı 95

ÖZET

KENTSEL MEŞRULAŞTIRMA GRAMERLERİ ÜZERİNE ÇÖZÜMLEMELER

Kerem EKİNCİ

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Zekai GÖRGÜLÜ

İçinde bulunduğumuz neoliberal dönemde, "mobilite" eksenli yeni bir sembolik iktidar biçiminin ve bu iktidara ait yeni bir gramerin yükselişine tanıklık etmekteyiz. Bu yeni gramer ile kentselliğin yeni hali arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Bu tez çalışmasında yeni iktidar gramerinin kentsel devingenlik ile ilişkisi, sosyal teori alanında ortaya konmuş bir dizi çalışmanın sentezlenmesiyle ulaşılan kuramsal bir çerçeve üzerinden ele alınmaktadır.

Bu bağlamda teorilerine başvurulan başlıca isimlerden Bourdieu'ye ait "sembolik iktidarın sosyolojisi", Bauman'a ait "likit modernite" ve Boltanski ve Chiapello'ya ait "kapitalizmin yeni ruhu" kavramsallaştırmaları üzerinden oluşturulacak zeminde birbirini besleyen iki tartışma gerçekleştirmek hedeflenmektedir. İlk olarak Türkiye'de neoliberal kentsel devingenlik üzerine üretilmiş çalışmalar, ardından da İstanbul'daki her üç boğaz köprüsünün sunumları ve eleştirileri, yeni iktidarın ve gramerinin ortaya çıkışına ait süreci aydınlatmak üzere irdelenecektir.

Çalışma sembolik iktidarın gramerindeki dönemsel değişim üzerine bir analiz yöntemi ve araç seti sunmaktadır. Bu setin kullanılması sonucunda ise Türkiye'de kapitalizmin yeni ruhunu yansıtan "projeksiyon" meşrulaştırma rejiminin özgün bir versiyonunun ortaya çıkışını gözlemlemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Meşrulaştırma Grameri, Endişe, Sembolik İktidar, Kentsel Devingenlik, Büyük Kentsel Projeler, Boğaz Köprüleri, Neo-liberalism, İstanbul.

ABSTRACT

AN ANALYSIS ON THE GRAMMAR OF URBAN JUSTIFICATION

Kerem EKİNCİ

Department of Urban and Regional Planning

PhD. Thesis

Adviser: Prof. Dr. Zekai GÖRGÜLÜ

The aim of this dissertation is to create new discussions on a ground based upon the conceptualizations of a number of authors: “the sociology of the symbolic power” (Bourdieu), “liquid modernity” (Bauman) and “the new spirit of capitalism” (Boltanski and Chiapello). In this context, the studies on neoliberal urban mobility in Turkey and the discourses that are in favor and against of the construction of the three bridges in the Bosphorus are being analyzed in order to enlighten the process in which the new power and grammar emerged.

In this neoliberal era, we are witnessing to a new type of symbolic power and the rise of a new grammar of it. Definitely, there is a direct relationship between this new grammar and the new condition of urbanity. In this thesis, the relationship of the new grammar of power with urban mobility is analyzed through the synthesis of a number of studies in the field of social theory.

The study generates a discussion of the periodical change in the grammar of the symbolic power using a new method of analysis and a new explanatory tool kit. By using this method/kit, it is possible to observe a rise of a spesific version of the "projective" justification regime reflecting the new spirit of capitalism in Turkey.

Key Concepts: Grammar of Justification, Anxiety, Symbolic Power, Urban Mobility, Big Urban Projects, Neo-liberalism, Bosporus Bridges, Istanbul.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Bu tez çalışması aşağıdaki kuramsal temeller üzerinden kurgulanmıştır:

Sembolik İktidaron Sosyolojisi

Pierre Bourdieu'nün (özellikle "Distinction: A Social Critique Of Judgement Of Taste" (İnce Ayrım: Tadın Yargılanması Üzerine Sosyal Bir Kritik) [1] adlı çalışmasında) ortaya koyduğu teorik yaklaşım, sosyal aktörlerin, aynı anda birden fazla oyun sahasında, dolayısıyla aynı anda birden fazla kurala göre hareket ettikleri kabulü üzerinden kurgulanmaktadır. Söz konusu yaklaşımın ortaya koyduğu, farklı sahalara ait farklı sembolik sermaye biçimlerini biriktirme stratejileri, neoliberal kentleşme döneminin yeni kentsel kodlarını analiz etmek için önemli bakış açıları sunmaktadır.

Likit Modernite ve Tüketim Toplumu

Zygmunt Bauman'ın (özellikle "Liquid Modernity" (Likit Modernite) [2] adlı çalışmasında ortaya koyduğu) çerçeve ise yeni dönemin sosyo-politik yapısı hakkında önemli bir altlık oluşturmaktadır. Salt ekonomi-politik bir bakışın yeni dönemin özgün koşullarını ıskalayacağı varsayımı bu tez çalışmasının temel argumanlarından birisini telkil etmektedir. Bu bağlamda Bauman'ın teorisi, söz konusu yapıyı ve koşulları hem oluşturan hemde onlar tarafından biçimlenen sosyal aktörlere odaklanmayı hedefleyen böylesi bir çalışma için ideal bir zemin sunmaktadır.

Meşrulaştırma Gramerleri ve Kapitalizmin Yeni Ruhu

Luc Boltanski'nin (özellikle Eve Chiapello ile birlikte hazırladıkları "The New Spirit of Capitalism" (Kapitalizmin Yeni Ruhu) [3] adlı çalışmada ortaya koyduğu) bakış açısı, yukarıda değinilen her iki teori ile birlikte değerlendirildiğinde, bu tez çalışması için oldukça zengin bir tartışma zemini hazırlamaktadır. Zira Boltanski, meşrulaştırma gramerine ve bu gramerin kullandığı rejimlere odaklanmakta ve oldukça güncel bir çalışma ile günümüz dünyasının sosyo-poltiğini analiz etmede yeni bir analiz yöntemine olanak sağlamaktadır.

1.2 **Tezin Amacı**

Bu çalışmanın birbirini besleyen üç amacı vardır.

Birinci amacı, neoliberal dönemin kentsel devingenliğine ışık tutacak teorik bir senteze ulaşmaktır. Bu bağlamda kuramsal çerçevenin çizildiği ikinci bölüm, aynı zamanda çalışmanın ulaşmak istediği sonuçlardan ilkini de bizzat tanımlamaktadır.

Bu doğrultuda seçilen üç temel sosyal teorinin ilki, ikinci bölümün birinci kısmında ele alınacak olan Pierre Bourdieu'nün "sembolik iktidarın sosyolojisi" olarak kavramsallaştırdığı teoridir. Ardından ikinci kısımda Zygmunt Bauman'ın "likit modernite" ve "tüketim toplumu" yaklaşımı ve üçüncü ve dördüncü kısımlarda da Luc Boltanski'nin "meşrulaştırma gramerleri" ve "kapitalizmin yeni ruhu", sentezlenecek başlıca kavramsallaştırmalar olarak ortaya konacaktır.

Böylece bu üç yaklaşım üzerinden hareket eden ve yeni kentsel devingenliğin doğası etrafında gerçekleştirilen tartışmanın kendisi bir analiz aparatı olarak ortaya konacaktır.

Çalışmanın ikinci amacı ise, öncelikle geliştirilen bakış açısı ve aparat ile neoliberal kentleşme literatürünü inceleyen çalışmalar üzerinden yeni kentsel devingenliği açıklayıcı bir takım yeni sorulara dikkat çekmek olarak tanımlanabilir. Bu üçüncü bölümün konusudur.

Çalışmanın üçüncü amacı ise geliştirilen yeni aparatı kensel alanda test etmektir. Bunun için 1960'lara uzanan bir "eleştiri" geçmişi olan ve farklı konjonktürel dönemleri kapsayan bir olgu olarak "İstanbul boğaz köprüleri" eleştirilerinin ve sunumlarının incelenmesine karar verilmiştir. Dördüncü bölümün konusu olan bu inceleme ile ikinci ve üçüncü bölümlerde ortaya konan çıkarımların da test edilmesi hedeflenmektedir.

Bu amaçlara ek olarak, tüm sürati ve takip edilemez gündemi ile günümüz kentsel devingenliğinin, salt ekonomi politik bir olgu olarak ele alınmasından kaçınılarak, sosyo-politik boyutuna da ağırlık veren bir yaklaşımla incelenmesi gerekliliği, çalışmanın genel seyrine yön veren öncelikli bir olgu olarak her üç amacın da arka planında yer alan nosyonu teşkil etmektedir.

1.3 **Hipotez**

Tez kapsamında test edilmiş olan hipotezler şu şekildedir:

Hipotez-1

Türkiye'de neo-liberal kentsel devingenlik, likit sermaye akışları ile biçimlenen farklı sembolik iktidar sahaları ve bu bağlamda oluşan sembolik sermaye biçimleri ile doğrudan ilişkili yeni bir döneme girmiştir.

Hipotez-2

Bu yeni dönemde yeni nesil "likit-oyun sahaları"nın ve bu sahalara ait sembolik sermaye biçimlerini biriktirme amaçlı "projeksiyon rejimi grameri"nin yükselişi, Türkiye'de karşımıza özgün bir versiyonu ile karşımıza çıkmaktadır.

1.4 **Temel Kavramlar ve Yöntem Üzerine**

Yukarıda amaç bölümünde de belirtildiği gibi bu çalışmanın temel amacı olan "yeni bir analiz aparatı üretme işi" kavramsal bir sentez üzerine inşa edilmektedir. Bu nedenle bu kısımda öncelikle temel bazı kavramlar üzeriden söz konusu sentleme işinin biçimi ve ardından da dördüncü kısımda yer alan çözümlemelerin yöntemi üzerinde durumakta fayda görülmektedir.

Çizelge 1.1 teorisyenlere ait temel bazı teori ve kavramları içermektedir. Bu çizelge tez çalışmasındaki tüm teorisyenleri ve kavramlarını içermemekle birlikte, sadece bu bölümde aparatın üretileceği tartışmanın mantığını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Teoriler ve kavramlar çalışmada giderek birbiri ile ilişkilendirilecek ve bir arada kullanılmaya başlanacaktır. Örneğin, Pierre Bourdieu'nün "sembolik iktidarın sosyolojisi" olarak tanımladığı çalışma alanı, Luc Boltanski'nin "meşrulaştırma gramerleri" ile birlikte ele alındığında, Bourdieu'nün "oyun sahaları" ve bu sahalardaki oyuncuların farklı "hiyerarşik" yapılarda yükselmek üzere biriktirdikleri farklı "sembolik sermaye" biçimleri, Boltanski'nin "kadrolar" olarak tanımladığı kesimin "meşrulaştırma gramerleri"ne doğrudan işaret etmektedir. Diğer bir deyişle meşrulaştırma gramerleri birer oyun sahası ve aynı zamanda sembolik sermaye biçimi olarak ele alınabilir. Buna paralel olarak Zygmunt Bauman'ın "likit modernite" kuramı, "likit sermaye"nin devingenliği peşinde koşarak yükselen yeni bir "elit" ve "kariyer" biçimi tanımlamakta ve bu kavramsallaştırmaya konu olan kesimlerin de Boltanski'nin "kapitalizmin yeni ruhu" olarak tanımladığı yeni dönemin "meşrulaştırma grameri" olan "projeksiyon"u "tüketmekte" oldukları görülmektedir.

Çizelge 1.1 Teorik Çerçeveyi Oluşturan Ana Teorisyenler

Teorsiyenler	Teoriler ve Çalışma Alanları	Temel Kavramlar
Bourdieu	Sembolik İktidarın Sosyolojisi	Oyun Sahaları, Sembolik Sermaye, Hiyerarşi
Bauman	Likit Modernite, Tüketim Toplumu	Likit Sermaye, Elit, Kariyer
Boltanski&Chiapello, Boltanski&Thevenot	Meşrulaştırma Grameri, Kapitalizmin Yeni Ruhu	Kadrolar ve Endişeleri, Meşrulaştırma/Test, Yeni Ruh: Projeksiyon

Kavramların bu şekilde ele alışı, çalışmanın ikinci bölümünde kapsamlı olarak yer alacak olan teoriler üzerinden bir senteze ulaşmada izlenecek yolu yansıtmaktadır. Böylece elde edilmesi amaçlanan kuramsal aparat ile çalışmanın üçüncü bölümünde, 1980'lerden bu yana gerçekleştirilen kentsel düzenlemeler, dördüncü bölümünde ise İstanbul Boğaz köprülerine ait örnek metinler incelenecek, bir anlamda aparat test edilecektir.

Bu aşamada son olarak dördüncü bölümde izlenecek yöntem üzerinde, çalışmanın seyri hakkında önceden bir fikir oluşturmak adına, kısaca durmakta fayda görülmektedir. Bu bölümde ele alınan örnek metinler, Boltanski ve Chiapello'nun kullandığı analiz yöntemi örnek alarak incelenmiştir. Bununla birlikte yöntemde değişikliklere gidilme ihtiyacı hissedilmiştir. Bunun nedeni temelde Fransızca ile Türkçe arasındaki yapısal farklılıklardır.

Boltanski analizlerinde metinlerdeki kelimeleri, gramerlere/rejimlere ait üst kategoriler altında kümeleyerek kelime/kategori sayıları üzerinden her bir kategorinin metindeki niceliksel ağırlığına bakmakta ve sonuç olarak her bir metindeki ağırlıklı gramerleri ve rejimleri ortaya çıkartmaktadır. Türkçe gerek sondan eklemeli bir kelime yapısına sahip olması gerekse eş anlamlılığın yaygınlığı gibi nedenlerle benzer bir analiz yöntemi için elverişsiz bir yapı sergilemektedir. Bu nedenle örnek metinler incelenirken, Boltanski'nin bütün bir "metin" için uyguladığı yöntem, bu çalışmada, her bir "cümle" için tek tek uygulanmıştır. Her bir cümlenin kendi içinde hangi gramerleri yansıttığına bakılmış ve cümleler bu şekilde tek tek künyelenmiştir. Künyeleme için Boltanski'nin çalışmalarından elde edilen matrisler kullanılmıştır. Bu konunun detaylarına dördüncü bölümde ayrıntılı olarak tekrar değinilmektedir.

Ekler kısmında ise çözümleme çizelgelerinin tamamının yer almaması tercih edilmiştir. Bunun sebebi söz konusu çizelgelerin uzunluğudur. Analiz yöntemi nedeni ile metinlerin tamamına cümle cümle yer vermek gerekmektedir. Bu nedenle 1969 tarihli Mimarlar Odası metni [4] örnek çizelge olarak seçilerek, yöntemin netlik kazanması bakımından eke konulmuştur

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE: İKTİDAR, ENDİŞE ve KENTSELLİK

"Bir başka zamana ait düşünürler olan Aristo ve Plato'nun, iyi veya kötü bir toplumu, köleler olmaksızın düşleyememesi gibi, Huxley ve Orwell de, ister mutlu ister acınası halde olsun, yöneticilerin, tasarımcıların ve danışmanların var olmadığı bir toplumu akıllarına getiremediler..." ([2]:54)

22 Kasım 1951 tarihli Milliyet gazetesinde "Hayırlı Alametler" başlığıyla yayınlanan haber [5] şu cümle ile başlamakta " İstanbul'un büyük bir şantiye halini aldığını her gün görmekteyiz." ve ardından şu cümlelerle devam etmektedir "Bundan memnun olmayan, inşaatın ticari işler iyi gitmediği zamanlarda arttığını iddia edenler de vardır. Halbuki ticaretimizde de gün geçtikçe büyük inkişaf görülmekte, bir taraftan şehir imar edilirken diğer taraftan ihracat ve ithalatımız artmakta, memleket iş hacmi şimdiye kadar görülmedik bir hadde yükselmiş bulunmaktadır."

Türk basın tarihinin sloganlaşmış bu söylemi, yani "İstanbul büyük bir şantiyeye dönüştü" kalıbı, o tarihten günümüze her dönemde kullanılmıştır. İlk olarak şu tespiti yapmak mümkündür ki bu kalıp genel olarak ya "tamamen olumlu" ya da "tamamen olumsuz" bir durumun başlığı olarak kullanılagelmiştir. Öyle görünmektedir ki şantiyenin güzelliği ona bakan gözlerdedir. Aynı manzara kimileri için kalkınma alameti, başkaları içinse büyük bir rezaletin veya skandalın resmi olarak tanımlanabilmektedir. Örneğin 12 Kasım 1983 tarihli Cumhuriyet gazetesinde [6] bu ifade olumsuz bir içerikle şöyle yer almaktadır "Türkiye son 30 yıl içinde baştan başa büyük bir şantiyeye dönüştü. İstanbul'a bakın: Her yerde betonarme yığınıyla karşılaşıyoruz.".

İlk bakışta bu durumun günümüzde de geçerliliğini koruduğu söylenebilir. "İstanbul mega şantiyeye dönüştü" manşeti, 29 Mayıs 2013 tarihli Milliyet gazetesinde [7]

olumlu bir alt metinle "Dev bir şantiye halinde olan İstanbul, çoğu bu yıl içinde tamamlanacak projelerle dünyanın yeni merkezi olacak" şeklinde sunulurken, birebir aynı manşet 24 Haziran 2012 tarihli Radikal gazetesinde [8] olumsuz bir alt metinle "İstanbul, köprü ve yol bakım çalışmalarıyla iyiden iyiye "zorlu" bir kent haline geldi. Bunlara bir de kentin dört bir yanında devam eden çeşitli "proje"lere ait ve çoğu tartışmalı olan inşaatlar eklenince İstanbul dev bir şantiye görünümüne büründü." şeklinde yer almıştır.

Olumlu ve olumsuz her iki kullanımının da sayısız örneğini bulmanın mümkün olduğu bu kalıpla ilgili yapılabilecek ikinci ve daha yalın bir tespit ise İstanbul'un her dönemde mutlaka bir toplu şantiye dönemine girmiş olduğu gerçeğidir. Fakat bu durum kuşusuz Türkiye'ye özgü değildir.

Örneğin Peter Roberts ([9]:14) ikinci Dünya Savaşından günümüze kadar İngiltere'de yaşanan süreci, diğer bir deyişle "İngiliz Kensel Stratejisi"ni şu şekilde dönemlemektedirler: 1950'ler "yeniden inşa" (reconstruction) dönemi, 1960'ler "yeniden canlandırma" (revitalization) dönemi, 1970'ler "yenileme" (renewal) dönemi, 1980'ler "yeniden geliştirme" (redevelopement) dönemi ve son olarak 1990'lar "yenileme" (regeneration) dönemi.

Roberts, bu günkü kentsel politikanın adı olarak ortaya koyduğu kentsel yenilemeyi diğerlerinden ayıran iki boyuta vurgu yapmaktadır. İlk olarak kentsel yenileme çok sayıdaki içsel ve dışsal kaynağın karşılıklı etkileşiminden ortaya çıkmaktadır. İkinci ve daha da ayırt edici olarak ise kentsel yenileme, "olasılıklar" ve "davetler"in bir "yansıması" olarak, belirli bir mekanda ve belirli bir anda ortaya çıkmaktadır ve yine Roberts'in kendi tanımı ile "kentsel bir dejenarasyon"dur ([9]:9).

Olasılıkların ve davetlerin bir özelliği de yeni dönemde kentsel devingenlik ile karşılıklı etkileşim halinde olan "neoliberalistleşme süreci"nin ayırt edici özellikleri olmalarıdır. Neil Brenner ve Nik Theodore [10] olasılık ve davet olarak "proje"nin, "plan"ın yerini almakta olduğunu ve böylece kopukluğun kentsel devingenliğin yeni ruhunu oluşturmak üzere ortaya çıktığını belirtmektedirler. Bu anlamda günümüzde yaşanan kentsel süreç, "politik-ekonomik mekanın çoklu coğrafi ölçeklerde yaratıcı yıkımı" olarak tanımlanmakta ve "kentlerin, geniş bir yelpazedeki neoliberal inisiyatifin -

birbirine karışmış kriz atlatma ve kriz yönetimi stratejileri ile birlikte- birbirine eklemlendiği, çok önemli stratejik coğrafi sahneler halini aldığı" belirtilmektedir.

Şantiyeler şüphesiz kriz atlatmaya ve yaratıcı yıkıma referans veren güncel kentsel devingenliğin sadece görünen yüzüdür. Bu çalışmada, günümüz "şantiye"sinin ve dolayısıyla da günümüzdeki fiziksel ve sosyal mekanın yaratılma halinin, önceki dönemlerden farklı bir takım özellikleri üzerinde durulacaktır. Öne sürülen şudur ki günümüzde şantiyenin iyi veya kötü olmasının dışında bir başka özelliğinin daha üzerinde durmak gerekmektedir: "Bir olasılık olarak proje" ile "diğer olasılıkların/projelerin elenme hali olarak projenin hayata geçişi/şantiye" arasında günümüzdeki kentsel devingenliğe ruhunu veren bir "kopukluk" söz konusudur.

Zygmunt Bauman'ın "post-modern tüketim toplumu"nun temeline yerleştirdiği ve bu çalışmanın da odak noktasında olan "endişe" biçiminin temelini oluşturan, "olasılık" ile "olan" arasındaki bu kopukluk [11], çalışmamızda şantiyenin olumluluk ve olumsuzluk veya güzellik ve çirkinlik halinin niteliğini değiştiren "yeni bir olgu" olarak ele alınmaktadır.

Kentsel devingenlik ve kentsel fizik mekanın üretimi sonsuz bir proje bombardımanı görüntüsüyle karşımızda durmaktadır. Her geçen gün yeni bir kentsel projenin ilan edildiği, kentsel düzenlemeleri şekillendiren yeni bir yasa değişikliğinin gündeme geldiği, büyük ve/veya küçük çapta bir muhalefetin sergilendiği, bunun sonucu olarak veya olmayarak bazı projelerin ve yasa değişikliklerinin, ileride tekrar gündeme getirileceğinden şüphe edilmeyecek bir biçimde, rafa kaldırıldığı, bazılarının da hayata geçirildiği ve tüm bu kentsel gelişmelere paralel olarak hayatın her alanında kavrayışların ve kavramsallaştırmaların, toplumsal yapılanmaların ve kapitalizmin kurumlarının yeniden biçimlendiği bir ortamı deneyimlemekteyiz.

Kentsel fizik mekânın sürekli olarak yeniden üretilmesinin ekonomik sermayenin döngüsü ile olan ilişkisi şüphesiz ortadadır [12]. Bununla birlikte konunun sosyo-politik boyutunun kilit noktaları işaret ettiğinin farkında olan bir yaklaşımın, kentsel devingenliğin bu yeni halinin anlaşılmasında anahtar rolü oynadığı savunulmaktadır.

2.1 Sembolik İktidar Sahaları ve Kent

Pierre Bourdieu, kentsel toplumun sınıfsal yapısının analizinde sembolik iktidarın kendisini sürekli yeniden üreten yapısına odaklanan bir çalışma alanı olarak tanımladığı "sembolik iktidarın sosyolojisi" ile farklı sermaye türlerinin birikiminin ve dağıtımının - bireysel veya kollektif pozisyonları belirleme eğiliminde olan- yapısını ve "rekabet eden güçlerin veya sermaye türlerinin dağıtımı ile tanımlanan rütbelerin belirlediği pozisyonlar arasındaki objektif ilişkilerin alanı"nı ortaya çıkartmayı hedeflediğini belirtmektedir ([13]:114.).

Borudieu'nün tanımına göre oyuncular kapitalist sistemde, ellerinde bulunan çeşitli sermaye türlerinden birikimler ile, çeşitli oyun sahalarında, kuralları önceden belirlenmiş oyunlar oynarlar. Oyunların her birinin ortak amacı iktidar hiyerarşisinde yükselmektir. Bir oyuncunun elindeki birikimin, oyun tarzını, tercihlerini ve eğilimlerini de belirlemesi durumu "habitus" kavramı ile tanımlanmaktadır. Bu kavramla birlikte kapitalist sistem de aynı zamanda, farklı sınıfların ve sınıf fraksiyonlarının "gerçeklikler ve hayali kurgular ile ilişki kurmanın farklı yolları" açısından "karakteristik eğilimlerin sistemi" olarak tanımlanmaktadır ([1]:5-6.).

Gerçek ve hayali kurgular arasındaki ilişki, bu çalışmada endişe ve "proje" ile sembolik iktidar arasında kurulmakta olan ilişkinin çerçevesini çizen ve kişinin sürekli olarak bir sonraki projeye odaklanabilmesini ve belirsizliğe karşın motivasyonunu koruyabilmesini açıklamaya yardımcı olan temel yaklaşımlardan biridir.

Bu yaklaşımla ortaya konan "habitus" kavramı, içinde yer aldığı "araç seti" bağlamında anlam kazanan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bourdieu, sosyal alanı, aralarında habitusun da yer aldığı "üç kavramın" karşılıklı-bağımlılığı ve eş-inşaası üzerinden analiz eden bir metodolojiyi işaret etmektedir. Bu bağlamda diğer iki kavram "saha" ve "sermaye"dir. Bourdieu'ye göre bunlardan hiç birisi bir diğerine baskın, öncelikli veya bir diğerinin sebebi olarak değerlendirilmemelidir.

Bourdieu, bir denge-durumunda ([13]:105) "saha" ve "habitus"un bir "diyalektik" teşkil edeceğini belirtmektedir. Belirli tecrübeler, sosyal dünyayı üretecek ve yeniden üretecektir ve bu aynı zamanda onları gerçekleştirecektir. Bu yöntem bize "bakış açılarının sürmekte olan inşası"nı "görme" olanağı sunmaktadır.

Patricia Thomson özellikle, Bourdieu'nün sosyal alanı analiz etmek üzere geliştirdiği "saha" (field) kavramı ile "araştırma nesnesinin sadece belirli bir tarihsel, yerel/ulusal/uluslarası ve ilişkisel bağlamda değil, ama aynı zamanda, daha önce hangi düşünceler tarafından analiz edildiği ve kimin ilgisine sunulduğunun da sorgulandığı" bir yöntem ortaya koyduğunu belirtmektedir ([14]:67). Burada ortaya konan "yansıtmalı" (reflexive) yaklaşım, "sosyolojinin sosyolojisi" kavramsallaştırmasında olduğu gibi, belirli konuları ele alan fikirleri ele alma olanaklarını zenginleştirmiştir. Luc Boltanski ve Chiapello'nun meşrulaştırmalar üzerinden önerdiği okuma biçimi de bu bağlamda ele alındığında, sembolik iktidarın kendisini yeniden üretmesinin grameri üzerine tarihsel bir kavrayışa ulaşıldığı görülmektedir.

Thomson "saha" kavramı üzerine şimdiye kadar çok çeşitli benzetmeler yapıldığını söylemekte ve bunlardan özellikle üçünü, "futbol sahası"nı, bilim kurgudaki "güç-alanı"nı ve fizikteki "güç alanları"nı birlikte ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Futbol sahası benzetmesi bağlamında, sosyal yaşam, pozisyonların "sosyal ajanlar" tarafından "işgal edildiği" bir "oyun" olarak değerlendirilmektedir. Bilim kurgusal "güç-alanı" benzetmesinde de bir nevi süzgeç görevi gören "bariyer"lere vurgu yapılmaktadır. Fizikteki "güç alanları" benzetmesinde ise, bir manyetik alandakine benzer şekilde, kültürel sermaye ve ekonomik sermaye, sosyal alanın hiyerarşik olarak düzenlenmiş iki kutbunu oluşturmaktadır. Bir kutupta ekonomik pozisyon kültürele, diğerinde kültürel pozisyon ekonomik olana baskındır. Ekonomik kapital düşey olarak tanımlanmaktadır çünkü kültürel kapitalden daha çok statü ve güç getirmektedir, fakat buna rağmen yüksek ölçüde bir avantajı ancak her ikisi "birlikte" sağlamaktadır.

Bourdieu çeşitli sahalarda (eğitim, kültür, televizyon, edebiyat, bilim, konut, bürokrasi veya küresel sanayisizleşmenin yeniden inşa edilen sosyal yerleşimleri gibi) elde edilen kazancı dört çeşit sermaye biçimi ile tanımlanmaktadır. Bunlardan üçü "ekonomik", "kültürel" ve "sosyal" sermaye kavramlarıdır. Dördüncü sermaye biçimi olan "sembolik" sermaye, diğer sermaye biçimlerini "temsil" eden ve farklı sahalar arasında "takas" edilebilen şeyleri -örneğin "referans" gibi- tanımlamaktadır.

Yukarıda altı çizilen her iki özelliği, yani hem yansıtma hem de temsil/takas özelliklerini birden bünyesinde barındırması bakımından tartışmamız, bir yandan kapitalizmin

güncel halinin analizi bakımından yüksek bir açıklayıcılık potansiyeline sahip bir olgu, diğer yandan da özellikle yeni sembolik sermaye temsil ve takas biçimlerinin analizi açısından önemli bir araştırma nesnesi olarak görünmektedir.

Bourdieu'nün diğer bir kavramsallaştırması olan "doxa", yani buradaki bağlamda tanımlanan özel bir çeşit "kanaat", ise Bourdieu'ye göre kültürel sahanın tüm "alt-sahalar"ının ekonomik saha tarafından domine edilmesi ile şekillenmektedir. Sahalarda yer alan "kurumlar"ın da "alt-sahalar" olarak işledikleri tanımlamasından hareketle Bourdieu, "özelleşmiş" sahalar ve "sosyal saha" arasında bir "türdeşlik" tanımlamaktadır.

Türdeşlik, çeşitli sahalarda "tek seferde işleyen ikili oyunlar" şeklinde çalışan stratejiler anlamına gelmektedir. Türdeşlik, farklı sahaların, yani özel kurumların ve genel oyun sahalarının ortak üyeleri tarafından genelde anlaşılmaz.

Böylece özellikle üst saha tarafından kapsanan alt bir sahanın üyesi, bu iki sahanın ayırdında olmadığında, diğer bir deyişle kendisini iki farklı sahada değil tek bir sahada algıladığında ortaya çıkan kanaat, yeni türdeşliğin, genel olarak güçler alanına ve sosyal eşitsizliğin yeniden üretilmesine katkısını tanımamak ve onaylamamak üzerine kuruludur ([14]:73). Bu durum, saha değişiklikleri ile ortaya çıkan yeni türdeşliklerin de bir öncekini onaylamama eğiliminde olacağı anlamına gelmektedir.

Bu açıklama, yeni dönemin proje sahalarının üyelerine ait habitusları anlamak açısından hayati bir önem taşımaktadır. Zira bu durum aynı zamanda yeni bir kavrayış ve hafıza biçimi olarak da karşımıza çıkmakta ve faklı bir paralel "gerçeklik inşası" sürecinin gramatik temellerini de atmaktadır.

Sahaların kendi kurallarına göre davranmayı meşrulaştırma biçimlerinin ve gramerlerin farklılaşmasının ele alındığı olgu olarak "doxa" veya kanaat, sahadaki "iş"e ait tecrübenin mantığını da tanımaz/onaylamaz. Böylece sosyal aktörler, sahanın kendilerine dönük olan yeniden-üretici amacı ile yüzleşseler bile bu durumu her halükarda açıklayabilirler" ([14]:70). Bu noktada doxaya ait olan, tecrübeyi tanımama/onaylamama özelliğinin aynı zamanda Bourdieucü "sembolik şiddet" kavramının da temeli olduğu belirtilmektedir ([14]:104). Böylece sahalarda üyelerin

uyguladığı sembolik şiddetin, hem başka üyelere hem de kendi kendilerine karşı olmak üzere iki yönlü olduğunun da altını çizmek gerekmektedir.

Bununla birlikte yukarıda şu ana kadar ana hatları çizilen "yapısal" kavrayışın içinde, paradoksal gibi görünmekle birlikte tam tersine bireyin iradesine haddinden fazla anlam yüklemeden bireyi daha merkezi bir pozisyona çekme çabası içinde olan Bauman ile Boltanski ve Chiapello'ya paralel olarak, Bourdieu'nün sembolik iktidar kavrayışı, bünyesinde "aktör" ve "değişim" nosyonlarını barındırmaktadır. Bourdieu ne tamamen mekânik güçler veya nedenler tarafından yönlendirilmeye ne de tamamen kendi bilinci ile hareket etmeye dayalı prensipleri kabul eder. Ona göre aktif ve bilgi sahibi aktörler söz konusudur ve bu aktörlere, sonradan edinilen bir "seçenekler, prensipler, vizyon hareket şemaları sistemi"ne dair pratik bir algı bahşedilmiştir ([14]:74). Dolayısıyla Bourdieu, sahalarda "serbest oynama" ihtimalinin mümkün olduğunu ve komşu sahalardaki ve dışsal sahalardaki gelişmelerin de aynı zamanda değişim üretebileceğini belirtmektedir.

Böylece, serbest oynama ve sembolik şiddetin Boltanski'nin meşrulaştırma grameri ile bağlantısını kurarak, kentsel devingenliği biçimlendiren ve kentsel devingenlik tarafından biçimlendirilen yeni proje kadrolarının, aynı zamanda terk edilmekte olan eski yapılara ve bunun sosyal eşitsizliklerin yeniden üretilmesi veya içine düşülen absürt durumu meşrulaştırmak adına ortaya konacak yeni sembolik şiddet biçimlerine de işaret etmekte oldukları görülür. Bu bağlamda tartışmamızı, aynı zamanda yeni kentsel devingenlik aracılığıyla kurulan sembolik iktidarın inşasında, sürekli devinim halindeki sahalar olarak projelerin meşrulaştırılmasında kullanılan bir sembolik şiddet aracı olarak da kabul etmek gerekmektedir. Yapılan işe ait gerçek tecrübe ve oluşan kısırdöngü, bir sonraki projede yer alma endişesi ile şekillenen algıda asla fark edilmeyecek ve onay görmeyecektir.

Buna ek olarak ağır modern sahaları terk eden aktörler, terk edemeyenlerin, diğer bir deyişle ilk iki ruhun "ateş topografyasında" [17] kalanların, öfkesine karşı kendi kişisel başarı hikayelerini, yeni ahlak ve "kanaat" ile sadece meşrulaştırmakla kalmayıp, aynı zamanda kalanları kalmakla suçlayan yeni nesil bir sembolik şiddetin inşasına da katkıda bulunmaktadırlar. Fakat bir projede, hatta o projeye kadar uzanan proje

silsilesinin tamamında yer almış olmak, bir sonraki projede de yer alınacağını garanti etmediğinden, alet olunan şiddetin kendine her an geri dönme ihtimali de, ortaya koyduğumuz endişe türünü yeniden sürekli yeniden üreten bir olgu olarak kabul edilmelidir.

2.2 Yeni Sermaye ve İktidar Biçimleri

Zygmunt Bauman "post-modern birey"i, modern vaadin asla yerine getirilmeyeceğini gören kişi olarak nitelemektedir. Modern toplum özgürlük vaat eder ve modern "yurttaş"ların bu özgürlüğünün karşılığı da "özgürleştirici sorumluluklar"ıdır. Bu bağlamda modern bireyin üç temel öğeye karşı duymak durumunda olduğu güvenden bahsetmek mümkündür: bir yurttaş olarak kendisine, diğer yurttaşlara ve modern kurumlara (Bauman, 2006, s. 165.). Bu güvenin kaynağı ve garantisi, her üç öğenin de özgürleşebilmek için sorumluluklarını yerine getirmekten başka çarelerinin de olmayışıdır.

Sosyal devletin kendi sınırları içinde tanımladığı güvene dayalı bir zemini söz konusudur. John Urry, toplumsal ilişkileri tekelindeki hükmetme gücü ile düzenleyen "sosyal devlet anlayışı prizması"nın çalışma prensibini bu "güven ilişkisi"ne dayandırmaktadır ([15]:164-168). Buna göre yine bir üçleme olarak, ulusal risklere karşı ulusal görevler ve ulusal haklardan oluşan prizmatik yapı ile sosyal devlet bu güne kadar yurttaşlara "ölçülebilir başarı kriterleri" sunarken, sunduğu kazanımların "arzulanması" konusunda da karşılıklı bir güven ilişkisi tanımlanabiliyordu.

Ulusal sermayenin altın çağının sona ermesi ile birlikte ise günümüzde, "likit sermaye"ye bağlanan her üç öğe de (risk, görev ve hak) özgürleştirici sorumluluklarından "zorunlu olarak" kurtulmuş durumdadır.

Sorumluluklardan ve "güven beklentisi"nden kurtulan sosyal devlet, daha önceki dönemde üstlenmiş olduğu "bahçeci" pozisyonundan, "av alanı bekçisi" pozisyonuna geçmektedir [15]. Devlet, her ne kadar hâlâ hiç bir şirketin sahip olamayacağı kadar güçlübir otoriteye sahipse de, artık kariyer olanakları ve gelecek güvencesi sunamadığı, yani kişilere veya kapitalist kurumlara, olgunlaşabilecekleri güvenli ortamı sunma işlevini kaybettiği bu zorunlu ortaklıkta, av alanına dönüşen ulusal sınırların başında

duran ve avlanmanın kendi "iç adaleti"ne karışamayan bir bekçi pozisyonunda olmayı kabullenmek durumundadır.

Bauman, bu yeni "ahlak"la avlanan yeni bir sermaye-elit karakteristiği ile karşı karşıya olduğumuzu belirtmekte ve yeni dönemi "likit modernite" olarak kavramsallaştırmaktadır. Yeni elit, sermayenin "ağır modern" döneminin sermaye biçimleri olarak tanımlanabilecek olan fabrika veya toprak gibi öğelere sahip değildir. Aynı devlet gibi, yeni elit de bu yüklerinden zorunlu olarak kurtulmuş durumdadır ve bunların yerini alan, hafif ve likit sermayenin birbirini besleyen iki biçiminden söz edilebilir. Bunlar "sermaye hareketliliğinin bilgisi" ve "kaçabilirlik"tir. Bu iki öğenin mülkiyetini "tekelinde" tutmak günümüzde iktidardaki pozisyonun korunması için en önemli koşul haline gelmiştir.

Buradaki bilgi nosyonu ile bilginin sürekli elden kaçan yeni bir biçimine vurgu yapılmaktadır. Ağır modern dönemdeki üretime yönelik teknik bilgi -ki bu teknik bilginin üretilmesine egemen olmak da ağır dönemin karakteristik özelliğidir- artık "akışlara ilişkin" olan ve üretildiği anda önemini yitiren bilgiden daha değersizdir. Bu durum aynı zamanda yeni elitin önceliği, bilginin küresel akışını kontrol etmeye vermek zorunda olması anlamına gelmektedir. Fakat günümüzde 24 saat kapanmayan küresel borsa veya anında akan dijital bilgi gibi yeni olguları da bünyesinde barındıran yeni koşullar karşısında, iktidardaki pozisyonun korunması, ancak sermayenin her anki hareketini sürekli olarak takip etmekle mümkün olabilmektedir. Fakat sonuç olarak söz konusu bilginin her an her şeyin değişiminden sürekli olarak etkilenen sermaye akışlarına bağlı "öngörülemezliği" ile birlikte aslında yeni elit, kapitalizmin tarihinde belki de daha önce hiç olmadığı kadar kendi elindeki iktidar aracının kölesi konumuna gelmiş durumdadır.

İkinci ayırt edici yeni mülkiyet biçimi olarak tanımlanabilecek olan "kaçabilirlik" ise, sermaye akışlarının her an daha kârlı hareketlerde bulunabilir olabilmesi açısından hayati bir öneme sahiptir. Sermayenin "geçici" olarak konaklayacağı yerin seçimi için ön şart olarak her an kaçabilir ve daha karlı başka bir yere transfer edilebilir olması teminat altına alınmak zorundadır ([2]:188, [15]:189).

Böylece günümüzde durmak/iktidar pozisyonunu kaybetmek ve sürekli devingen olmak/pozisyonunu korumak arasında çok keskin bir çizgi ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan yeni elit de, geri kalan kesimlerden farksız olarak, sürekli bir sonraki adımı düşünmekten, diğer bir deyişle zamanını satıp para satın alma konumuna düşmekten kendisini kurtaramamaktadır.

Bu aşamada Bauman modern bir ütopya olarak "modern toplum hayali"nin, akışkan kapitalin bağları çözmesi ile sosyal devletin modern kazanımlarına duyulan arzunun yerini "güncel arzu"lara bıraktığını söylemektedir ([2]:17). Fakat toplumsal normlar ve toplumsal yapı çözüldüğünde ve hatta ortadan kalktığında bu arzular, esas itibari ile ezici bir hal almaktadır. Çünkü bu halde birey, yaşamı ile ilgili bütün sorumluluğu kendi sırtına almış durumdadır. "Tercihler"i ve "performans"ı bireyin başarı veya başarısızlığının, mutluluğu veya mutsuzluğunun tek nedeni haline geldiğinden, güncel arzuları da bir yandan olanaklara ama diğer yandan çoğunlukla da risklere dönüşmektedir. Arzulamak ile risk almak arasına sıkışan ise sadece her kesimden bireyler değil yeni dönemin kapitalist kurumları da kapsayan biçimde tüm aktörleridir.

Toplumsal normların ve yapıların çözülmesi bağlamında Urry özelde günümüz sosyolojisini genelde ise sosyal bilimler sahasının tamamını, ana çalışma nesnesi ortadan kaybolmuş bir bilim alanı olarak tanımlar ve yeni çalışma nesneleri tanımlanması gerektiğinden bahseder. "Sosyal olma" halininin artık "toplumsallık" değil "devingenlik" kavramı üzerinden ele alınmasını önerir [15].

Ulusal toplum ve sosyal yapı yerini farklı "arzular"ın akışlarına bırakmış durumdadır. Fakat "toplumsal"ın ortadan kalkışını ve söz konusu arzuları, bireyin gücü olarak almamak gerektiğini de tekrar tekrar vurgular. Bunun yerine güncel durumu, insan tarafından yönetilmeyen bir halin, insanın zayıflığı ile savaşı olarak nitelendirmektedir. Bu bağlamda örneğin "aktör" kavramına da gereğinden fazla bir anlam yüklemenin sakıncalı olduğunu, çünkü tercihlerin bireylerin kendi tercihleri olmadığını hatırlatmaktadır.

Yukarıda değinilen "arzu" nosyonu aynı zamanda yazarların "tüketim toplumu" kavrayışlarının da anahtarı niteliğindedir. Bauman bu bağlamda alışverişin çoktandır basit bir ekonomik aktivite olmaktan çıktığını belirtmektedir. Hayatın her alanındaki

çeşitli alışveriş biçimlerinin işlevi, sosyal ağlara dahil olma olanaklarını arttırmaya yönelik olarak "bütün seçeneklerin tarandığı" bir yaşam tarzına dönüşmüş durumdadır.

Sosyal ağların oluşmasında "kalıcı toplumsal" birliktelikler artık yerini "geçici topluluklara" bırakmıştır. Bauman bu yeni topluluk biçimini tanımlarken "vestiyer toplulukları" kavramsallaştırmasını örnek gösterir. Bu kavram ile, bir sahne gösterisi için bir salonda buluşan ve geçici bir süre aynı gösteriyi birlikte izledikten sonra salondan çıkıp, vestiyerden eşyalarını aldıkları andan itibaren, bir daha bir "vesileyle" bir araya gelip gelmeyeceklerini bilemeden, dışarıdaki ayrı kimliklerine ve hayatlarına geri dönen topluluklar tanımlamaktadır [2]. Geçici bir aktivite/gösteri etrafında bir araya gelmek üzerine kurulu bu yeni toplanma biçimi, yeni-kabilesel bir biçimdir. Urry de bu toplumsal aşamanın, Emile Durkheim'ın "Gemeinschaft" (topluluk) ve "Gesellschaft"ının (toplum) ardından gelen "bund" (birlik/bağ) dönemi olarak kavramsallaştırılmasını örnek gösterir ve burada "aidiyet"in aslında temelde "devingenlğin" paylaşımı üzerinden gerçekleşmekte olduğunu vurgular ([15]:142-147). Bu aynı zamanda yeni-ulusalcılık biçimi olarak da tanımlamaktadır. Fakat bu yeni biçim, klasik ulusalcılığın aksine, yokluktan değil varlıktan, etnisiteden değil sivillikten ve tepkiden değil süreçten doğmaktadır ve bu bakımdan sadece ulus devletleri değil, klasik cemaat ve diasporaları da -bir arada tutan önemli "kurban" ve "anayurt" gibi motifleri ortadan kaldırarak- eritmektedir. Urry de bu bağlamda örneğin "sosyal hafızalar"ın da yeniden oluşturulduğuna değinmekte, bu konuda, fakir, alkolik ve kavgacı bir imajı dansla, edebiyatla ve gastronomi ile değiştiren İrlanda'yı ve İrlandalılığı örnek göstermektedir. Toplumsal kimliklerin yeniden inşa edildiği bu yeni dönemde bireysel kimlik ise artık tamamen bireyin kendi sorumluluğundadır.

Richard Sennett burada tanımlanan problemi, yani bireyin kendi kimlik sorumluluğunu tamamen kendi üstlenmiş olması halini, kamusal insanın çöküşünün temeline konumlandırır ve günümüz insanının kişilik sorunlarına duyduğu ilginin hiç olmadığı kadar gelişmekte olduğuna vurgu yapar. "Kişilik kültürü" olarak tanımladığı bu yeni kültürde, cemaatin ve kişi dışılığın artık en büyük günah haline gelmiş olduğunu belirtir. Sennett "Sınıf politikası da sınıfın kendisiyle birlikte zayıflamıştır ve özellikle yüzyılımızda oluşan yeni sınıflar arasında sınıf politikası daha çok doğuştan gelen kişisel yeteneklerin ifadesi olarak görünür olmuştur." der ve Boltanski'nin "geçici kadroları"nı

ve Gottdiener'in "karma kentsel kesimleri"ni bir araya getiren yeni "endişe"ye işaret eder ([16]:434-436).

Vestiyer topluluklarının "gösteri" ve "vesile" ile, yani bu çalışma bağlamında "kentsel proje" ile, bir araya gelmelerinin, ağır/katı/donanımsal modernizm çağına ait olan "dava arkadaşlığı"nın yerini almış olması, bireyler açısından, modern toplumdaki "verilmiş kimliğin", yerini hedefe, performansa ve tercihe, diğer bir deyişle tüketiciliğe bırakmış olması anlamına da gelmektedir ([2]:31). Diğer yandan da kazığın sabit zeminden çıkması ve hareketli bir zemine çakılması, devlete paralel biçimde "zorunlu bir özgürleşme" ile bireyleri "zorunlu göçebe"ler haline sokmuştur. Göçebelerin eğilimlerini koşullandıran temel unsur ise kendilerine sürekli yeni-kabilesel topluluklar veya vestiyer toplulukları aramak ve dahil olmaya veya kabul edilmeye çalışmak zorunda olmalarıdır.

Diğer yandan bu değişken topluluklara aidiyet hissetmelerini ve kabul görmelerini sağlayacak tüketim tarzlarını da sürekli "taramak" zorundadırlar. Zorunlu olarak sürekli tarama işi, yeni bir "kariyer" biçimi olarak tüketim kimliğinin özünü teşkil etmekte ve bir başka kavramsallaştırmayla da bu durum, yeni elit ile kol işçisini, farklı sınıflardaki koltuklara ama aynı "otomatik pilotlu uçağa" yerleştirmektedir ([2]:59). "Modern gemi" metaforunda olduğundan farklı olarak, alt kamaralardaki düşük ve güvertedeki yüksek kesim, bu kez "postmodern uçak"ta, kısmen eşit sayılabilecek pozisyonlarda ve de yüksek bir hızla ilerlemektedir. Fakat eşitliği asıl yaratan, koltukların hemen hemen aynı mekânda ve eşit seviyede yer almasından ziyade -ki böylece bu durumu bir ilerleme olarak yorumlama yanılgısına düşme olasılığı da ortaya çıkmıştır- uçağın pilot kabininin boş olmasından duyulan ortak endişedir zira post-modern uçak, likit sermayenin hareketliliğine kilitlenmiş olan otomatik bir pilotla, öngörülemez bir rota ile ilerlemektedir.

Sonuç olarak yeni oyun, her iki taraf (yani hareketli olup ve değişebilen ile bunu yapamayan) için de oyunu kazanmanın, yani mutlak bir iktidara sahip olmanın mümkün olmadığı bir oyundur. Buna ek olarak, tüm sınıflar için, artık sürekli devingen olma zorunluluğunu da bünyesine eklemiş durumdadır. Bauman sistemin ulaştığı bu aşamayı "tek ödülün oyunda kalmak olduğu bir oyun" olarak adlandırmaktadır ([2]:121).

Bauman'ın buradaki vurgusu, oyunun bu hale gelmiş olması ve daha önce kazanmanın mümkün olduğu bir halin var olduğu gibi anlaşılmamalıdır. Bauman durumu bundan ziyade artık oyunun bir kazanma vaadinde bulunma ihtiyacından kurtulmuş olması şeklinde yorumlar ve ortadaki absürtlüğün altını çizmiş olur.

Oyunda kalmanın/kazanmanın karşılığı olarak oyundan atılmak/kaybetmek ise doğrudan devingensizlik ile ilişkili görünmektedir. Bülent Diken madalyonun öteki yüzündeki bu gerçekliğe işaret etmekte ve önemli bir uyarıda bulunmaktadır. "Devingenlik" ve "değişme" noksanlığı "ateş topolojisi"ni oluşturmaktadır. Hareket edememek ve değişememek, yeni dönemde eşitsizliği ve adaletsizliği yeniden üreten en önemli olgular olarak ele alınmalıdır. Yeni elitin tekelinde tuttuğu (veya yeni eliti tekelinde tutan) bilgi ve kaçabilirlik hakkı, uçakta olmayanlarla, diğer bir deyişle "kadro dışı" olanlarla, doğal olarak paylaşılmamaktadır. Bu bağlamda yeni dönemin şartlarını incelerken "devingenliğin sosyolojisinin, devingenliğin devingensiz motorunu oluşturan ateşe karşı kör olmaması gerekir" [17]. "Devingensizlik" birbirine zıt anlamları aynı anda bünyesinde barıdırmakta ve bir yandan kendi kelime anlamını diğer yandan da zıt kutup olan devingenliğin, endişe odaklı itici motivasyonunu temsil etmektedir.

2.3 **Yeni İktidar Grameri**

Absürtlük, Luc Boltanski ve Eve Chiapello'nun çalışmalarında da temel bir kavramdır ve kapitalist sisteme ortaya çıkışından itibaren eşlik etmiş bir nosyon olduğunun altı çizilmektedir. Kapitalist sistemin yaygınlaşması ile birlikte "Ücretli çalışanlar sahip oldukları işgücünün meyvesini ve itaat etmek zorunda kalmadan çalışabilecekleri bir çalışma hayatını kaybetmişlerdir. Kapitalistler de kendilerini, sapına kadar soyut ve tatminden ve ihtiyaçların tüketilmesinden ayrışmış, bitmek tükenmek bilmeyen ve doyumsuz bir sürecin boyunduruğu altında buldular" ([3]:7).

Kapitalist tarihi araştırırken, insanların içine hapsoldukları bu kazanan olmayan sistemi ve kendi hapsolmuşluk hallerini, gerek başkalarına gerekse kendi kendilerine karşı nasıl meşrulaştırdıklarına ve bu meşrulaştırma biçimlerindeki değişime bakmak, Boltanski ve Chiapello'nun "eleştiri sosyolojisi" olarak tanımladıkları çalışma alanının özünü teşkil etmektedir. Sembolik iktidarın kendisini insanların gözünde, farklı meşrulaştırma

biçimleri üzerinden sürekli olarak yeniden inşa edebilmesinin tarihi bu çalışma alanının odağındadır.

Bu kavrayışla ikili, her biçiminde kapitalizme geçişi meşrulaştıran ideolojiyi "kapitalizmin ruhu" olarak adlandırmaktadırlar.

Kapitalizmin absürtlük ile tarihsel bağı, günümüzdeki biçimini anlamak açısından mühimdir. Karl Polanyi, sanayi kapitalizmine geçiş dönemindeki absürtlüğü meşrulaştırma çabasının altını çizmektedir. Polanyi, İşgücünün reel olarak karşı karşıya olduğu minimum yaşama standartlarının, "ücretlerin demir yasası" olarak bilinen yasa ile belirlendiğini belirtir. Fakat bu yasa da ücretleri başka bir yaşama standardının mümkün olamayacağı kadar düşük tutma eğiliminde olan bir başka yasa tarafından üretilmektedir ([18]:128). Böylece Polanyi absürtlüğü doğrudan "ekonomik toplum"un temeline konumlandırmaktadır.

"Ücretlerin demir yasası" meşrulaştırma işlevini kaybetmiş gibi görünse de, "meşrulaştırma"nın asal işlevi hala bakidir ve yeni meşruiyetin kaynağında yer alan nosyon Boltanski ve Chiapello'ya göre "proje"dir.

Sembolik iktidarın gramerinin söz konusu meşrulaştırmanın farklı rejimleri üzerinden analiz edildiği "Kapitalizmin Yeni Ruhu" adlı çalışmada, birbirinden ayrılan üç farklı ruh ortaya koymaktadırlar. Söz konusu ruhlar aynı zamanda, üyelerin aynı anda birden fazla sahada bulunabilecekleri, Bourdieucü birer sembolik iktidar sahası olarak da ele alınabilir [13], [1], [14]. Bu bakış açısı, iç içe geçmiş toplumsal yapıların ayrışma ve ortaklaşmalarını belirlemek konusunda zengin bir araç seti sunmaktadır.

1980'lerden beri görünür hale geldiği dile getirilen kapitalizmin yeni ruhu, 19.yy'ın sonlarını temsil eden birinci ve özellikle 1940 ve 1970 arası dönemi temsil eden ikinci ruhtan dört ana başlık altında ayrılmaktadır. Bunlar, "birikim sürecinin sermaye biçimleri", "heyecan", "adalet" ve "güvence"dir. Her üç ruhun sembolik iktidar grameri de böylece ayrışmaktadır. Buna göre birinci ruhtaki birikim sürecinin sermaye biçimleri olarak tanımlanan küçük aile işletmeleri ve burjuva kapitalizminin karşısına, 1940'lardan itibaren idari/yönetimsel firmalar, büyük sanayi şirketleri, kitle üretimi, devletin ekonomi-politikası ve bu bağlamda ortaya çıkan kariyer olanakları çıkmıştır. Bauman'ın ağır/katı/donanımsal modern dönemine ait bu yeni olguların karşısında

bugün ise içinde bulunduğumuz likit modern dönemde yani üçüncü ruhta, ağ firmaları, internet sahaları, küresel finans ve çeşitlenen ve farklılaşmış üretimler çıkmaktadır.

Birinci ruhun "heyecan"ı ise yerel topluluklardan bağımsızlaşma ve kapitalizme katılma sürecine odaklı iken, ikinci ruhta heyecan, özellikle "özgürlük ülkelerinde" güç pozisyonları olarak ortaya çıkmaktadır. Günümüzün heyecanı ise belirsiz organizasyonlara, yenilik ve yaratıcılığa ve özellikle de kalıcı değişim olgusuna yönelmektedir.

Böylece, özellikle de kurumsal kariyer olgusunun terk edilmesiyle, otoriter yöneticiler döneminin de sonu ilan edilmektedir.

Bu bağlamda aile ve piyasa adaletlerinin bir karışımı olarak karşımıza çıkan birinci ruhtaki adalet nosyonun karşısına da, ikinci ruhta verimliliğe göre değer atfedilen bir meritokrasiye ve hedefler doğrultusunda yönetime dayalı bir adalet kavrayışı çıkmaktadır.

Üçüncü ruhun adaleti ise bu çalışmanın temel tartışmasına yön veren bir nitelik taşımaktadır. Buna göre yeni adalet grameri, mobiliteye ve bir ağı beslemeye göre değer atfedilen bir meritokrasi ve her "proje"nin kişi için istihdam fırsatı olması üzerinden şekillenmektedir.

Bu noktada altı çizilen üçüncü ruhun yeni güvence anlayışı, daha önce de değinildiği gibi tüm kapitalist aktörlerin özgürleştirici sorumluluklarından zorunlu olarak bağımsızlaşmış olmaları nosyonu ile bir arada ele alındığında, çalışmadaki tartışmanın teorik alt yapısını teşkil etmektedir.

Özetleyici bir ifadeyle birinci ruhun kişisel mülk ile kişisel ilişkilerden ve hayırseverlik ve babacan yönetim tarzından yola çıkılan güvence anlayışı veya ikinci ruhun modern kariyer ve sosyal devlet nosyonları, günümüzde birer güvence kaynağı olmaktan hızla uzaklaşmakta, bu tarz bir güven ilişkisi vaat eden, sadece devletsel değil ama Sennet'in de altını çizdiği cemaatsel kapitalist kurumlar da hızla kan kaybetmektedir.

Boltanski ve Chiapello üçüncü ruhla birlikte ortaya çıkan bu yeni meşrulaştırma gramerini "projeksiyon rejimi" olarak kavramsallaştırmaktadır.

Proje rejiminde sembolik iktidar grameri bağlamında "denklik prensibi" veya "genel standart" anlayışı, aktivite, başlayışın sürekli korunması ve insanlar arasındaki uzak mesafeli bağlantılar üzerinden şekillenmektedir. Bu bağlamda sembolik iktidar açısından "küçülme" durumu, ilişkilenme yeteneksizliği, başkalarına güven, haberleşmek, dar görüşlülük, önyargı, otoritecilik, toleranssızlık, sabitlik veya kökenlerine aşırı güven tarzında uzayan ve daha çok ilk iki ruha referans veren bir dizi hali kapsarken büyüme durumu ise adaptasyon yeteneği, esneklik, çok değerlilik, yüz yüze karşılaşmalarda samimiyet, sosyal bağlantıların avantajlarını etrafına da yayabilme, şevkle üretmek ve takım arkadaşlarının istihdam edilebilirliğini arttırmak olarak ortaya konmaktadır.

"Öznelerin sembolik yönetim kurulu"nda otoriter şeflerin yerini, menejerler, koçlar ve yenilikçiler ve mucitler almakta, "nesnelerin sembolik yönetim kurulu"nu ise bilgisayar ve bilgi teknolojileri ile taşeronluk, esneklik, dış kaynakçılık, otonom üniteler ve bayilikler gibi yeni organizasyonel araçlar oluşturmaktadır.

Yeni tip ilişkilerdeki "doğallık" diğer bir deyişle normallik de, güvenmek ve güvenilir olmak, iletişim kurabilmek ve diğerlerinin ihtiyaçlarına adapte olabilmek üzerinden sınanmaktadır. Buradan hareketle doğal düzenin ahenkli figürü olarak dünya, doğal formunun bir ağa benzetildiği bir yer olarak sunulmakta ve yeni iktidar grameri böylece, yukarıda altı çizilen "olanakları sürekli tarama" halini de kullanarak, kendini meşrulaştırmayı sürekli yeniden üretecek makro algıyı inşa etmektedir.

Projeksiyon rejimi, yeni dönemin ruhunu yansıtmasına paralel olarak, yeni kentselliğin ve kentsel devingenliğin de anlaşılmasında ve açıklanmasında önemli bir bakış açısı sunmaktadır. "Proje" bir sembolik sermaye biriktirme ve dağıtma aracı olarak tanımlandığında, yeni kentsel iktidar ilişkilerinin sembolik grameri de ortaya çıkmaktadır. "Proje" yeni gösteri ve toplanma vesilesi olarak karşımızda durmaktadır. Yeni kadrolar da "hak edenler" arasından seçilerek oluşturulur.

Projeler silsilesi halinde oluşan bu hiyerarşik yeni yapıda, kadroları oluşturan yeni nesil sembolik iktidarların "büyüklüğü", büyük kişilerin, kendilerinin altında yer alan küçük kişilerin istihdam edilebilirliğini, diğer bir deyişle başka bir projede yer alabilirliğini, proje işlerine güvenleri ve şevkleri karşılığında arttırmaları ile doğru orantıdır.

Yeni dönemde yatırım yapmak, olanakları kısıtlayabilecek her şeyi feda etmeye hazır olmak ve yaşam boyu planlardan vazgeçmeyi gerektirmektedir. Bu anlamda, yeni gramerdeki "standart" veya "pragmatik güç testi", bir projeden (gerekirse yarıda bırakarak) diğerine devam edebilir olmak üzerinden gerçekleştirilmekte, bunu sağlayamayanlar kaçınılmaz olarak iktidardaki pozisyonlarını kaybetmektedir.

Luc Boltanski ve Eve Chiapello kapitalizmin "yeni" ruhunu tanımladıkları bu analizlerinde, kazanmanın kaybetmek anlamına geldiği absürtlükten hareket ederek, "kapitalizm ile eleştiri arasındaki dinamik ilişki"ye referans vermektedirler. "İdeolojik bir tercüme" olarak tanımladıkları bu analiz yöntemi, özellikle "anti-kapitalizmin söylemleri" üzerinden ortaya çıkmaktadır. Anti-kapitalizm, kapitalizm kadar eskidir ve onu gölgesi gibi takip etmiştir. Bununla birlikte aynı zamanda "tarih sahnesinde kapitalizmin en önemli dışa vurumu"nu da teşkil etmektedir. Bu dışavurum ise temelde kapitalist sistemin yarattığı "öfke"den kaynaklanmaktadır.

İki kademede dışa vurulmakta olan bu öfkenin ilk kademesi duygusal, ikincisi ise "yansıtmalı", teorik ve nedenselci dışavurumdur ve ikinci kademe ilkinin "tercüman"ı niteliğindedir. Böylece ortaya koydukları iki kademeli mantık, bir yandan, eleştirel güçler çökse de -absürtlüğe karşı duyulan- öfkenin kaybolmamasının bir açıklaması, diğer yandan da eleştirel bakışın zorluğunun temeli olarak tanımlanmaktadır. Eleştiri iki yüzyıldır, kombine edilmesi mümkün olmayan belli temel öfke biçimi etrafında dönüp durmuştur. Bunlar "düşkırıklığı", "gerçekdışılık", "ezilme", "yoksulluk" ve "eşitsizlik", "fırsatçılık" ve "ego"dur ([3]:37).

"Tercüme" kavrayışı, yeni iktidar grameri ve kentsel devingenlik arasındaki ilişkinin ortaya çıkartılması açısından da temel bir yaklaşım tanımlamaktadır. Bu noktada "projeci meşrulaştırma" ve "endişe" arasında ilişkinin altını çizmek gerekmektedir. Her ne kadar kapitalizmin eleştirisinin tarihi "öfkenin tercümesi" üzerinden kurgulanıyor olsa da, kapitalizmin meşruiyeti, sistemin dinamiğinin insanlarda yarattığı "endişe"den hareket ederek tanımlamaktadırlar.

Kapitalizmin ruhuna özgü olarak her ruh -absürtkük ve öfke menşeli- şu üç sorunun tahrik ettiği endişeyi bastırmaya yönelik olanakları sağlamak zorundadır ([3]:16):

- Birikimler ile ilgili olarak taahhüt edilen sözleşmenin, elde edilen kâr üzerinde tam olarak hak sahibi olmayanlar için dahi, bir motivasyon kaynağı olması nasıl sağlanabilecektir?
- Kapitalist evrende uğraş verenlerin kendileri ve çocukları için minimum bir güvenlik ne ölçüde garanti edilebilecektir?
- Kapitalist kurumlarda yer almak, toplum yararı açısından hangi ölçüde meşrulaştırılabilecektir ve adaletsizlik/gayrimeşruluk suçlamaları ile karşılaşıldığında yürütülen yöntem nasıl savunulabilecektir?

"Kapitalizmin ruhunun analizi" ve "endişe ile meşrulaştırma arasındaki ilişkinin incelenmesi" anlamında toplumsal bir kesim, "yansıtma" gücünün yüksekliği ile öncelikli bir önem taşımaktadır. "Kadrolar" olarak kavramsallaştırılan bu kesim, elit kesimin yanında çalışmak üzere yetiştirilmiş ve yetiştirilmekte olan burjuva çocuklarıdır ve burjuvaların hem kendileri hem de çocukları, yani gelecek kuşak "kadrolar" için taşıdıkları "endişe" her üç ruhun analizinde de temel bir araştırma nesnesi niteliğindedir.

Gerek "ücret-kazananlar"ın gerekse "kapitalistler"in tam olarak hakim olamadıkları absürt bir sistem olan kapitalizmin ruhu, geçici "sözleşmeyi meşrulaştıran ideoloji"dir.

İlk aşamada meşrulaştırılacak olan sözleşmenin tarafları basitçe yeni ruha geçen kişi, yani yeni tarzda "özgürce birikim" yapma eylemini yapacak olan kişi ile "toplumsal yarar"dır. Özgürce birikim ve toplumsal yarar arasındaki meşruluk kapitalizmin farklı dönemlerinde, "sistemdeki değişim"e ve "yerel şartlar"a bağlı olarak farklı biçimlerde sağlanmak durumunda kalmıştır.

Tarihsel seyri içinde kapitalizmin başlangıç aşamasında, bu sisteme yeni geçen kesimler için beklenti "bireysel özerklik" ağırlıklıdır ve bu dönem, kapitalist ile gelenekselci özelliklerini -kâr ve ahlâkçılık, para hırsı ve hayırseverlik, bilimsellik veya soy gelenekçiliği gibi- bünyesinde ortak olarak barındıran "riyakâr" karakter ile tanımlanmaktadır. Bu dönemde bireysel kar ile toplumsal/genel karar arasında doğrudan bir ilişki tanımlanarak meşruiyet sağlanmıştır. Buna karşın, özellikle 1930'lar ve 1960'lar arasındaki dönemde, bireysellik yerini "organizasyon"a bıraktığından öne

çıkan karakter "yönetici" olarak kavramsallaştırılmaktadır. İkinci dönemde kapitalin "mülkiyeti" ile "yönetimi" arasında bir ayrım yaşanmıştır.

Üçüncü ruh döneminde ise, gerek "kadrolar"ın gerekse elit kesimin yeni nesil endişesi ile şekillenen "projeci" karakter, kapitalist sistemi inşa eden yapılara yeni dinamiklerini veren temel bir nosyon olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte günümüzde 1930'lu yıllardakine benzer bir kriz söz konusudur ve ikinci ruhun, diğer bir deyişle modernizmin vaatleri karşılıksız çıktığından sözleşme bozulmuş durumdadır ve dolayısıyla birikim sürecinin anlamı bir kez daha restore edilmelidir.

Kentsel fizik ve sosyal mekânın üretimi, bu anlamda iktidarların sürekli olarak likit sermayeye yeni projeleri sunmak ve kadro adaylarına ise dahil olabilecekleri bir "bir sonraki proje" vaadinde bulunmak zorunluluğu bağlamında değerlendirildiğinde, karşımızda duran "şantiye"nin ardındaki sosyo-politik yapının ana hatları da ortaya çıkmaya başlamaktadır. Bu yeni yapının kentsel devingenlik ile ilişkisinin araştırılması bağlamında, çalışmada sunulan tartışmanın, konunun modern vaatten uzaklaşan "aktörlerin yeni eğilimleri" ile olan bağlantılarını açarak tartışılması, kavramın taşıdığı düşünülen açıklayıcılık potansiyelinin ortaya çıkartılması için önem taşımaktadır.

Boltanski'nin "eleştiri sosyolojisi" içinde tanımladığı bu yeni çalışma alanı, "eleştirel sosyoloji" ile aynı hedefi paylaşmakta ve "tahakküm"e odaklanmakta fakat bununla birlikte, eleştirel sosyolojiyi reddetmemekle beraber, ondan ayrılmaktadır ([19]:20-22). Eleştirel sosyolojinin, kendi politika felsefesi bağlamında iki kutup arasında bir savrulma halinde olduğunun altı çizilmektedir. Bir kutupta "sosyolojik" bakış açısı, "sadece bir gruba dahil olan kişiler"e odaklanmakta ve bu kişilerin farkında olmadıkları, "bilinçdışı"na referans veren haller üzerinden bir "kimlik" tanımı ortaya koymaktayken, diğer kutupta "ekonomik" bakış açısının odağında ise somut piyasa tercihleri, "rasyonel" bireyler ve "gerçek" metalar yer almaktadır ([20]:28-31).

Böylece eleştirel sosyolojinin politika felsefesinin, kendi amaçları açısından taşıdığı handikaplara dikkat çekilmektedir. Örneğin "birisinin "itibar"ına nasıl güven duyulabildiğini tanımlamak" veya belirli toplumsal/kurumsal statülerin benimsenişi gibi konularda yetersizlikler söz konusudur. İnsanların "ortak kabullerde", kolektif bir kimlik çatısı altında veya aksine "kendi akıllarını takip ederek" buluştukları varsayımları,

"sıradan durumlar karşısında insanların sergiledikleri çabalar" bağlamında "düzen" ve "ortak fayda" gibi kilit kavramları tartışmak açısından zorluklara neden olmaktadır.

Eleştiri sosyolojisinde ise bu savrulmayı aşmak ve tahakkümün mekanizmalarına farklı bir açıdan ışık tutmak amacıyla, yalın bir şekilde eleştirinin/meşrulaştırmanın kendisine odaklanan bir çalışma alanı tanımlanmaktadır. Böylece yeni bir "adalet modeli"ne ulaşmak amacıyla "değer"in birbirinden farklı rejim/gramer biçimlerine ve buradan da "meşrulaştırma rejimleri" ve "gramatik şehirler" kavramsallaşmalarına ulaşılmaktadır ([20]:65-66).

Oluşturulan çerçevede, gerçekliğin yeniden inşa edildiği bir "betimsel dil" olgusu ve "politik bağ"ların "gramer"leri ortaya konmakta ve farklı "ortak fayda" biçimleri tanımlayan gramerlerin "kabul edilebilirlikler" ile ilişkisinin altı çizilmektedir. Söz konusu gramerler, "adalet"in dereceleri ile ilgili farklı değerlendirmeleri de "meşrulaştırmaktadır". Bu anlamda eleştiri sosyolojisinin, eleştirel sosyolojiden ayrıldığı temel bir unsur olarak, "farklılaşma" yerine "aynılaşma" (dedifferentiation) üzerinden hareket ediyor olduğu da belirtilmelidir.

Oldukça "tarihsel" olgular olarak tanımlanan meşrulaştırma rejimlerinin farlı "adil durumları" tanımlama işlevi günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Boltanski ve Thevenot bu doğrultuda teorilerini temellendirirken, tarihsel olarak "genel kabul görmüş" ve farklı değerler arasında bir "uzlaşma" sağlayan ve bu anlamda "üst düzey bir ortak prensip" tanımlayan metinler üzerinden bir seçki oluşturmaktadır. Seçilen metinler "değeri inşa" ederken "ortak fayda" ile "fedakarlık" arasında bir denge oluşturmayı hedeflemektedir.

Anlaşmazlıkların aşılması ve "kabul edilebilir"in sınırının tanımlanması söz konusu "yüksek genel prensip" sayesinde mümkün olabilmektedir. "Ortak fayda"nın tanımlanması işi, iki aşamalı bir gerekliliğin, ilk olarak bir "kimlik" tanımlamak için gereken "ortak insanlık" tanımlamanın ve ikinci olarak bu olgunun yönetimi için gereken "düzen"in arasında "kilit taşı" niteliğindedir.

"Güç ilişkileri" ile "meşrulaştırma düzenekleri" arasındaki ilişkiyi tanımlayan temel gramatik olgu ise "test" olarak kavramsallaştırılmaktadır. Test etmek gramatik sitelerin hem kendi içindeki hem de birbirleri arasındaki tahakkümün hiyerarşisini oluşturan

"gücün" testidir. Gramatik şehirlerin kendi içlerinde ve şehirler arasında hiyerarşiler oluşturan farklı "kanıt"ların talebi ve sergilenmesi, kullanılan gramer üzerinden incelenmekte ve böylece mikro ile makro veya taban ile yönetim arasındaki ilişkiyi ve hiyerarşik pozisyon değişimini okumak konusunda bereketli bir yöntem ortaya konmaktadır.

2.4 **Meşrulaştırma Rejimleri**

Kapitalizmin ruhu iki farklı mantıksal düzeyde işlemektedir. Aktörlerin operasyonlarının "meşrulaştırılması" ve aktörlerin "statüleri". Bu iki farklı düzeyde, kapitalizme kaide teşkil eden desteği sağlayan meşrulaştırmalar, yedi farklı rejim konsepti ile kavramsallaştırılmaktadır. Bunlardan altısı kapitazmin bundan önceki iki ruhunu tanımlarken [20] 7. rejim konsepti ise kapitalizmin -ağ dünyasındaki- yeni ruhunu tanımlamaktadır ([3]:103-165, [21]:169-171). İlk altı rejim; piyasa rejimi, endüstri rejimi, ilham rejimi, ailevi rejim, itibar rejimi ve vatandaşlık rejimi olarak kavramsallaştırılırken yedinci rejim ise "projeksiyon rejimi" olarak tanımlanmaktadır ([21]:167-171).

Rejimlerin her biri (Çizelge 4.4), bir yandan operasyonların meşrulaştırılması ve aktörlerin statüsü bağlamında birbirinden farklı evrenler tanımlarken diğer yandan da aralarındaki aynılaşma kapitalizmin ruhlarına hayat vermektedir (Çizelge 4.2). Örneğin, kapitalizmin birinci ruhu (19.yy sonu), ailevi rejim ve piyasa rejimi arasındaki aynılaşma üzerinden tanımlanırken, ikinci ruhu (özellikle 1940-70 dönemi) vatandaşlık rejimi ve endüstri rejiminin (ek olarak da ailevi rejimin) aralarındaki aynılaşma üzerinden tanımlanmaktadır ([3]:23). Bu aşamada ilk iki ruh için, kapitalizmin ortaya çıkışından daha önceki dönemlere referans veren metinleri kullanarak (örneğin "ilham rejimi" için St. Augistine, "geleneksel(yerel) rejim" için Hobbes veya "piyasa rejimi" için Smith gibi) rejim biçimleri tanımlanmaktadır. Bir sonraki aşama olarak üçüncü ruh/proje rejimi içinse 1970 sonrasına ait ve özellikle ticaret hayatını düzenleme amacı taşıyan metinlerden faydalanılmaktadır.

Piyasa rejiminin, ikilinin çalışmasında -ve aynı zamanda sosyoloji alanında- merkezi bir konuma sahip olduğu belirtilmektedir: "Sosyoloji, toplumun inşasında piyasa ilişkilerinin yıkıcı bağlarının analizi temelinde gelişmiştir." ([20]:78). Piyasa rejiminde

yüksek genel prensip "rekabet"tir. Çekişme ve rakipler ana figürlerdir. "Test" kendisini "anlaşmalarda" göstermekte, "kanıt" ise doğrudan para ile ölçülmekte, faydaya, sonuca ve geri ödemeye önem verilmektedir.

Endüstri rejiminde ise yüksek genel prensip "verim"dir. Performans ve gelecek odaklı bir bakış söz konusudur. Test kendisini denemelerde gösterir. Piyasaya sürme, monte etme, çalışma veya başarı ile sona erdirme gibi olgular endüstri rejiminin gramerini teşkil etmektedir. Bu anlamda yargılama da "etkin olma" üzerinden gerçekleştirilmekte ve doğru işleyen düzene ve çalışma haline odaklanılmaktadır. Kanıt ise yalın biçimde "ölçü", yani "büyüklük", "kapasite" ve günümüzdeki popüler karşılığı ile "hız" olarak karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel (yerel) rejimin yüksek genel prensibi "gelenek" olarak tanımlanmaktadır. Geleneğe bağlılık, kuşaklar ve kuşaklara bağlı hiyerarşi bu rejimin politik bağlarını ve evrenini biçimlendiren grameri oluşturmaktadır. Test kendisini aile seremonilerinde, kutlamalarda, doğum, ölüm, evlilik, sosyal vukuatlar ve görüşmelerde gösterir. Bu rejimde kanıt anekdottur. Örnekler ve önyargılar hiyerarşide yükselmek veya düşmek açısından kanıt teşkil ederler.

İlham rejiminde ise yüksek genel prensip ilhamın kendisidir. Bu rejim kendini tarih boyunca ağırlıklı olarak iki alanda yaygın olarak göstermektedir. Bunlardan ilki dini alan ikincisi ise sanat alanıdır. Bu alanlarda test macera arayışı, zihinsel yolculuk veya yaşanmış deneyim gibi tecrübeler üzerinden ortaya çıkmaktadır. Kanıt ise her zaman sezgisel bir konudur. Hayaller, semboller, işaretler, imajlar, mitler ve de analojiler bu rejimde kanıt teşkil edebilmektedir.

İtibar rejiminde yüksek genel prensip "kamuoyunun intibası"dır. Diğerlerinin ve kamunun görüşü esas alınmaktadır. Bu rejimde test vukuatın sunumu esnasında gerçekleşir. Herkese açık davet ile gerçekleştirilen tanıtımlar, basın konferansları ve açılış törenleri güç testi alanlarıdır. Kanıt ise başarıya tanık olanların kanaatidir ve bu anlamda "tutarlı bir geçmiş" ile bilinme ve referans gösterilme ile ortaya konmaktadır.

Vatandaşlık rejimi, özellikle Fransız İhtilali ve ulus devletin ortaya çıkışı döneminin ruhu ile ilişkilendirilmektedir. Bu rejimde yüksek genel prensip "kolektiflerin üstünlüğü"dür. Test kendisini "adil bir neden için tanıtım" yapılan ortamlarda gösterir. Toplantılar,

kongreler, konsüller, paneller, hareketler, manifestolar, başvurular ve adalet talep etme biçimleri test alanlarıdır. Kanıt ise yasal metindir. Yasalar, kurallar ve bu şekilde belirlenmiş statüler hiyerarşik düzeni oluşturan unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Boltanski ve Chiapello proje rejimini ise, hem kendi başına hem de diğer rejimlerle aynılaşma ilişkisi bağlamında ele almakta ve 1970'lerden sonra ortaya çıkan yeni bir rejim olarak tanımlamaktadırlar.

Projeksiyon rejiminde (Çizelge 4.3) yüksek genel prensip "aktivite"dir. Başlayışın sürekli korunması ve insanlar arasındaki uzak mesafeli bağlantılar bu rejimin gramerindeki ana eksenleri teşkil etmektedir. Test bir projeden diğerine hareket edebilir olmak üzerinden kendisini göstermektedir. Adaptasyon yeteneği, yaratıcılık, esneklik ve çok değerlilik, yüz yüze karşılaşmalarda samimiyet ve sosyal bağlantıların avantajlarını yayabilme test edilen güç olgularıdır. Bu doğrultuda proje rejiminde "büyük kişiler" "küçük kişiler"in istihdam edilebilirliğini, diğer bir deyişle başka bir projede yer alabilirliğini, proje işine güvenleri ve şevkleri karşılığında arttırır. Kanıt ise geride kalan projelerden oluşan başarı hikayesi olarak tanımlanabilir.

Projeden projeye ortaya çıkıp kaybolan yapısıyla daha hareketli bir rejim olan proje rejimi, daha kadim altı rejimden üçünü sac ayağı olarak kullanmaktadır. Bunlar piyasa rejimi, endüstri rejimi ve ilham rejimidir. Diğer üç rejimle, yani ailevi, itibar ve vatandaşlık rejimleri ile ise aynılaşma ilişkisi zayıftır. Diğer bir deyişle bu üç rejim içinde bulunduğumuz dönemin ruhuna aykırı bir konumda kalmaktadırlar.

2.5 **Genel Değerlendirme**

Bu bölümde gerçekleştirilen tartışma, ele alınan her üç teorinin, yeni dönemin iktidar ilişkilerini ve özellikle de endişe odaklı kurgularını analiz etmeye yönelik sunduğu bakış açıları çerçevesinde bir analiz aparatı ortaya koymaktadır. Bu aparatı kısaca tekrar tanımlamakda fayda görülmektedir.

Öncelikle Bourdieu'nün saha kavramı, sosyal aktörlerin, aynı anda birden fazla oyunu oynadıklarını ve farklı hiyerarşi kurallarına göre sembolik sermayelerini arttırmaya çalıştıklarını ortaya koymaktadır. Bu tanımı, Bauman'ın likit modern eliti ve

Boltanski'nin projeksiyon rejimi kadroları bağlamında ele aldığımız taktirde, çalışanın tanımladığı analiz aparatı ortaya çıkmaktadır.

Bu teorik tanımlama bağlamında öngörülen odur ki söz konusu çerçeve günümüz kentselliğini de bünyesine alan bir üst yapıya işaret etmektedir. Dolayısıyla kentselliğin yeni halini analiz etmek için burada tanımlanan olguları inceleme altına almak gerekmektedir.

Bu doğrultuda bundan sonraki iki bölümde söz konusu incelemeye gidilecektir. Üçüncü bölümde bu inceleme, neoliberal kentleşmeyi inceleyen akademik çalışmalar üzerinden gerçekleştirilecek, dördüncü bölümde ise İstanbul boğaz köprülerine ait metinler meşrulaştırma gramerleri bağlamında masaya yatırılacaktır.

BÖLÜM 3

KENTSELLİK ve TÜRKİYE: YENİ İKTİDAR, YENİ GRAMER

Bu bölümde yukarıda tanımlanan teorik çerçevede, hem dünya geneline ilişkin örneklerin hem de Türkiye ve İstanbul'un ele alındığı, yeni kentsel devingenliğin "neoliberal" okumalarını gerçekleştiren çeşitli örnekler, kentsel devingenliğin, iktidar, endişe ve meşrulaştırma kapsamında incelenebilecek başlıca boyutları bağlamında ele alınacaktır.

Neoliberalizm eksenli kentsel okumalara, yeni sermaye biriktirme biçimi ve projeksiyon rejimine ait sembolik iktidar sahaları açısından bakarak, analiz aparatımızın işaret ettiği "potansiyel noktalar" bir araya getirilmeye çalışılacak ve bu bağlamda İstanbul'daki kentsel devingenliğin son dönemini incelemek üzere yeni sosyo-politik bakış açılarının ipuçları aranacaktır.

3.1 Büyük Kentsel Projeler Çağı

Büyük Kentsel Projeler maliyetleri ile karşılaştırıldığında, yalnız ekonomik anlamda değil, sosyal veya ekolojik anlamda da bedelleri sorgulanan yatırımlar olmalarına rağmen 21. yüzyılda dünya genelinde yaygın bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum neo-liberal kentleşme literatüründe ana hatlarıyla küresel sermaye hareketlerini çekebilmek adına yerelin uyguladığı politik bir strateji olarak açıklanmakta ve konunun politik iktidarı sürdürme gayreti ile ilişkisine dikkat çekilmektedir [22], [23], [24], [25], [26], [27], [28].

Büyük kentsel projelerin, kentsel dönüşüm projeleri, kentsel yenileme projeleri ve diğer parsel bazındaki inşaat odaklı projeler (AVM'ler, kapalı siteler vb.) ile birlikte, Fordist-Keynezyen döneme ait bir olgu olan "plan"ın yerini/iktidarını "proje"ye bıraktığı bir dönemin fiziksel yansımaları olarak karşımıza çıktıkları anlaşılmaktadır [29], [30], [31]. Aynı literatürde altı çizilen bir diğer unsur da, "kentlerin neoliberlalleşmesinden neo-liberalizmin kentleşmesine geçiş" olarak adlandırılabilecek bu dönemin aynı zamanda bir toplumsal dönüşümü de beraberinde getirdiği veya toplumsal bir dönüşüme de bağlı/muhtaç olduğudur [10], [32]. Düşünme ve anlamlandırma biçimlerinde dönüşüm anlamına gelen bu durum, Luc Boltanski ve Laurent Thevenot'nun çalışmalarındaki odak noktasını teşkil etmektedir ve bu bakımdan geliştirdikleri teori, büyük kentsel projelerin sunumlarını ve eleştirilerini incelemek açısından oldukça ilgi çekicidir.

Neoliberalizm ile kentsel devingenlik araştırmaları arasında kaçınılmaz bir ilişki söz konusudur. Her iki olgunun da birbirine palel bir dönemleme anlayışı ile ele alındığı görülmektedir. Giriş bölümünde de yer verilen çalışmalarında Brenner ve Theodore bu konuyu derlemektedir. 1970'ler ilksel-neoliberalizm dönemidir ve bu dönemde kentsel devingenlik kapitalizm altında yorumlanmış, bu bağlamda kentler birer savaş alanı olarak görülmüştür. 1980'ler ise neoliberalizmin "masrafları aşağı çekme" çağıdır ve bu dönemde kentsel politikalar, özellikle Fordist-Keynesyen yerelleşmiş toplu tüketim biçimlerinin kırpılması doğrultusunda, belirgin biçimde yön değiştirmiştir. 1990'lar (özellikle de ilk yarısı) ise, kendi özündeki çelişkilere ve krizlere karşın, neoliberalizmin yayılma halini sağlamlaştırılma dönemidir [10].

Kentsel devingenliği neoliberalizm üzerinden açıklamak üzere yola çıkan "eleştirel" çalışmalar genel olarak incelendiğinde, yukarıdaki bakış açısı ile makro ekonomiye bağlı olarak "devlet aygıtı"nın değişen özellikleri üzerinden kurgulanan bir açıklamaya gidildiği ve bu durumun kentsel devingenlik ile ilişkisi üzerinden konunun tartışıldığı görülmektedir.

Neoliberalizm herşeyden önce "henüz tamamlanmamış bir süreç" olarak tanımlanmakta, bu anlamda kimi zaman yazarlar "neoliberalizm" yerine "neoliberalleşme" kavramını kullanmayı tercih etmektedir. Tamamlanmamış ve sürekli

değişim ile ilerleyen bu süreci belirleyen ortak bir diğer özellik ise sürekli bir "kriz yönetimi" halidir. "Sürekli" kriz yönetimi dönemi, uzun vadeli "planların" olanaklı olmadığı ve bu bağlamda "fordist-keynezyen" dönemin ve "refah devleti"nin terk edildiği bir döneme işaret etmektedir.

Bu noktada eleştirel bakış açısı ile ortaya konan "neoliberal kent", "küresel kent" [33], "girişimci kent", "glocal kent" ya da "dünya kenti" [34] gibi tanımlamaların ve "kent mekanının yeniden üretimi", "sermayenin çevrimi" ve "yaratıcı yıkım" [10] gibi kavramsallaştırmaların, kent mekanının küresel sermayenin "esnek" kullanımına açılması üzerinden kurgulandığı ve bu bağlamda birinci bölümde ele alınan endişenin "yükselişinin" temel bir olgu olarak izleri görülmektedir. Adaptasyon yeteneği, esneklik ve çok değerlilik, proje rejimi gramerinde "büyüklük" tanımlarıdır. Son dönemde Türkiye'de de dönüşüm/yenileme ve soylulaştırma olarak karşımıza çıkan olguların açıklanmasında da, bu şartların olgunlaşmasına bakmak önemlidir.

"İleri kapitalizm"in Keynesci kentinde devletin üstlendiği rol artık sahipsizdir. Neil Smith [35] bu dönemde devletin konut üretiminden sosyal refaha, ulaşımdan altyapıya geniş bir yelpazede sosyal yeniden üretimi garantiye aldığını hatırlatmakta ve bu durumun, kentsel ölçek ile sosyal yeniden üretim arasındaki ilişkinin "doruk noktası"nı teşkil ettiğini belirtmektedir.

Yeni kentsel devingenliği ve yeni bir olgu olarak "soylulaştırma" sürecini, neoliberal kentsel politika ile küreselleşme arasındaki değişen ilişki üzerinden tartışan Smith, iki merkezi arguman öne sürmektedir. İlk olarak "neoliberal devlet" piyasanın düzenleyicisi olmak yerine aktörü haline gelmiştir. Bu tanım, devletin bahçecilikten av alanı bekçiliğine geçişi ile parallelkiler taşımaktadır. Yeni ve "rövanşçı" bir kentsel politikanın liberal kentsel politikanın yerini alması ve sosyal yeniden üretimin yerini kapitalist üretime bırakması bu durumla doğrudan ilişkilidir. İkinci olarak ise "düzensiz, tuhaf ve yerel bir anormallik olarak ortaya çıkan "soylulaştırma" süreci, şu anda liberal kentsel politikanın yerini alan kentsel bir strateji olarak baştan aşağı genelleşmiş durumdadır."

Her iki argumanın da ortaya koyduğu bakış açısı, Avrupalı ve Amerikalı kentsel teoristlerin 1960'lardan beri "istikrarlı teması" olagelmiştir. [35] Lefebvre'nin "kentsel

devrim"inde [36] ve ona itiraz eden Harvey [12], [37] ile Castells'in argümanlarında [38] bu nosyonun tartışmanın temeline konduğu görülmektedir.

Bununla birlikte görünen odur ki bu tartışmayı, vestiyer toplulukları ve kadrolar gibi yeni kavrayışlar ile zenginleştirmek gerekmektedir. Mark Gottdiener, bu anlamda yeni kentselliğin, gerek Lefebvre'nin bakış açısı gerekse Castells ile Harvey'in getirdiği eleştirilerden daha farklı bir boyutuna vurgu yapılması gerektiğini şiddetli biçimde savunmaktadır. Gottdiener hem "emlak ile sermaye" arasında hem de "sosyal alanın kullanım değeri ile çalışanlar" arasında, doğrudan bir ilişki olmadığına vurgu yaparak, ileri kapitalizmde, mekâna olan ilginin ne sınıf ne de sınıf fraksiyonu anlamında bir ayrım içermediğini belirtir. Gottdiener'e göre söz konusu ilgi, "çalışanları olduğu kadar kapitalistleri de kapsayan" "karma bir kesim"e işaret etmektedir ([39]:165).

Gottdiener'in itirazı ve karma bir kesimin altını çizişi, Sennet'in yeni sınıflar arasında sınıf politikasının daha çok doğuştan gelen kişisel yeteneklerin ifadesi olarak görünür hale gelmiş olması ve Bauman'ın yeni tüketim toplumu ile ilişkili görünmektedir. Kent mekanına olan ilgi, yeni kariyer tarzı ile ilişkisi bağlamında değerlendirilmelidir. Bir yandan kendini göstermenin ve belirli sosyal ağlara girmenin hayat memat meselesi olduğu günümüzde "ikamet edilen yer" ile kariyer arasında doğrudan bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan da gayrimenkul mükiyeti, yeni düzenlemelerle devingenleştirilmekte, ve farklı yatırım stratejilerinde her kesimin ortak duraklarından biri haline gelmektedir.

Böylece yeni dönem, yeni fiziksel ve sosyal mekanlar üzerinden yeni aktörler ve ağlar tanımlamaktadır. John Lovering neoliberal kentleşme ve "kentsel yenileme" üzerine neo-Avusturian (ya da normatif neoliberalizm) ve neo-Gramscian Marksist (ya da düzenleme teorisi) bakış açılarını değerlendirdiği çalışmasında, her iki bakış açısını, "ideolojik birer inşa" olarak objektif analiz araçları sunmak yerine "etik birer önyargı"yı besledikleri yönünde eleştirir ve yeni aktörlerin altını çizer. güncel kentsel yenilemeyi anlamak için, "performatif yönetime" ve ilgili "politika üreticileri" ve "gayrimenkul geliştiricileri"ne daha çok dikkat etmek gerekmektedir.

Pilot koltuğu boş olan uçuş metaforuna paralel olarak, bu "yeni oyuncular" artık "önceden yazılmış bir senaryo"ya göre oynamamaktadir. Tam tersine bu oyuncular "özel mücadeleler" sonucunda "yerel" ve "rastlantısal" seçimler yapmaktadırlar [40].

Gottdiener'in "karma kesim"i ve Lovering'in "yeni aktörler"i, kentselliğin, sanayileşmenin veya modern zamanların ortaya koyduğu ulusal/sınıfsal yapıyı parçalayan yeni doğasına ve bu anlamda da Boltanski ve Chiapello'nun, yeni elitler ile elitlerin her kesimden kadroları ve kadro adaylarının oluşturdukları projeci kabilelere işaret etmektedir. Türkiye'de de konunun ele alınışında buraya kadar tanımlanan içerik ile paralellikler olduğu görülmektedir.

İstanbul'un böylesi köklü bir tekrar tanımlanmanın eşiğine 1990'lar ile birlikte geldiği söylenebilir. Çağlar keyder ve Ayşe Öncü'ye göre [41] İstanbul bu dönemde, yükselmekte olan "bölgeler-aşırı ağlar"a "katılım" ve "kontrol" ile ilgili rolünü üstlenmeye hazırdır. İkili durumu şu şekilde özetlemektedir:

"Kentsel evrim perspektifinden bakıldığında, dönüşüm prensibi sermayenin sergilediği hakimiyetin ölçütü olmuştur. Daha önceki dönemde (Türkiye'nin de dahil edilebileceği) üçüncü dünyanın çoğu, ekonominin merkezi devletin politik tercihleri tarafından kontrol edildiği ulusal-gelişimci rejimler altında yaşamıştır. Her ne kadar bu rejimler, sermayenin mantığına karşı çıkma imtiyazlarını seyrek olarak kullanmışlarsa da, ekonominin sınırlarını, yerel rasyonalitenin küresel rasyonaliteden belirgin biçimde ayrılacağı şekilde çizmek konusunda çoğunlukla başarılı olmuşlardır. Ekonominin liberalizasyonu trendi içinde "ulusal ekonomiler"in ve "politik kontrol"ün dağılmasıyla, iki rasyonalite arasında giderek artan bir asimilasyonun ortaya çıkması söz konusudur. Açıktır ki böylesi bir değişim, varlığı politik bir mantığa değil, kapitalist piyasanın ekonomik rasyonalitesine dayalı olan şehirlere ayrıcalık kazandıracaktır. Madem ki ekonomi bir otonomi elde etmektedir, bu otonomiyi, yeni kapitalist okyanusta batmadan yüzebilme yeteneğini arttıran şehirler de elde edecektir. Bu fenomen, burjuvaların kendilerini bürokratlar ve politikacılar karşısında tesis etmelerinden fazlasıdır; durum aynı zamanda kentlerin şimdi kendi başlarına, küresel ekonomik sahada otonom olarak oynadıkları yeni bir çağı işaret etmektedir." ([41]:386).

Dönüşüm prensibinin hakimiyet ölçütü olarak merkeze konumlandırılması Boltanski ve Chiapello'nun altını çizdiği yeni pragmatik güç testine işater etmektedir. Bir projeden (gerekirse yarıda bırakarak) diğerine devam edebiliyor olmak üzerinden kurulan bu test, otonomlaşan kentlerin küresel sahadaki rekabetlerinde de geçerli görünmektedir. Bu durum yeni kentsel devingenliğin de altyapısını oluşturan bir konumdadır.

Türkiye'de neoliberalist kentsel devingenliğin ortaya çıkardığı ve kentsel mekana yeni kariyerci ilgi ile bir araya gelen karma kesimlere doğrudan örnek teşkil eden somut bir olgu olarak etraflarındaki dokudan kopuk olarak gelişen "kapalı siteler" örnek gösterilebilir. Ayfer Bartu Candan ve Biray Kolluoğlu [31] kapalı siteleri, yeni dönemde ortaya çıkan bir dizi benzer olgu ile ilişkili olarak ele almakta ve bu olguları "İstanbul'un neoliberalleştirilmesi" ile ilişkilendirmektedirler. 1980'lerin ortaları (bu sırada İngiltere kendi "yeniden geliştirme" dönemini geçirirken) bu bağlamda İstanbul için büyük bir "yeniden yapılandırma" dönemidir.

Mega-projelerin uygulanması ve planlanması, gayri menkul yatırımları alanında köklü değişiklikler, ve finans ve hizmet sektörlerinin şehir ekonomisindeki ve kentsel mekandaki yeni görünürlük ve hakimiyeti ve kapalı siteler gibi yeni kentsel olguları ile birlikte bu dönüşüm, "neoliberal dil ile ambalajlanmış" bir dizi yasal değişim ile olanaklı hale getirilmiş ve meşrulaştırılmıştır [31].

3.2 **"İstisna"nın "Norm"laşması**

Bu bölümde, yeni dönüşümü olanaklı hale getirmek için çıkartılan yasalar ve değişiklikler ele alınacaktır.

Yeni dönemdeki yönetimsel dönüşüm süreci " kurumsal" boyutu ile ağırlık kazanmaktadır. Patsy Healey'e göre [42] söz konusu dönüşüm süreci, yönetim evrelerinide, yeni oluşturulan yönetim sürecinin ritmi ve aktörler dünyası ile birlikte çalışmaktadır. Ağlar, söylemler, pratikler ve de derin kültürel varsayımlar bu süreçte otoriteyi ve meşruiyeti yaratan temel olgulardır.

Söz konusu "meşrulaştırıcı varsayımlar", günümüzdeki süreklilliğin aranmadığı, spekülatif gündem bombardımanının da temeline konumlandırılabilir. Her proje kendi gündemini bambaşka aktörlere ait başarı hikayeleri üzerinden oluşturmaktadır.

Buradaki başarı imajını yaratan unsur, bir projeden diğerine ilerleyen aktörlerin, geriye dönük olarak kendi projeleri üzerinden kendi tarihlerini anlatıyor olmalarından kaynaklanmaktadır. Hikaye hiç bir zaman dahil olunamayan veya gerçekleşmemiş projeleri kapsamaz.

"Yönetim sahneleri"ni ve "ağlar"ını yeniden-ölçeklendirmek; yeni kentsel yönetimde "bölgesel odaklanma"nın rolü; politikanın yeni formlarının ortaya çıkması ve "ilerlemeci" potansiyellere karşı "gerilemeci" potansiyeller, "yeni" yönetimin boyutlarıdır.

Daha önceki "yapısal analizler" kentleri "kollektif tüketim" ve "refah dağıtımı" organizasyonlarının mekanları olarak sunmuşlardır. Ama 1980'lerle birlikte, ortaya çıkmıştır ki "kentsel elitler" kendilerine ait olan ve özellikle de geleneksel endüstrilerin zayıflamasından etkilenen yerel ekonomileri ile ilgili olarak derin endişeler taşımaktadır. Kentsel yönetim elitlerinin böylece dikkatlerini, yerel ekonomilerini yeniden-ayarlayacak ve yeniden-pozisyonlandıracak proje ve stratejileri teşvik etmeye kaydırmaktadırlar.

1990'lar, kentsel yönetim sürecinde "düzenleme şekli" ile ilgili geçişlerin, Fordist "birikim şekilleri"nden post-Fordist birikim şekillerine geçişler ile ilgili doğrudan bir yansıtıcılığı olduğu yıllardır. Bununla birlikte başka bakış açıları da hangi kentsel sürecin piyasalar, hiyerarşiler veya ağlar tarafından yapılandırıldığına yönelmiştir. Sonuç olarak bu bakış açıları söz konusu okumaları "yeni bir küreselleşme"nin veya "yeni bir ağ toplumu"nun ortaya çıkışı olarak değerlendirmektedir.

Yerleşen yeni prosedürler ise, farklı yollardan farklı sahnelerde yünetim aktivitesinin çöküşü olarak da algılanabilir. Sistematik-geniş kapsamlı kent planlama, proje-odaklı pratiğe boyun eğmektedir. Bununla birlikte yoksulluk politikaları da odağını, gayrimenkul ve refah gelirlerinin dağıtımından, yurttaşların güçlendirilmesi ve yenileme projelerine kaydırmıştır.

Konunun ele alınışında kaçınılmaz olarak ortaya çıkan "kurumsal" yaklaşımın altı çizilmektedir. Yeni dönemde "sosyal eylem", kurumlar aracılığıyla devingen hale gelmekte ve düzenlenmektedir.

Yurttaşların güçlendirilmesi, Fordist dönemin Keynesci refah devletinin sunduğu objektif başarı kriterlerinin ortadan kalkması ve insanların kendi kişisel kariyer sorumluluklarını kendi sırtlarına almış olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu durum ilk bakışta kurumsal yaklaşım ile çelişiyor gibi görünse de, yeni kurumsallığın "karmaşık" ruhu burada yatmaktadır.

Healey burada kavramların altını çizmektedir. Yeni "kavramlar", karmaşık zihinsel karışımları ve "çantada keklik" pratikleri ile, halihazırdaki rutin yönetim süreçlerinin düzeni ile mücadele etmekte ve onlarla yer değiştirmektedir. Yeni kavramlar "sınırların üzerinden atlamak" ve "direnişleri yarmak" zorundadır ve bunu da becerirler.

"Yerel odaklı kollektif eylem" için yeni bir kavram ve yeni bir sahne yaratma arayışında olan inisiyatifler için bu durum, yerel yönetimlerde farklı departmanlar arasıda,yöneticiler ve politikacılar arasında,devlet ve her tür iktidar sahibi elit ve lobi grubu arasında, kendi dağıtımsal, yönetimsel ve söylemsel güç ilişkileri anlamında derin bir "karmaşıklığa" yol açmaktadır.

Bu noktada, yönetim süreçlerini sürdürmek ve yasalaştırmak, toplum genelindeki farklı sosyal gruplar tarafından elde tutulan yönetim pratiklerine ve ajandalara el koymak üzere, "kültürel varsayımlarda bulunmak" anlamına gelmektedir. Bob Jessob [43] neoliberalizmi, politik bir proje olarak, bir yandan karma ekonomi ve Keynezyen refah devleti ile bağlantılı devlet müdahalesinin "normal" veya "rutin" biçimlerine geri dönüşün yollarını diğer yandan da birikim rejimlerini ve bu rejimlerin düzenleme şekillerini hedef alan "krizleri" idare etmenin, yerinden etmenin veya ertelemenin "istisnai" yöntemlerini arayışı boyutuyla tanımlamaktadır.

Kentsel ve bölgesel yönetimler ve büyüyen koalisyonlar, değişen bağlamda stratejik iş ortakları olarak anahtar bir rol oynayabilmektedir. Yönetimin, piyasa güçlerine ve ortaklık-temelli biçimlere geçmesi, devletin başarısızlığı olasılığına ve arz-talep politikalarındaki pay sahiplerinin kapsanması gerekliliğine olan neoliberal inancı yansıtmaktadır.

Bir "sivil toplumu yeniden organize etme" projesi olarak neoliberalizm, tipik ortodoks liberalizmden daha geniş bir politik subjeler menziline ulaşmaktadır. Aynı zamanda da

"toplumu", ya da kendi kendine organize olan topluluklar çoğunluğunu, piyasa mekanizmasının yetersizliklerine karşı geliştirmeye meillidir.

Bu anlamda şehirler de kendi kariyerlerinden kendileri sorumlu bir pozisyona gelmiş durumdadırlar.

Bu durum şehirlerin veya şehir bölgelerinin neoliberal projede kazandığı öneme işaret etmektedir. Çünkü şehirler, sivil inisiyatiflerin ve aynı zamanda neoliberalizmle bağlantılı ekonomik ve sosyal gerilimlerin biriktirildiği başlıca yerlerdir.

Liberalizm, kapitalist sosyal ilişkilerin içinde ortaya çıkan "doğaçlama felsefe" olarak yorumlanabileceği gibi, sosyal ilişkilerdeki bu gerilimler doğrultusunda ortaya çıkan "doğaçlama bir motor" olarak algılanabilir. Bu durum neoliberalizm için de geçerlidir. Neoliberal piyasa ekonomisini çeşitli "şirketçi" ve "devletçi" engellerden kurtarmak için yeni girişimler şimdi artık, "orta-vadeli hayatta kalabilirliği"ni güvence altına alabilmek adına, "neoliberal piyasa toplumu" ile iç içe karıştırılmasına yönelmiştir. Küçük açık ekononomilerin üzerindeki küresel baskıların ayarlanmasında refah devletinin yeni rolü, giderek artan bir esnekliği ve invasyonu pekiştirmektir.

Bu yeni rejimin, kendisini Keynezyen ulusal refah devletinin ideal-tipik biçimlerinden ayıran dört temel özelliği söz konusudur. Öncelikle, görece açık ekonomilerde, arz-yönlü politikalar aracılığıyla, uluslararası rekabetçiliği ve sosyo-teknolojik inovasyonu geliştirmenin yollarını arar. İkincisi, sosyal politika ekonomik politikaya tabidir, ve böylece işçi piyasası çok daha esnek bir hal almakta ve aşağı yöndeki baskı "sosyal ücret"in yerini almaktadır. Bu durumda da "yeniden dağıtımın ve sosyal uyumun aracı", "üretimin maliyeti" olarak tanımlanmaktadır. Üçüncü olarak, ulusal ölçekte politika ve uygulama üretmek, yerel, bölgesel ve süper-ulusal seviyeler ile ciddi bir rekabete tabi tutulmakta ve böylece "sosyal ortaklık" yeni güçler kazanmaktadır. Dördüncü olarak ise, ortakllık, ağlar, istişare, müzakere ve diğer dönüşümlü öz-organizasyon biçimlerine giderek artan bir güven söz konusudur.

Projeci rejimin meşrulaştırma gramerine doğrudan gönderme yapan bu yeni biçimler, anarşik piyasa güçleri ve savaş sonrası "karma ekonomi"nin yukarıdan-planlama anlayışının veya büyük iş, büyük işgücü ve ulusal devletin prosedür ittifakına dayalı eski üç sacayaklı şirketçi düzenlemelerin yerini almaktadır.

Diğer yandan ise, yukarıda özetlenen çerçevedeki "neoliberalizmi stabilize etme" arayışları son dönemde bütün dünyada büyük engellerle karşılaşmaktadır. Beklenmedik finansal ve endüstriyel krizlerin özellikle sosyalizm sonrası coğrafyaları "dünya piyasalarına eklemleme projeleri"ni olmsuz etkilemesi bir yana, Atlantik Fordizminin kalbinde beklenmedik yüksek "sosyal maliyetler",söz verilen kalkınmanın aksine, ekonomik kutuplaşmaları ve sosyal dışlanmaları arttırmıştır.

Bu bağlamda, "neoliberalizmi sabitlemek" ile sosyal yaşamı yeniden düzenlemek arasındaki kaçınılmaz ilişki doğrultusunda uluslararası bir mimari ve uluslararası gündelik haklar, neoliberalizmi stabilize etmek açısından anahtar bir bakış açısı olarak ortaya çıkmaktadır. Buna paralel olarak kentsel ölçek aynı derecede asaldır. Çünkü neoliberalizm sonuç olarak geri beslendiği ekonomik, politik ve sosyal patlamalarını gündelik hayat içinde gerçekleştirmektedir. Yerel-küresel (glocal) bir mantıkla hareket eden neoliberal denge, engellerin seyrine bağlı hale gelmektedir.

"Neoliberalizmi sabitlemek ve sosyal yaşamı yeniden düzenlemek arasındaki gerilim" kentsel devingenliğin de özünü teşkil etmektedir. Bu konuya çalışmadaki ana bakış açısından bakıldığında ise bu dengenin sağlanmasının önünde, "özgürce birikim" yapma ile "toplumsal yarar"ın, klasik gerilim kutuplarının güncel hali olarak "endişe"nin durduğu görülmektedir [43].

Bununla bitlikte şehir planlama zaten doğası gereği her daim bir gerilim içinde ola gelmiştir. Cris Webster'a göre modern şehir planlama tarihi doğaçlamalığı idare etme arayışında olan toplumun hikayesidir [44]. İngiltere planlama tarihini çıkan arızalar üzerinden okuduğu çalışmasında, yukarıdaki bakış açısına paralel olarak kent mekanında biriken sosyal gerilimlere gönderme yapmakta ve önümüzdeki dönemi özel ve kamusal toprak kullanımının planlamasındaki çözümsüz arızaların dönemi olarak tanımlamaktadır.

3.3 **Yasal Düzenlemeler ve "İnşaat"**

Bu bölümde yukarıda özetlenen çerçevede, 1980'lerden bu yana Türkiye'deki düzenlemeleri veya diğer bir deyişle neoliberalizmi stabilize etme çabasının, İstanbul özelindeki kentsel karşılığı üzerinde durulacaktır.

Türkiye'deki ekonomide liberalistleşme deneyimi, 1980 askeri darbesini takip eden yıllara rastlamaktadır. Çağlar Keyder ve Ayşe Öncü [41] darbe dönemi olmasına rağmen yaşanan tecrübenin, sanayileşme çabasına bağlanabilecek büyük devlet girişimlerinin erken dönem bir "bürokratik-otoriter askeri tip"i olmadığını belirtmektedirler. Onun yerine yeni rejim, IMF'nin, ekonominin giderek açıklaşmasını ve liberalleşmesi umarak bir yeniden yapılandırmayı öngördüğü ortodoks politikaları tereddütsüz uygulamıştır. Bu durum, küresel kapitalizmin "birleştirici mantığına" savaş sonrası entegrasyon tarafından biçimlendirilen dünya düzeninin çökmesi ile sınırlarına ulaşmış olan, yukarıda geniş olarak değerlendirdiğimiz gibi "ulusal kalkınma anlayışında temel bir kırılma" anlamına gelmektedir.

Bu bağlamda "yerel" ekonomilerin geliştirilmesi doğrultusunda 1983'ten (ANAP yönetiminden) başlayarak metropolitan yönetimler, daha önceki dönemde sahip olmadıkları bir takım araçlara (yerel vergiler gibi) ve bütçelere kavuşmuşlardır. İstanbul örneğinde, planlama bürosundan su idaresine kadar daha önce Ankara'daki merkezi bakanlıklara bağlı olan pek çok aktör, doğrudan metropolitan başkanın kontrolüne geçmiştir. Böylece başkan artık "yatırım" aktiviteleri yapabilir hale gelmiştir.

Bu durum, metropolitan belediyenin meşruiyetinin, girişimcilik ortamını yaratacak yatırımları getirebilme kapasitesine bağlanması anlamına gelmektedir. Başkan artık geleneksel yönetim politikalarına bel bağlayamaz. Güçlü ekonomik grupların, profesyonellerin ve yükselen kentsel orta sınıfın sesine yanıt vermelidir (Keyder, Öncü, 1994).

Bu durum, yeni dönemde "aktörlerin eğilimleri"nin belirleyici unsur haline geldiği üçüncü ruha son derece uygundur. Kritik olan nokta şudur ki, aşağıdaki tartışmada da görüleceği gibi, tatmin edilmesi mümkün olmayan bu eğilimler iki ucu keskin bir kılıç gibi bir yandan her türlü ortaklığı mümkün kılma diğer yandan da bu sayede oluşan ortaklıkların oluşturduğu güç pozisyonlarındaki "koalisyonların" bu olanakları tekelinde tutma çabası ile, yönetim sistemini giderek parçalamıştır.

Tuna Kuyucu ve Özlem Ünsal [27] dönemin belediye başkanı Bedrettin Dalan'ın (1984-1989) İstanbul'u bir "dünya kenti" yapma hedefine, yeni güçlerle donatılmış metrololitan belediye ile yürüdüğünü ve bu dönemde "popülist" bir politika ile

yürütülen büyük altyapı yatırımlarının ve geliştirme projelerinin (özellikle yasadışı yapılaşma alanlarında), bu hedefe yönelik olarak ortaya çıktığının altını çizmektedirler.

Günümüzde ise, özellikle de 2001'den bu yana, kentsel toprak ve konut piyasalarında "popülist" rejimden "neoliberal" rejime doğru radikal bir takım geçişlerin yaşandığını belirtmektedirler. Yeni neoliberal sistem metalaşması tamamlanmamış kentsel alanlardaki büyük "kentsel dönüşüm projeleri" yoluyla kurumsallaşmaktadır.

Kentsel dönüşüm projeleri, mevcut sakinlerin yaşam koşullarını geliştirmek yerine, çoğunlukla mekanın fiziksel ve demografik gelişimini hedeflemekte ve böylece süreç bir "mülkiyet transferi" ve "yerinden etme" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum aynı zamanda alandaki mülkiyet yapısının, direnişin biçimini ve etkisini belirlemedeki rolünün büyüklüğüne işaret etmektedir.

Bu iki boyutta parçalanma açıkca kendini göstermektedir. Bir yandan kentsel toprak ve gayri menkuller yeni alıcılara sunulmak üzere devingen hale getirilirken diğer yandan bu devingenlik içinde kutuplaşan grupları da yaratmakta, hayatta kalma çatışmaları ve çıkar çatışmaları sadece birbirlerine karşı değil kendi içlerinde de farklı güç pozisyonları oluşturmaya başlamaktadır.

Örneğin, popülist rejimden neoliberal rejime geçiş aynı zamanda enformal piyasaya ve rantın yeniden dağıtımı ile ilgili popülist stratejilere toleransın ortadan kalkması anlamına geldiğinden, düne kadar farklı bir "şahsi tarih" ile gelmiş olan pek çok toplumsal koalisyon, doğal olarak bu tarihin bağlamından kopmuştur ve farklı pozisyonlara almaya zorlanmaktadır.

Kuyucu ve Ünsal popülist rejimi sona erdiren bir olgu olarak "yeni güçlü aktörlerinin yükselişi"ne işaret etmektedirler. Büyük geliştiriciler veya çeşitli gayrimenkul yatırımcıları artık değişim haklarının, kullanım haklarına ve özel mülkiyet haklarına egemen olduğu, tümüyle metalaşmış bir piyasaya dönüşüm ile ilgilenmektedirler.

Bu noktada bir dizi yasal değişikliğe göz atmak faydalı olacaktır. 2004 yılında gerçekleştirilen değişiklik ile (5237 sayılı kanun) gecekondu inşaası ilk defa olarak 5 yıl süre ile hapis cezası gerektiren bir suç olarak tanımlandığını belirten Kuyucu ve Ünsal, bu durumun hükümetin "sıfır tolerans" politikasını ve dolayısıyla popülerizm den neoliberalizme geçişi açıkça sergilediğini dile getirmektedirler. Böylece, şimdiye kadar

ender rastlanan toplu gecekondu yıkımlarının 2004 ve 2008 yılları arasında patlama gösterdiğini ve bu yıllarda örneğin 11543 birimin yıkıldığını söylemektedirler.

Ardından 2005 yılında gerçekleştirilen yasal değişiklik ile (5393 sayılı kanun) belediyelere "dönüşüm projesi" yetkisi verilmiştir. Bu projeler, TOKİ ile ortaklık haline yürütülecek ve mevcut yapı stokları yıkılıp yeniden yapılarak yeni mülk sahiplerine teslim edilecektir. Yasal statüleri nedeni ile gecekondu bölgeleri, bu dönüşüm için idealdir.

İkili, reformun üçüncü dönemini "tarihi ve doğal koruma alanları"ndaki düzenlemeler olarak tanımlamakta ve bu alanların kapitalist piyasalara yeni ve özel "koruma yasaları" ile sağlandığına değinmektedirler. Yine 2005 yılında çıkan 5366'sayılı yasa ile yerel yönetimlere, TOKİ ve özel yatırımcılar ile "ortaklık kurarak" gerçekleştirebilecekleri "yenileme projeleri" için yetki verilmektedir.

Son olarak, 2007 yılında gerçekleştirilen yasal değişiklik ile (5582) konut finansmanı sektörü yeniden yapılandırılmakta, "mortgage sistemi" ile konut sektörü tırmandırılmaktadır. Kuyucu ve Ünsal, bu gelişmenin, neoliberalistleşme açısından her ne kadar büyük bir adım olsa da, düşük gelirli vatandaşların bu sisteme dahil olma şanslarının bulunmadığını vurgulamaktadırlar [27].

Her dört yasanın da odağında daha önce de belirtildiği gibi kentsel toprağın tamamen metalaşmış ve devingen hale getirilmesi olduğu açıktır. Bir fırsat doğduğunda, likit sermayenin her an konaklamasını sağlayabilecek bir projenin hayata geçebilmesinin önünde hiç bir engel olmamalıdır. Fakat bu durum kaçınılmaz olarak kendi açmazlarını da yaratmaktadır. John Lovering ve Hade Türkmen [40] İstanbul'un radikal ve dramatik bir yeniden inşa içinde olduğunu ve otoritelerin, şehri "noliberal modernleştirilme"nin arayışı içinde olduğunu belirtmekte ve "piyasaya uyumlu rasyonalite"nin ve özel mülkiyetin merkezde olduğu bu dönemde, mevcut planların devasa yeniden inşa bölgeleri tasavvur ettiğini, böylece şehrin işleyen bir toprak ve mülkiyet piyasasına kavuşturulmaya çalışıldığını dile getirmektedir. Bu durum İstanbul'da bir "sosyal temizlik" baskısı yaratmaktadır ve bu da ancak "otoriter bir neoliberalizm" ile mümkündür.

"Otoriter neoliberalizm" olarak kavramsallaştırılan olgu, küresel söylemleri bünyesinde barındırmaktadır ve politika modelleri, yukarıda pek çok kez altı çizildiği gibi kenti sosyo-kültürel olarak da yeniden inşa edecek şekilde, yerel gelenekler ve kurumlarla kombine edilmiş durumdadır.

Bu değişimin odağına mülkiyet hakları ile ilgili yeni yasal düzenlemeler yer almaktadır. Yeni gelişme stratejisi, yerel ve yabancı yatırımcılar için cazip yeni yatırım olanakları yaratmaya dayanmakta, bu anlamda ülke stratejisinin kaçınılmaz olarak kentlere ve özellikle de İstanbul'a odaklanmaktadır.

Bu noktada, kentsel ekonominin ve kültürün liberalistleşmesi küresel olarak tanıdık olmakla birlikte, liberalistleştirmeye otoriterliğin eşlik ettiği kurumsal ve ideolojik sistem eşsiz biçimde Türkiye'ye özeldir ki bu nokta yukarıda değindiğimiz çelişkiye işaret etmektedir.

"Hesaplanamaz devlet kurumlarının merkeziliği, baskının küstahca kullanımı, toplumsal medyanın "övgücü" geliştirmeciler için kullanımı, küresel yatırımcıları çekmek için yıldız mimarlar tarafından hazırlanmış egzotik önerilerin kutlanması ve direniş gösteren grupları yollamak adına bir çeşit modernleştirici kültürel politika versiyonu yoluna gidilmesi" gibi maddeler halinde sıralanan bu özellikler ile ikiliye göre kent elit gruplar için sevimli bir hale getirilmek istenmektedir.

Fakat ortada duran soru şudur, sürekli yeni ortaklık olanaklarının önünün açılmasını talep eden ve aktörlerin öz gelişimlerini bu anlamda ölçü kabul eden proje rejiminde, otoriter bir model nasıl başarılı olabilir?

Nitekim, tüm bu uygulamalara rağmen, yatırım ile elde edilen sonuç arasında büyük bir boşluk söz konusudur. Kentsel gelişim için cepheleşen, zorlayan ve TOKİ biçiminde kurumsallaşan bu yaklaşım sonuç adına bir garanti sunamamaktadır [40].

Otorite problematiğinin diğer bir boyutu da İstanbul'un ekonomisinin ve yönetiminin liberalistleştirilmesi açsından milat teşkil ettiği söylenebilecek olan 1984 tarihli belediye kanunu ile ilişkilidir. Bu yasa ile iki-vitesli bir sistem getirilmiş ve aynı fizik mekanda yer alan iki farklı otorite olarak büyük şehir belediyeleri ile ilçe belediyeleri ayrımının ortaya çıkmıştır.

Bu temelde Ayer Bartu Candan ve Biray Kolluoğlu [31] 2004 ve 2005 yıllarında yürülüğe giren yeni belediye kanunlarını yorumlamakta ve yeni tanımlanan belediye başkanının, 1984'e göre çok daha güçlü olduğunu ifade etmektedir. Bu yeni güç beş ana maddede özetlenmektedir: Birincisi büyük şehir belediyesinin kontrolündeki fiziksel alanın genişletilmesi; ikincisi ilçe belediyelerinin imar, kontrol ve koordinasyon alanlarındaki otoritelerinin güçlendirilmes; üçüncüsü büyük şehir belediyelerinin özel şirketlerle ortaklıklarının kolaylaştırılması; dördüncüsü doğal afetlerle ilgili olarak belediyelerin yeni sorumluluklarının tanımlanması ve beşinci olarak da, belediyelere kentsel dönüşüm alanlarının ve projelerinin düzenleme, planlama ve uygulama yetkilerini tanıyarak, kentsel dönüşüm için ilk yasal sistemin ana hatlarının belirlenmesi.

Böylece derinleşen çelişki netlik kazanmaktadır. Bir yandan İstanbul yeni ortaklıklara açık bir şekilde likit hale getirilmek istenirken, diğer yandan yeni ortaklıklara şans tanımayacağı açık olan sabit otoriteler aynı düzenlemeler ile güçlendirilmektedir.

Konunun yeni dönemde yükselen küresel "rekabetçilik" ve yeni "bölgesel yapılar" boyutları ile ilişkisi bağlamında da ilginçtir. Ayda Eraydın'a göre [45] bir süreç olarak kapitalist bölgesel gelişim, küresel bir ölçekte hızlanmış ve şiddetlenmiş ve "kent bölgeleri" ayrıcalıkllı bir ölçek olarak ortaya çıkmıştır. Küresel kentlerin ve kent bölgelerinin rölü ise "küreselleşmeye adaptasyon" olarak tanımlanagelmiş ve bu alanlar, uluslararası ve ulusal kentsel hiyerarşilerin yeniden düzenlenmesi ve ölçeklendirilmesinin sonucunda ortaya çıkan birer sonuç olarak algılanmışlardır.

1990'lardan bu yana, küreselleşmenin erken dönemlerindeki hataların tekrarlandığı yeni bir neoliberal ajanda, kent bölgelerinin yeni ilişkilerini ve yeni dinamiklerini tanımlamaktadır. Bu dönemde kamu yönetiminin merkezdışılaştırılması anahtar hükümet önceliği olmuştur.

Yeni yasalar bu bağlamda yerel ve taşralı otoritelere başlıca tüketim gücünün devredilmesi için yeni mekanizmaları geliştirmekte ve bu otoritelerin "il özel idaresi", "büyük şehir belediyesi" ve diğer "belediyeler" olarak rolleri yeniden belirlenmektedir. İstanbul'da da yeni yasalar, farklı seviyelerdeki yönetimlere yeni haklar ve sorumluluklar tanımlamıştır.

Bununla birlikte daha yakından bakıldığında, yasal değişiklikler göstermektedir ki, her seviyedeki yönetimin görevleri konusunda bir "otorite çakışması" durumu söz konusudur (örneğin il özel idaresi, büyük şehir belediyesi ve ilçe belediyeleri arasında). Son dönemde adapte edilen bölge kalkınma ajansları da giderek artan bir kargaşaya neden olmaktadır.

Her ne kadar bu yeni düzenlemeler ulus devletin gerilemesini hedefliyor olsa da, yeni yönetimsel kurgu göstermektedir ki İstanbuldaki merkezi yönetimin ilgisi büyük projelerde ve karar sistemleriyle ilgili toprak ve mülkiyet geliştirme ve planlama pratiklerindedir. Bu durum 1980'lerdeki ve 1990'lardaki eski literatürle örtüşmektedir.

Merkezi yönetim, artan toprak değerlerinden, ya halihazırdaki uygun topraklarda ya da daha önce mülkiyet hakları vermiş olduğu topraklarda, yeni projeler üreterek pay almak istemektedir. Bunun pek çok örneği mevcuttur (Haydarpaşa, Galata vb.). Bu örneklerde planlama hakları çeşitli otoriteler arasında transfer edilmiş ve projeler metropolitan veya ilçe belediyelerinin onayı önemsenmeden yürütülmüştür.

Eraydın bu noktada şehir bölgelerindeki değişimler üzerine, küresel adaptasyon ve küresel rekabetçilik bağlamındaki mevcut teorik tartışmanın yetersizliğine vurgu yapmaktadır. Bu yetersizliği aşmak için, "şehir bölgelerinin belirli bir bölgeye ait dinamikleri ve yeni koalisyonları önemseyen ve aynı zamanda da küresel ekonomik koşullar tarafından empoze edilen baskılara yönelik yeni bir düşünce perspektifi geliştirmeye ihtiyaç vardır." [45].

Diğer yandan, kentsel yönetimin düzenlenmesi konusundaki prensipler, özellikle de idari sistemin yeniden yapılandırılmasına yönelik girişimler ile ilgili olanlar net değildir. Mevcut sistemin devredilmesinin amacının daha önce "idari sistemin daha etkin hale getirilmesi" olarak tanımlandığını belirten Eraydın, bu durumun, kurumsal kurguyu komple değiştirmeye istekli olmadığını ve ekonomik büyümeden elde edilen çıkarların yeniden dağıtımı ile ilgili özel bir dikkat gösterilmediğini dile getirmektedir.

Yasaları planlamadaki değişiklikler, bir yandan planlama hakları ve planlama araçlarının her ikisinin de yeni konut temini ile, diğer yandan da halihazırda yapılaşmış yoksul konut alanlarının dönüşümü ile ilişkisinin belirtisidir. Net olan şudur ki rekabetçilik ile yeni sosyal eşitsizlikler arasında, Diken'in devingensizlik vurgusuna paralel bir ilişki söz

konusudur [46] ve bu durum, kuralları ve prensipleri belirsiz olsa da, kentsel büyümeden elde edilen kazancın yeniden dağıtımına yönelik bir sisteme işaret etmektedir [45].

3.4 **Genel Değerlendirme**

Bu bölümde gerçekleştirilen incelemenin sonunda iki konu ön plana çıkmaktadır.

İlk olarak şunu söylemek mümkündür ki yeni kentsel devingenlik, zamana ve mekana özel koşullara bağlı ve kendi hikayesini yeniden anlamlandırmakta ve dolayısıyla kimlik değiştirmekte olan sayısız aktörün, neredeyse sonsuz olasılıktan birisi olarak, bir kereye mahsus bir ortaklıkla gerçekleştirdiği projelerin analizi üzerinden araştırılmak durumundadır. Bu bağlamda bir izsürme aparatı üretmek adına önemli bir potansiyele sahip görünmektedir.

İkinci konu ise bir dizi paradoksla ilgilidir.

Bauman daha önce değinildiği gibi yeni dönemde göçebeliğin kazandığını ilan ederken, yukarıdaki paradoksu daha da derinleştirerek, "kamusal" alanın ve kentselliğin kaderinin, bireysel özgürleşmenin insafına bağlı hale geldiğini dile getirmektedir. Ona göre ulus devletin modern toplum ütopyasının, yerini anlık arzulara bırakması, yine paradoksal bir biçimde tercihin yerini kadere bırakması anlamına gelmektedir ([2]:30-51).

Türkiye'de ve İstanbul'da ise öyle görünmektedir ki Bauman'ın çizdiği tabloya ek olarak "özgün" bir diğer paradokstan söz etmek mümkündür.

Bir yandan spontan oluşacak yeni ortaklıkların/kadroların önünü açmak diğer yandan da "eski devlet müteahhitleri yeni gayrimenkul geliştiricileri" [47] olarak otoriteleştirmek/tekelleştirmek [29], [47] aynı anda nasıl mümkün olacaktır? Bu konuyla lgili daha da önemli bir diğer soru da şudur ki, endişenin yarattığı yeni fizik ve sosyal mekanların özellikleri ve toplumsal etkileri neler olacaktır?

Soruyu daha da somutlaştırmak adına şantiyelere geri dönersek; yeni iktidar süreçlerinin birbiri arkasına eklenen projeler şeklinde biçimlenen yapısı, içinde yaşadığımız kentsel mekânla ilgili büyük bir başka paradoksu daha ortaya koymaktadır.

Her yeni projenin kadrolarının oluşmasındaki belirsizlikle kimsenin kadro garantisi alamadığı bir ortamda, aktörlerin hemen veya çok daha öncesinden, bir başka projeyi gerçekleştirme potansiyeli taşıyan bir başka kabilesel topluluğa/ağa nasıl girecekleri endişesiyle piyasayı taramaya başlamasıyla, kaçınılmaz olarak bir projenin onaylanma ve hayata geçme anı o projenin önemini de tamamen kaybettiği ana tekabül etmektedir. Bu an, yaratıcı yıkımdan ziyade bir "yıkıcı düzen"e ait görünmektedir ve çözülme dışında bir süreç mümkün görünmemektedir [48]. Eğer durum buysa kentler ve İstanbul da kaçınılmaz olarak, hayata geçirilme süreci ve niteliği tamamen önemsizleşen projeler ile durmadan yeniden biçimlenen ve giderek çözülen mekânlara dönüşmeye mahkum görünmektedirler.

Şantiyeler artık güzel veya çirkin değildir, görünmezdir.

Bu değişimin ortaya koyduğu yansımaları analiz etmek için bir sonraki bölümde İstanbul boğaz köprülerinin eleştirildiği ve sunulduğu metinler incelenecektir. İnceleme Luc Boltanski'nin metodu kullanılarak gerçekleştirilecek ve çıkan sonuçlar Boltanski'nin çizdiği bağlamda değerlendirilecek, sonuç bölümünde ise ikinci bölümde ortaya konan analiz aparatı bağlamında analizler üzerinde son bir tartışma gerçekleştirilecektir.

BÖLÜM 4

ÇÖZÜMLEMELER

Bu bölümde Luc Boltanski ve Eve Chiapello'nun çalışmaları [21] üzerinde durulacak ve aşağıdaki bölümlerde elde edilen sonuçların karşılaştırılarak yorumlanacağı veriler ortaya konacaktır.

Yukarıda Luc Boltanski'nin "meşrulaştırma rejimleri"ne değinilen bölümde, kapitalizmin yeni ruhunu yansıtan ve projeden projeye ortaya çıkıp kaybolan yapısıyla daha hareketli bir rejim olan proje rejiminin, daha kadim altı rejimden üçünü sac ayağı olarak kullanmakta olduğuna değinmiştik. Bunlar piyasa rejimi, endüstri rejimi ve ilham rejimi idi. Diğer üç rejimle ise, yani geleneksel, itibar ve vatandaşlık rejimleri ile ise ilişkisi zayıftı. Bu bağlamda bu üç rejimin içinde bulunduğumuz dönemin ruhuna aykırı bir konumda tanımlamakta olduğunun altını çizmiştik.

Boltanski ve Chiapello'nun 1960'lar ve 1990'ların metinleri üzerine gerçekleştirdikleri analizlerinden ([21]: 555-556) üretilen Çizelge 4.1 ve Şekil 4.1 incelendiğinde yukarıda değinilen olgular kendilerni açıkça göstermektedir. Endüstri rejimi her iki dönemde de birinci sıradaki ağırlığını korurken, 1990'lar, aykırı üç rejimin gerilediği ve geleneksel rejimin %23'ten %3'e, vatandaşlık rejiminin % 5'ten %0'a, ve itibar rejiminin %1'den %0'a düştüğü görülmektedir. Her ne kadar projeksiyon rejimin, endüstri ile birlikte diğer iki sac ayağından biri olan piyasa rejimi %20'den %10'a gerilemiş ise de, ikincisi olan ilham %0'dan %5'e yükselmiş ve projeksiyon rejiminin kendisi de %3'ten %36'ya yükselmiştir.

Çizelge 4.2 Boltanski'nin Analizlerinde 1960 ve 1990'lardaki Gramatik Ağırlıklar

TOPLAM	1960'	1990'
3.RUH (Projeksiyon)	4	47
2.RUH (Devletçilik)	0	0
Geleneksel (Yerel)	27	4
Endüstri	58	62
İtibar	1	0
Piyasa	24	13
Vatandaşlık	6	0
İlham	0	6
Toplam	120	132

%	1960'	1990'
3.RUH (Projeksiyon)	3	36
2.RUH (Devletçilik)	0	0
Geleneksel (Yerel)	23	3
Endüstri	48	47
İtibar	1	0
Piyasa	20	10
Vatandaşlık	5	0
İlham	0	5
Toplam	100	100

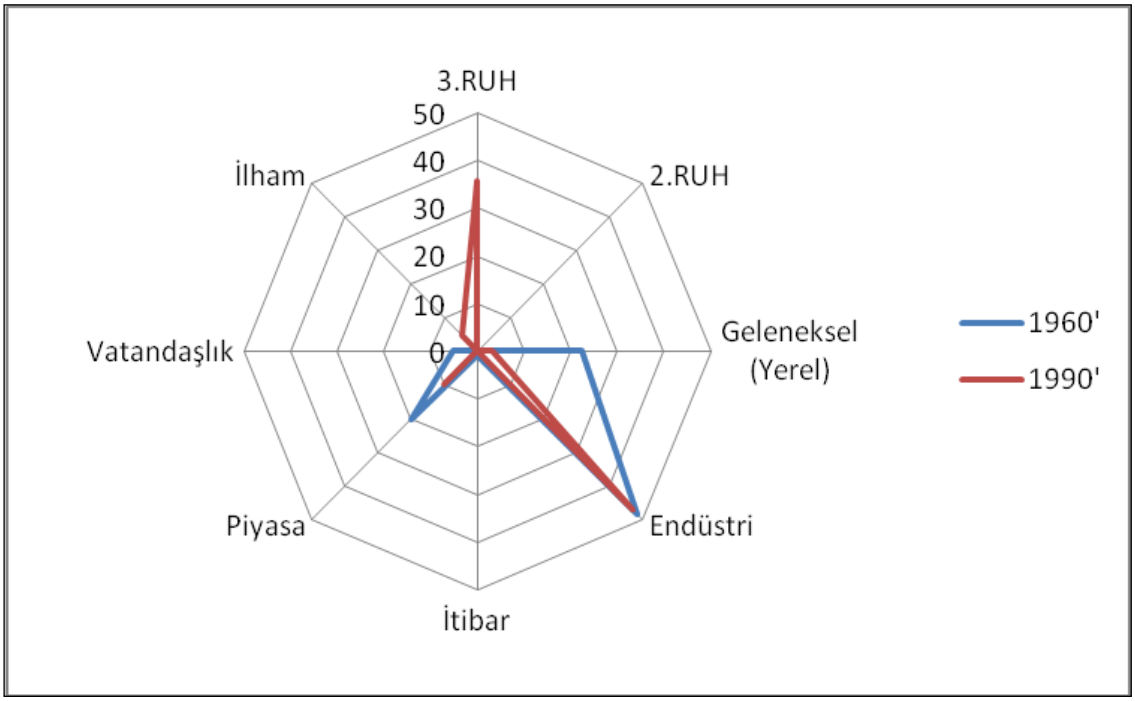

Şekil 4.1 Boltanski'nin Analizlerinde 1960 ve 90'lardaki Gramatik Ağırlıklar, Kaynak: [12]

Giriş bölümünde daha önce de değinildiği gibi, çizelge ve şekillerde kullanılan 8. bir meşrulaştırma grameri alanı olarak "2.RUH (Devletçilik)" başlıklı bir alana ihtiyaç duyulmuştur. Bunun nedeni incelenen metinlerde doğrudan bu alana referans veren bazı vurgulara rastlanmış olmasıdır.

İstanbul'da boğaz köprülerinin savunmaları/sunumları ve eleştirileri, meşrulaştırma rejimlerinin grameri bağlamında bu sekiz rejim üzerinden analiz edilmiştir.

Köprülere ait analizler aşağıdaki çizelgeler doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Çizelge 4.2'de kapitalizmin üç ruhuna ait gramatik, Çizelge 4.3'te ise kapitalizmin yeni ruhunu yansıtan projeksiyon rejiminin gramatiği yer almaktadır. Bu çizelgeler Luc Boltanski ve Eve Chiapello'nun "Kapitalizmin Yeni Ruhu" [21] isimli çalışmalarından faydalanılarak oluşturulmuştur.

Çizelge 4.4'te "ortak dünyalar" olarak altı kadim rejimin, yani ilham, geleneksel, itibar, vatandaşlık, piyasa ve endüstri rejimlerinin gramatikleri yer almakta ve bunları takiben Çizelge 4.5'te rejimlerin birbirlerini eleştirdikleri gramerin yer aldığı "eleştirel matris" ve Çizelge 4.6'da da rejimlerin uzlaşma zeminlerini tanımlayan "uzlaşma figürleri" gramerleri yer almaktadır. Bu çizelgeler (4.4, 4.5, 4.6) Luc Boltanski ve Laurent Thevenot'un "Meşrulaştırma Üzerine: Değerin Ekonomileri" [20] isimli çalışmalarından faydalanılarak üretilmişlerdir.

Analizler Boltanski'nin yöntemine paralel olarak, metinlerde geçen ve belirli gramerlere ait olan kavramların belirlenmesi üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte Türkçe'nin dil özellikleri nedeni ile (öncelikle sondan eklemeli bir dil olması nedeniyle) doğrudan kelime sayımı yerine, yine Boltanski ve Chiapello'nun "Kapitalizmin Yeni Ruhu"nda [21] kullandıkları bir yönteme ([21]: 539-557) baş vurulmuştur.

Bu çalışmalarında ikili, bir kelime/kavram kategorizasyonu oluşturmuş ve metinlerde geçen ifadeleri bu kategorilere dağıtmışlardır. Ardından oluşan dağılıma göre her bir metni, kendi içindeki ağırlığa göre bir veya birden fazla meşrulaştırma gramerine göre ayırmışlardır. Örneğin bir metin, birinci ağırlığı endüstri, ikinci ağırlığı piyasa olan bir metin iken, başka bir metin birinci ağırlığı vatandaşlık, ikinci ağırlığı itibar olan bir metin olarak künyelenmiştir.

Bu çalışmada da bu yönteme paralel olarak, metinlerde yer alan her bir cümle, tek tek bu şekilde künyelenmiş ve yansıttığı bir veya birden fazla meşrulaştırma grameri bu şekilde ortaya konmuştur. Örneğin bir cümle birinci ağırlığı endüstri, ikinci ağırlığı vatandaşlık olabilirken dört veya daha fazla gramerin tespit edildiği durumlarda da bu durum cümlenin künyesine yansıtılmıştır.

Bu noktada analiz Boltanski ve Chiapello'dan ayrılmaktadır, zira ikili metinleri sadece iki katedoride ve bu kategorileri de hiyerarşik olarak ele alırken, bu çalışmada ikiyi aşan durumlarda kısıntıya gidilmemiş ve gramatik rejimler eşit ağırlıkta olarak künyelere işlenmiştir.

Her bir metine ait cümlelerin nasıl künyelendiği ekler kısmındaki örnek çizelgede gözlenebilir. Sonuç olarak her metindeki cümlelere ait gramerlerin oranı, metindeki toplam gramere oranlanmış ve çizelgelerde rakam ve yüzde ile ayrı ayrı belirtilmiştir. Şekiller ise çizelgelerdeki yüzdeleri gösteren bölümlerdeki veriler üzerinden üretilmiştir.

Burada unutulmaması gereken nokta şudur ki Boltanski'nin yöntemi niceliksel ve niteliksel analizin aynı anda gerçekleştirilmesi gereken bir metod ortaya koymaktadır. Bu anlamda aşağıdaki çözümlemelerde bir yandan niceliksel olarak, metinlerdeki ve cümlelerindeki "ağırlıklı gramerler"ler ele alınırken, diğer yandan da niteliksel olarak "gramerlerdeki değişim"ler analiz edilecektir. Bunun yanında gerçekleştirilen analizlerin sonuçları, Boltanski ve Chiapello'nun 1960'lar ve 1990'lar ile ilgili bulguları ile karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Bu karşılaştırma sırasında, Boltanski ve Chiapello'nun metinlerinde "2.RUH"un sıfır kabul edilmiş olduğu göz önünde tutulacaktır.

Çizelge 4.3 Kapitalizmin Üç Ruhu, Kaynak: [3]

	KAPITALIZMIN ÜÇ RUHU		
	Birinci ruh 19.yy sonu	**İkinci ruh 1940-1970**	**Üçüncü ruh 1980'lerden beri**
Birikim sürecinin sermaye biçimleri	**Küçük aile işletmeleri**	**İdari/yönetimsel firmalar**	**Ağ firmaları**
	Burjuva kapitalizmi	**Büyük sanayi şirketleri**	**İnternet ve biyoteknoloji**
		Kitle üretimi	**Küresel Finans**
		Devletlerin ekonomi-politikası	**Çeşitlenen ve farklılaşmış üretimler**
		Kariyer olanakları	**Otoriter şeflerin sonu**
Heyecan	**Yerel topluluklardan bağımsızlaşma**	**Güç pozisyonları**	**Belirsiz organizasyonlar**
	Süreç	**Etkin olmak "özgürlük ülkelerinde" olanaklı**	**Yenilik ve yaratıcılık**
			Kalıcı değişim
Adalet	**"Ailevi" ve "piyasa" adaletlerinin bir karışımı**	**Verimliliğe göre değer atfedilen meritokrasi (yetenek/kişisel üstünlük)**	**Mobiliteye ve bir ağı beslemeye göre değer atfedilen meritokrasi**
		Hedefler doğrultusunda yönetim	**Her "proje" birinin istihdamı için bir fırsat**
Güvence	**Kişisel mülk, kişisel ilişkiler**	**Uzun vadeli planlama**	**Mobil ve adapte olabilen için...**
	Hayır ve babacanlık (devlet, patron vb)	**Kariyerler**	**Şirketler öz-yardım kaynakları sağlayacaklar**
		Sosyal devlet	**Kendi kendini yönetmek**

Çizelge 4.4 Projeksiyon Rejiminin Meşrulaştırma Grameri, Kaynak: [3]

	Projeksiyon Rejimi
Denklik prensibi (genel standart)	**Aktivite; başlayışın korunması; insanlar arasında uzak mesafeli bağlantılar**
Küçüklük durumu	**İlişkilenme yeteneksizliği, başkalarına güven, haberleşmek; yakın-görüşlülük, önyargı, otoritecilik, toleranssızlık, sabitlik, kökenlerine aşırı güven, rijitlik, vb.**
Büyüklük durumu	**Adaptasyon yeteneği, esneklik, çokdeğerlilik; yüz yüze karşılaşmalarda samimiyet; sosyal bağlantıların avantajlarını yayabilme, şevk üretmek ve takımarkadaşlarının istihdam edilebilirliğini arttırmak**
Öznelerin rehberi	**Menejerler, koçlar, yenilikçiler (mucitler)**
Nesnelerin rehberi	**Bilgisayar ve bilgi teknolojileri; yeni organizasyonel aparatlar (taşeronluk, esneklik, dış kaynakçılık, otonom üniteler, bayilikler, vb.**
Doğal ilişki	**Güvenmek ve güvenilir olmak; iletişim kurabilirlik; diğerlerinin ihtiyaçlarına adapte olabilirlik**
Büyüklük oranı	**"Büyük" kişiler "küçük" kişilerin istihdam edilebilirliğini, diğer bir deyişle başka bir projede yer alabilirliğini, proje işine güvenleri ve şevkleri karşılığında arttırır.**
Yatırımın biçimi	**Olanakları kısıtlayabilecek herşeyi feda etmeye hazır olmak, yaşam-boyu planlardan vaz geçmek**
Standart (paradigmatik) test	**Bir projeden diğerine hareket edebilir olmak**
Doğal düzenin harmonik figürü	**Dünyanın doğal formunun bir ağa benzediği yer**

Çizelge 4.5 Ortak Dünyalar, Kaynak: [3]

	ORTAK DÜNYALAR					
	1 İlham Dünyası	**2 Geleneksel (Yerel) Dünya**	**3 İtibar Dünyası**	**4 Vatandaşlık Dünyası**	**5 Piyasa Dünyası**	**6 Endüstri Dünyası**
A YÜKSEK GENEL PRENSİP	İlham taşması / İlham	Geleneğe bağlı neden olma / Kuşak, hiyerarşi, gelenek.	Kamuoyu gerçekliği	Kollektiflerin üstünlüğü / Kollektif, Tüm, İrade (genel)	Rekabet / Çekişme, Rakipler	Verim / Performans, Gelecek
B DEĞERLİLİK DURUMU	Dışavurulamaz ve ruhani / Garip, Alışılmamış, Olağanüstü, Ağıza alınamaz, Rahatsız edici, Hayret verici, Doğaçlama, Duygusal.	Hiyerarşik üstünlük / Hayırsever, İyi yetiştirilmiş, Bilge, Ayırt edilen, Sağduyulu, Çekingen, Güvenilir, Dürüst, Sağdık	Ün / Tanınmış, Bilinen, Görünür, Başarılı, Ayırt edilen, İkna edici, Dikkat çekici	Kuralla yönetilen ve temsili / Üniterlik, Yasal, Kuralla yönetilen, Resmi, Temsili, Yetkili, Onaylanmış, Özgür.	Arzulanan / Satılabilirlik değeri, Milyoner, Kazanan	Verimli / Fonksiyonel, Güvenilir, Operasyonel
C DEĞERSİZLİK DURUMU	X	X	X	X	İstenmeyen / Nefret edilen	Verimsiz / Üretken olmayan, optimum olmayan, aktif olmayan, elverişsiz, Arıza durumu, güvenilmez.
D İTİBAR	Yaratma kaygısı / Sevgi, Tutku, Yaratma.	Huy dengesi / Sağduyu, Huylar, Doğallık, Karakter.	Tanınma arzusu / Öz-sevgi, Saygı arzusu.	Vatandaşlık hakları talebi / Vatandaşlık hakları, Politik talepler, Katılım.	İlgi / Eşya sevgisi, Arzu, Bencillik	İş / Enerji
E ÖZNELER	Hayalperestler / Ruh, Gölge, Canavar, Peri, Ben, Çocuk, Kadın, Madam, Sanatçı.	Üstünler ve astlar / Daha değerli varlıklar: Baba, Kral, Atalar, Ebeveynler, Aile, Yetişkinler, Lider, Patron. Daha değersiz varlıklar: Ben, Bekar kişi, Yabancı, Kadın, Çocuk, Evcil hayvan. Diğerleri: Ziyaretçi, Çevre halkı, Komşular, Üçüncü kişiler.	Yıldızlar ve hayranlar / Ünlü kişilik, Kanaat önderi, Hatip, Canlı yayın, Gazeteci, Halkla ilişkiler ajanı	Kolektif kişiler ve temsilcileri / Kamusal kolektifler, Parti, Federasyon, Bölüm, Ofis, Komite, Seçilmiş resmiyet, Temsilci, Delege, Sekreter, Üye.	Rakipler / İşadamı, Satıcı, Müşteri, Alıc, Bağımsız çalışan.	Profesyonel / Eksper, Uzman, Yetkili kişi, Operatör.

Çizelge 4.5 Ortak Dünyalar, Kaynak: [3] (devamı)

F NESNELER	Uyanma rüyası / Bilinç, Beden, Rüya, Bilinçdışı, Uyuşturucu.	Davranış kuralları / Terbiye, Doğru davranış, Rütbe, Ünvan, Mülk, Sunuş, İmza, Duyuru, Hediye, Çiçekler.	Medyadaki isimler / Marka, Mesaj, Gönderici, Alıcı, Kampanya, Halkla ilişkiler, Basın, Röportaj, Bülten, Ortam, Broşür, Posta, Rozet, Görsel-işitsel, Atmosfer, Ayar.	Yasal biçimler / Haklar, Mevzuat, Kararname, Düzen, Ölçü, Mahkemeler, Formalite, Prosedür, Transkript, İhlal, Seçimsel kapasite, Kod, Ölçüt, Bölge, Aday listesi, Program, Politika, Bildirim, Pster, Broş, Oylama, Broşür, Slogan, Koltuk, Karargah, Yerel ofis, Kısaltma, Kart.	Refah / Lüks eşya.	Araçlar / Alet, Kaynak, Yöntem, Görev, Alan, Çevre,Eksen, Yön, Tanım, Liste, Grafik, Tablo, Takvim, Plan, Amaç, Kalite, Değişken, Seri, Ortalama, Muhtemelen, Standart, Faktör, Neden.
G YATIRIM	Huylardan kaçış / Soruya davet, Risk, Dolambaçlı yol.	Bencilliğin reddi / İtibar, Görev (ve Borç), Uyum.	Sırlardan vaz geçmek / Ortaya çıkmak.	Özelden vazgeçiş / Dayanışma, Bölünmeleri aşmak, Anlık ilgi alanlarından vazgeçiş, Bir neden için çaba	Fırsatçılık / Özgürlük, Açıklık, Diğerlerine dikkat etme, Sempati, Önyargısızlık, Duygusal mesafe, Bakış açısı edinme.	Süreç / Yatırım, Dinamik.
H DEĞER İLİŞKİSİ	Biricikliğin evrensel değeri / Deha, Bağımsız.	Sorumluluğa saygı / Otorite, İtaat, Saygınlık, Onur, Utanç.	Onaylanmışlık ve tanınmak /Tanımlama, Güç.	Delegasyon ilişkisi / Üyelik, Temsil, Delegasyon, İsteklerin ifadesi.	Hakim olmak	Kontrol
İ İLİŞKİLER	Beklenmedik karşılaşmaların simyası / Yaratma, Keşfetme, Arayış, Düşleme, Rüya, Neden olan patlama.	İyi yetiştirilmiş kişilerin kampanyası / Yeniden üretim, Hayat verme, İdman yaptırma, Davet, Kabul, Geridönüş, Tavsiye, Teşekkür, Saygı.	İkna / Etkileme, İnandırma, Duyarlılaştırma, İlgiçekme, Baştan çıkarma, Kanca atma, Araya girmek, Ele geçirmek, Piyasaya sürmek, Yaymak, Dolaşıma sokmak, Propaganda, Terfi, Yönlendirme, Yükseltmek, Üzerine konuşmak, Atıf.	Kolektif aksiyonu toplama / Birleşme, Mobilize, Montaj, Hariç tutma, Katılma, Destekleme, Müracaat, (Demokratik) tartışma, Serbestçe konuşmak (söz almak), Bilgilendirme, Kodlama, Yasallaştırma, Yetki verme, Atıf.	İlgi / Satın alma, Edinme (kendine), Satma, İş (birlikte yapmak), Uzlaşma, Yarar, Piyasa, Ödeme, Yarışma.	İşlev / İş koşma, Mekanizma (irtibatın), İşlev (birşeyin), Çark dişi, Etkileşim, İhtiyaç, Hâl, Gerekli (ilişki), Entegre e., Organize e., Kontrol e., Stabilize e., Düzenleme, Umma, Nakil, Adapte e., Farketme, Analiz e., Hesaplama, Kararlaştırma, Aydınlatma, Ölçme, Formüle e., Standartlaştırma, Optimize e., Halletme, Süreç.

Çizelge 4.5 Ortak Dünyalar, Kaynak: [3] (devamı)

J FİGÜRLER	Gerçeklik ve hayali / Hayali, Bilinçdışı	Evin ruhu / Mülkiyet, Aile, Muhit, Prensipler, Töreler, Adetler.	Kamusal imaj / Seyirci, Hedef, Pozisyon almak.	Demokratik cumhuriyet / Cumhuriyet, Devlet, Demokrasi, Taban, Seçmenler, (Temsili) kurumlar, Parlemento.	Piyasa	Organizasyon / Sistem.
K TEST	Zihnin aylaklığı / Macera, Arayış, Zihinsel yolculuk, Patika izisürme, Yaşanmış deneyim.	Aile seremonileri / Kutlama, Doğum, Ölüm, Evlilik, Sosyal vukuatlar, Görüşmeler, Saygınlık, Adaylık.	Vukuatın sunumu / Tanıtım, Basın, Konferans, Açılış töreni, Herkese açık davet (tanıtım)	Adil bir neden için tanıtım / Toplantı, Kongre, Konsil, Toplanmalar, Panel, Hareket, Mevcudiyet (manifestosu), Çekişme, Başvuru, Adalet (talebi).	Anlaşma / Anlaşma tamamdır, Çantada keklik, İşi bitmiş.	Deneme / Pyasaya sürme, Monte etme, Çalıştırma, Başarı ile sona erme.
L YARGILAMA	Dahice fikir / Aydınlatma, Sezgi, Türemek, Ortaya çıkma, Şans, Fokurdamak, Devrim, Baş dönmesi, Aşmak (kendini), Başyapıt, Dünya, Ruh.	Güven vermeyi bilmek / Saygı duymak, Tebrik etmek, Kompliman, Eleştiri, Rapor.	Kamuoyu yargısı / Dedikodu, Onaylanmamış rapor, Moda, Daimi, Sansasyon, Yankı, Uygun oranlar (haline getirmek), Ölçmek (seyircinin nabzını).	Oylamanın hükmü / Oylama, Seçim, Danışma, Mobilizasyon, Neden (destekleyici), Farkındalık (erişilen).	Fiyat / Vale! (doğrulanmış, mantıklı, gerçek.)	Efektif / Doğru, İşleyen düzen, Çalışan.
M KANIT	Sezginin katiyeti/ Hayalilik, Semboller, İşaretler, Analoji, İmajar, Mitler.	Açıklayıcı anektod / Örnek, Önyargı.	Başarının tanıklığı / Bilinme.	Yasal metin / Yasa, Kurallar (yasal), Statüler.	Para / Fayda, Sonuç, Geri ödeme.	Ölçü
N DÜŞÜŞ	Dünyaya inmenin çekiciliği / Paralize olmuş, Huy, Dışsal işretler, Üremeyle ilgili.	İkametgah eksikliği / Kaba, Falso, Geveze, Dedikodu, Sorun çıkartan, Boşboğaz, Terbiyesiz, Bayağı, Kıskanç, Yağcı, Hain.	Kayıtsızlık ve banallik / Bilinmeyen, Saklı, Kayıtsız (karşılaşmalar), Banal, Unutulmuş, Belirsiz imaj, Bozulmuş, Solgun, Kayıp.	Bölme / Dölünmüş, Azınlık, Belirli, İzole, Mahrum edilmiş (seçimlerden), Bireycilik (kendine hizmet etme), Sapma, Alt grup, Düzensiz, Keyfi, İptal edilmiş, Geri çekilmiş.	Paraya esir olma	Aletsel aksiyon / İnsanlara eşya muamelesi yapma.

Çizelge 4.6 Eleştirel Matris, Kaynak: [20]

↓↓↓	ELEŞTİREL MATRİS					
	1 İlham Dünyası	2 Geleneksel (Yerel) Dünya	3 Ün Dünyası	4 Vatandaşlık Dünyası	5 Piyasa Dünyası	6 Endüstri Dünyası
A İlham Dünyası		-Kendini dizginleme eksikliği	- Yanlış derinlik	- Aydınlanmış avangardın tepkiselliği ve "katalizatörlüğü"	- İş anlaşmalarında kendini-kontrol	- Doğaçlamanın müsrifliği
			- Yıldızlar özel yaşama muhtaçtır			
B Ailevi Dünya	-Huyların prangaları		-Gizlilik huyundan vaz geçmek	- Babacıllığı aşmak	- Birini kişisel ilişkilerden özgürleştirme	- Yaşlı olan zaman aşımına uğramıştır
	-Herşeyden vazgeçme			- Kişinin kendini otoriterlikten kurtarması	- Yerel eklentileri kırmak	- Tikelciliklerin verimsizliği
				- Yozlaşmayı önlemek	- Önyargılara karşı gelmek	- Layık olmayan liderin yetersizliği
				- "Yaşlı kurt" ağıyla savaşma		
				- Skandalları ihbar etmek		
				- Dargörüşlü çekişme üzerinden yükselme		
				- Aşkın korporatist bölümeler		
C Ün Dünyası	- Dış görünüşlerin kibiri	- Piskopatın görgüsü		- Seçim kampanyasında anketleri "etkilemek"	- Spekülasyonun zarar verici etkisi	X
	- Dünya tiyatrosunun sahteliği	- Kişinin garip davranmaması			- Ünlülüğün düşük değeri	
		-Güvenilir kişilerin sağduyusu				
D Vatandaşlık Dünyası	- Gayri insani devlet	-Bay hiçkimsenin sorumsuzluğu	X		- Kolektif aksiyon yoluyla blokaj	- Yönetimsel prosedürlerin verimsizliği
					-Adaletin masrafı	- İşgücü politikasının maliyeti

Çizelge 4.6 Eleştirel Matris, Kaynak: [20] (devamı)

E Piyasa Dünyası	**- Partilerle ilgilenme**	**-Her şey satın alınamaz**	**- Kendinden ilgili tanınma**	**- Sahiplerin bencilliği**		**- İşlevsiz lüks ürünler**
				-Piyasa bireyciliği		**- Gayrimeşru fiyatlar**
						- Piyasanın kaprisleri
F Endüstri Dünyası	**-Rutinlerin rijitliği**	**- Standadize edilmiş ürünlerin kalitesizliği**	**- Expertin "bilgi-tekeli"**	**- Bürokratikleşmekten kaçınmak**	**- Araçların ve metodların rijitliği**	
	- Mantıklı olanın zulmü	**-Diplomalı çalışanların profesyonellik eksikliği**			**- Teknokratın kötü anlaşmaları**	
		-Hastalığa adapte şekilcilik				

Çizelge 4.7 Uzlaşma Figürleri, Kaynak: [20]

↓↓↓	UZLAŞMA FİGÜRLERİ					
	1 İlham Dünyası	2 Geleneksel (Yerel) Dünya	3 Ün Dünyası	4 Vatandaşlık Dünyası	5 Piyasa Dünyası	6 Endüstri Dünyası
1 İlham Dünyası						
2 Geleneksel (Yerel) Dünya	- Ustanın disiplinle tanıtıcı ilişkisi					
3 Ün Dünyası	- Hayranların histerisi	- İti kontratları sürdürmek				
4 Vatandaşlık Dünyası	- Ayaklanma halindeki kişi	- Tam anlamıyla sivil hizmetçiere doğru gitmek	- Kamu oyuna değinmek			
	- Ortak deha	- Kurallar uygulanırken sağduyu	- Birisinin ismini bir şeyin nedenine sunmak			
		- Sivil hakların genişletilmesi	- Resmi yaptırım			
		- Kamu-okulu topluluğu				
5 Piyasa Dünyası	- Yaratıcı piyasa	- İş'e güven	- Marka imaj	X		
	- Çılgın bir şey yap	- Kişisel hizmet				
	- Görkem paha biçilemezdir	- Devredilebilir mülk				
6 Endüstri Dünyası	- Sıkı çalışmaya tutku	- Evin "know-how" ruhu	- Bir imaj yerleştirme metodları	- İşçi hakları	- Satılabilir bir ürün	
	- Yaratıcı teknikler	-İyi huyların etkinliği	- Eğilim ölçme	- Mobilitenin etkin yöntemleri	- Talebin kontrolü	
	- Mucitler	- Profesyonelin rekabeti	- Objektif eğilim	- Motive edilen çalışanın artan üretkenliği	- İş yapmak için metodlar	
		- Geleneksel kalite		- Çalışma grupları	- Arzu ve ihtiyaç arasında işe yarar şeyler	
		- Üstün olanın sorumluluğu		- Yeterliliği belgelemek		
		- İnsankaynakları		- Güvenliğin zorunluluğu		
				- Toplum servislerinin verimliliği		

4.1 Boğaziçi Köprüsü

Bu bölümde Boğaziçi Köprüsü ile ilgili olarak, Mimarlar Odasının 1968 tarihli "Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odasının Basın Toplantısı" başlıklı basın açıklaması [49] ve 1969 tarihli "Boğaz Köprüsü Üzerine Mimarlar Odası Görüşü" [4] başlıklı rapor ile köprünün 20 Şubat 1970 tarihli temel atma [50] ve 30 Ekim 1973 tarihli açılış törenlerinde yapılan konuşmaların [51] metinleri üzerinden gerçekleştirilen analizlerin sonuçları üzerinde durulacaktır.

4.1.1 Ağırlıklı Gramerler

Çizelge 4.7 incelendiğinde, Mimarlar Odasının 1968 tarihli basın açıklamasında [49] Boğaziçi Köprüsünün yapımına getirilen eleştirinin ağırlıklı olarak %49 ile endüstri gramerini bünyesinde barındırdığı görülmektedir. Bu durum Luc Boltanski'nin 1960'lar analizlerindeki % 48'lik sonuç ile örtüşen bir sonuçtur. 1969 tarihli raporda ise [4] endüstri gramerinin %63'e çıktığı görünmektedir. (Bu durum ilk metnin bir basın açıklaması ikincisinin ise bir teknik rapor ağırlığına sahip olması hesaba katılarak değerlendirilmelidir.)

Buna ek olarak ikinci sıranın her iki metninde de %16 ile piyasa rejiminde olması durumu da 1960'lar ile örtüşen bir noktadır (Boltanski'nin analizinde bu oran %20'dir).

Bununla birlikte 1968 Mimarlar Odası raporunda geleneksel gramer, vatandaşlık grameri ile birlikte üçüncü ağırlığa sahipken (%11 -%11), bu durum 1969 metni ile vatandaşlık grameri (%10) açısından örtüşmekte fakat 1960'ların vatandaşlık grameri (%5) açısından örtüşmemektedir. **Dolayısıyla her iki metnin 1960'lar ile karşılaştırıldığında vatandaşlık gramerini ağır ve geleneksel grameri hafif olarak yansıttıkları belirtilmelidir,** zira 1960'larda geleneksel gramerin ağırlığı %23'tür.

Her iki metin kendi arasında karşılaştırıldığında ise, geleneksel rejimdeki düşüş ve endüstri rejimindeki yükselişin dışında, Şekil 4.2'de de görüldüğü gibi örtüşen bir sonuç çıkmaktadır.

Son olarak 2.RUH'a ait gramerin geleneksel rejime ve vatandaşlık rejimine eşlik ettiği görülmektedir.

Çizelge 4.8 Mimarlar Odasının 1968 Tarihli Basın Açıklaması ve 1969 Tarihli Raporuna Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	MO 1968	MO 1969
3.RUH (Projeksiyon)	0	0
2.RUH (Devletçilik)	8	36
Geleneksel (Yerel)	8	5
Endüstri	37	331
İtibar	3	19
Piyasa	12	83
Vatandaşlık	8	50
İlham	0	0
Toplam	76	524

%	MO 1968	MO 1969
3.RUH (Projeksiyon)	0	0
2.RUH (Devletçilik)	11	7
Geleneksel (Yerel)	11	1
Endüstri	49	63
İtibar	4	4
Piyasa	16	16
Vatandaşlık	11	10
İlham	0	0
Toplam	100	100

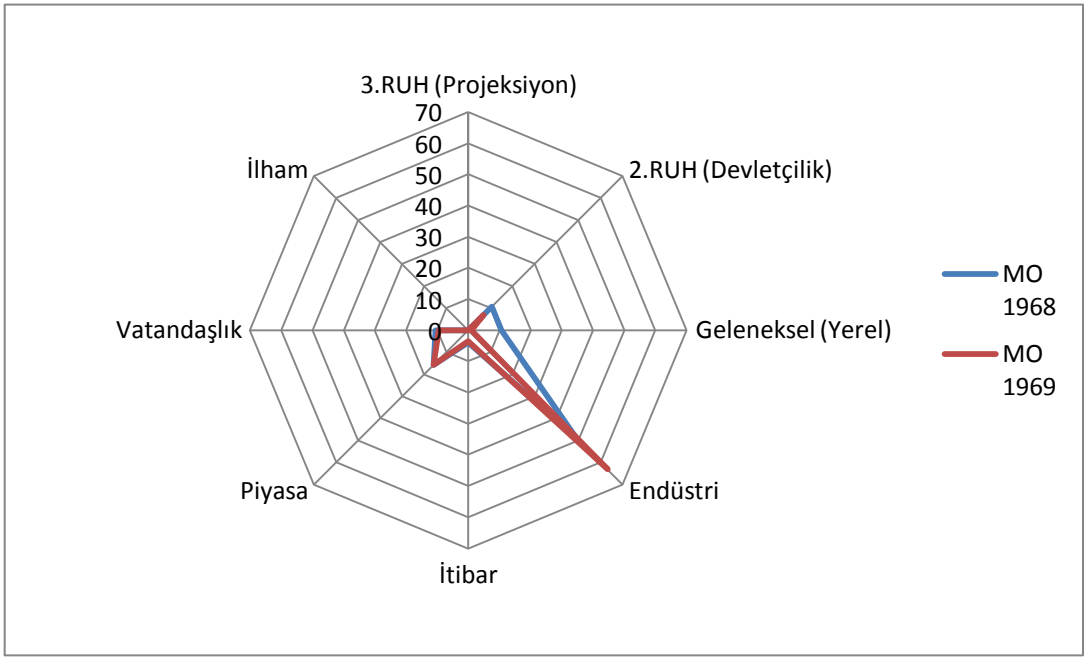

Şekil 4.2 Mimarlar Odasının 1968 Tarihli Basın Açıklaması ve 1969 Tarihli Raporuna Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Boğaziçi Köprüsünün 20 Şubat 1970 tarihli temel atma [50] ve 30 Ekim 1973 tarihli açılış törenlerinde yapılan konuşmaların [51] metinleri üzerinden gerçekleştirilen analiz sonuçlarına bakıldığında (Çizelge 4.8, Şekil 4.3), ilk göze çarpan dumu her iki metinde de endüstri grameri ile geleneksel gramerin yakın ağırlıklara sahip olmalarıdır. Bu durum 1960'lar ruhundan ayrışmaktadır. Zira 1960'ların %48'lik ağırlığına oranla endüstri grameri temel atma töreninde %14, açılış töreninde ise %25 daha düşük bir ağırlığa sahiptir. Bununla birlikte geleneksel gramerin oranı ise 1960'lar ile örtüşmektedir. Bu noktada Boltanski'nin verilerinde "2.RUH"un sıfır olduğu göz önüne alınsa da, **1960'lar ve hatta 1990'lardan farklı olarak geleneksel gramerin endüstri gramerine eşlik ettiği görülmektedir.**

İkinci nokta ise özellikle açılış töreninde ağırlığını arttıran ilham rejiminin yükselişidir. Buna ek olarak her iki metinde de vatandaşlık rejiminin yine 1960'ların ortalamasının üzerinde olduğu görülmektedir.

Son olarak 2.RUH'a ait gramerin de vatandaşlık ve piyasa rejimine eşlik ettiği görülmektedir. Piyasa rejimi burada 1960 analizinden farklı olarak ikinci ağırlığı teşkil etmemekte, üçüncü ağırlık düzeyini paylaşmaktadır.

Çizelge 4.9 Boğaziçi Köprüsünün 1970 Tarihli Temel Atma ve 1973 Tarihli Açılış Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	BK 1970	BK 1973
3.RUH (Projeksiyon)	4	0
2.RUH (Devletçilik)	7	7
Geleneksel (Yerel)	23	17
Endüstri	31	14
İtibar	1	1
Piyasa	8	7
Vatandaşlık	12	7
İlham	4	9
Toplam	90	62

%	BK 1970	BK 1973
3.RUH (Projeksiyon)	4	0
2.RUH (Devletçilik)	8	11
Geleneksel (Yerel)	26	27
Endüstri	34	23
İtibar	1	2
Piyasa	9	11
Vatandaşlık	13	11
İlham	4	15
Toplam	100	100

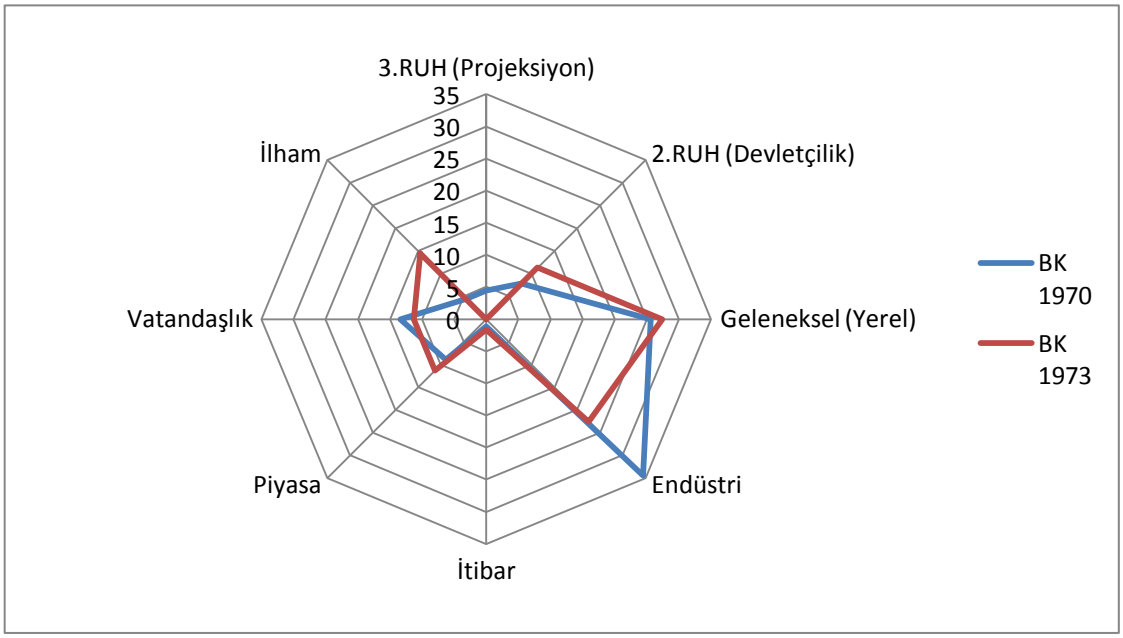

Şekil 4.3 Boğaziçi Köprüsünün 1970 Tarihli Temel Atma ve 1973 Tarihli Açılış Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

4.1.2 Gramerlerdeki Değişim

Mimarlar Odası metinlerinde ağırlıklı gramerin endüstri rejimine ait olduğuna yukarıda değinilmişti. Söz konusu gramer bu metinlerde karşımıza doğrudan köprünün çeşitli verilerle verimsizliğini (örneğin 1969 tarihli raporunun 21. cümlesinde olduğu gibi "Buna mukabil şehir nüfusunun % 75-80'i Boğazın batısında, % 20-25'i doğusunda yaşamakta, tarihi şehir merkezi batı yakasında bulunmaktadır." şeklinde) ortaya koyma eğilimindedir.

Diğer yandan bu metinlerde kendine özgü ve "dışa bağımlılığın" eleştirildiği endüstriyel bir vurgu (örneğin yine 1969 tarihli raporun 8. cümlesinde yer aldığı gibi " Türkiyede çağımızın gelişmiş plan ve karar tekniklerini uygulayacak yetişkin, tarafsız bir kadro vardır." şeklinde) kendini göstermektedir.

Eleştiri metinlerindeki ikinci ağırlığı oluşturan piyasa rejimi grameri ise kendisini daha çok çeşitli fiyatlar üzerinden (örneğin 1968 tarihli metnindeki 30. cümle olan "Boğaz Köprüsü 460 Milyon TL. Çevre yolu 79 Milyon TL. istimlâklar 166 Milyon TL. olmak üzere Toplam 705 Milyon TL dır." gibi) tanımlamaktadır.

Üçüncü ağırlığı teşkil eden vatandaşlık rejimi grameri ise (örneğin 1969 tarihli raporun 91. cümlesi olan "Yukarda sözü edilen ekonomik özellikler devlet planının "dengeli kalkınma, ilkesine nasıl karşı ise bu son özellik de planın "gelir" bölüşününü adilleştime, ilkesine karşı bulunmaktadır."de olduğu gibi) ağırlıklı olarak çeşitli yasal metinler ve mevzuatlar ile çelişkiler üzerinden kurgulanmıştır.

Boğaziçi Köprüsünün temel atma ve açılış törenlerinde ise birinci sıradaki endüstri rejiminin geleneksel rejim ile oldukça yakın ağırlıklara sahip olduğuna değinilmişti. Bu birliktelik (örneğin 1970 tarihli metnin 6. cümlesi olan "Ama bir vatana sahip olduktan sonra, o vatanı yapmak, vatan çocuklarının omuzlarında sevgi ile, kudret ile, yılmadan, bıkmadan taşımak mecburiyetinde bulundukları bir iş olacaktır." da görüldüğü gibi) yapılan "işe" geleneksel bir "görev" yüklemek şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

İkinci ağırlığı oluşturan vatandaşlık, 2.RUH ve piyasa rejimleri ise (örneğin 1973 tarihli konuşma metinlerindeki 15. cümle olan "Cumhuriyetin müstesna bir eseri olan bu köprünün, medeniyetlerin birbirleriyle kaynaşmasında, ortak kültürlerin teşekkülünde dünya ekonomisi ve turizmi üzerinde etkisi ile milletlerarası sürekli barışın

kurulmasında ve dostluk bağlarının kuvvetlendirilmesine katkısı, elbette büyük olacaktır." da olduğu gibi) köprünün devlet ekonomi-politikası ile ilişkisine ağırlık verilen bir grameri ortaya koymaktadır.

Yükselmekte olduğu belirtilen ilham rejiminin grameri ise, geleneksel rejimle de ilişki kuran bir biçimde (örneğin 1973 tarihli metindeki 17. cümle olan "Bu köprü Türk milletinin büyüklüğüne ve onun büyük eserler yapabileceğine inanan, milletimizin böyle muhteşem eserlere layık bir millet olduğunu anlayabilen insanların büyük gönlü ile başarılmıştır."da olduğu gibi) kendisini göstermektedir.

Bunun dışında köprünün temel atma ve açılış törenlerindeki atmosferin de altını çizmek önemlidir.

Boğaziçi Köprüsü temel atma töreni 20 Şubat 1970 tarihinde Beylerbeyi'nde, açılış töreni ise 30 Ekim 1973'te yine köprünün Beylerbeyi ayağında gerçekleştirilmiştir. Bu törenleri, daha sonraki iki köprünün törenlerden ayıran ilk unsur, anayasal sistemin farklılığına bağlı olarak dönemin başbakanı Naim Talu'nun bu günkü anlamda hükümetin başındaki kişi olmayışı, dolayısıyla köprünün yapılışındaki kilit kişi olarak adlandırılabilecek olan Süleyman Demirel'in törende konuşma yapmamasıdır. Zira sonraki örneklerde görülecektir ki, hükümetin başı ile Başbakan'ın aynı kişi olmasının ardından bu konum aynı zamanda törenlerdeki ana konuşmacıyı tanımlayacaktır. Dolayısıyla bu durum, Boğaziçi Köprüsünün incelenen metinlerini de yazarı ve okuyanı bağlamında diğerlerinden ayıran en önemli farklardan birisi olarak ortaya çıkmaktadır.

Köprünün açılış tarihinin Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. yıldönümüne getirilmiş olması önemli bir diğer unsurdur. Bu temanın diğer köprülerde de kendisini çeşitli şekillerde tekrarlayacağı görülecektir. Bununla birlikte tören organizasyonlarının İstiklal Marşı ve askeri gösteriler ile desteklendiği belirtilmelidir. Sonraki iki köprü törenlerinde de tekrarlanacak olan bu kısımlara eklenen dini motiflere ise Boğaz Köprüsü törenlerinde rastlanmamaktadır.

4.2 Fatih Sultan Mehmet Köprüsü

Bu bölümde Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ile ilgili olarak, Mimarlar Odası İstanbul Şubesi tarafından düzenlenen 1976 tarihli " Boğaz Geçişlerinin İstanbul Şehirsel Gelişimine Etkileri, Boğaziçi Çevresinde Yerleşme Sorunları" başlıklı açık oturumun konuşma metinleri [52] ile Fatih Sultan Mehmet Köprüsünün 30 Mayıs 1985 tarihinde gerçekleştirilen temel atma [53] ve 04 Temmuz 1988 tarihinde gerçekleştirilen açılış törenlerinde [54] yapılan konuşmaları ve Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından 1988'de hazırlanan "Fatih Sultan Mehmet Köprüsü" kitabının [55] önsöz metinleri üzerinden gerçekleştirilen analizlerin sonuçları incelenecektir.

4.2.1 Ağırlıklı Gramerler

1976 tarihli açık oturumun metni [52] incelendiğinde ağırlıklı gramerin %43 ile yine endüstri rejimi olduğu görülmektedir. Bununla birlikte ikinci sırayı 1960'lardan farklı olarak piyasa rejimi değil, %18 ile geleneksel ve %16 ile vatandaşlık rejimleri almaktadır. Üçüncü sırayı ise 2.RUH'a ait gramer ile itibar rejiminin aldığı, piyasa rejiminin ise oldukça düşük bir orana sahip olduğu (%4) görülmektedir.

Fatih Sultan Mehmet Köprüsünün temel atma [53] ve açılış töreni [54] konuşmaları ile Karayolları Genel Müdürlüğünün yayınındaki [55] önsöz metinleri incelendiğinde ise her üç metinde de yine birinci sıranın endüstri rejiminin gramerinde olduğu görülmektedir.

Bununla birlikte dikkat çeken ilk nokta, özellikle temel atma töreni başta olmak üzere 3.RUH'a ait gramerin yüksekliğidir. Bu gramer geleneksel gramer ile birlikte metinlerdeki ikinci ağırlığı teşkil etmektedir. Üçüncü sırada ise 2.RUH'a ait gramer ile piyasa rejimi grameri ise üçüncü ağırlığı teşkil etmektedirler.

3.RUH'a ait gramerdeki yükseklik, bu gramerin düşük olduğu 1960'lardan ayrılmakta ve 1990'ların gramerine yaklaşmaktadır. Bununla birlikte geleneksel gramerin de yüksek oluşu ise sürdürülen bir 1960'lar gramerinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

Çizelge 4.10 Mimarlar Odasının1976 Tarihli Açık Oturum Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	MO 1976
3.RUH (Projeksiyon)	0
2.RUH (Devletçilik)	106
Geleneksel (Yerel)	191
Endüstri	440
İtibar	93
Piyasa	42
Vatandaşlık	165
İlham	3
Toplam	1040

%	MO 1976
3.RUH (Projeksiyon)	0
2.RUH (Devletçilik)	10
Geleneksel (Yerel)	18
Endüstri	43
İtibar	9
Piyasa	4
Vatandaşlık	16
İlham	0
Toplam	100

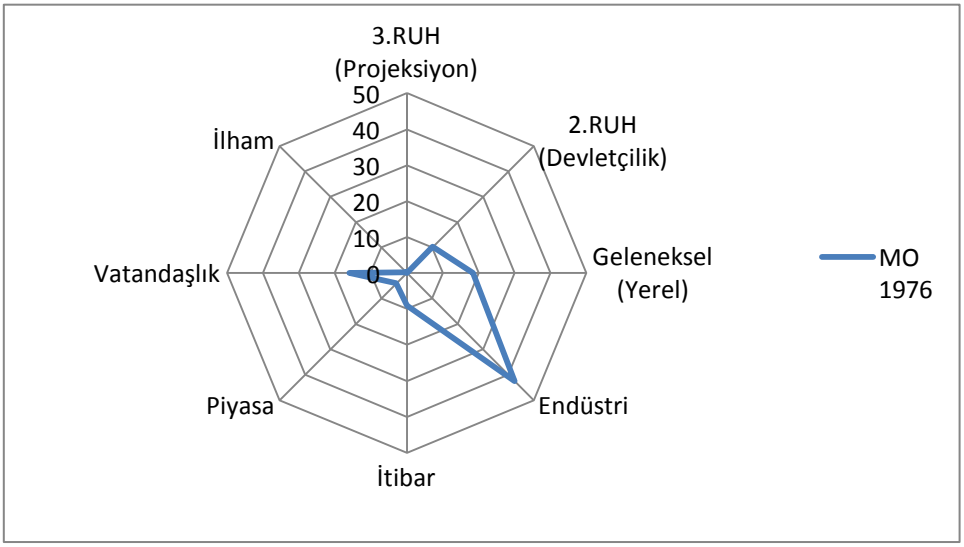

Şekil 4.4 Mimarlar Odasının1976 Tarihli Açık Oturum Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Çizelge 4.11 FSM Köprüsünün 1985 Tarihli Temel Atma ve 1988 Tarihli Açılış Törenleri ile 1988 Tarihli KGM Kitabı Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	FSMK 1985	FSMK 1988a	FSMK 1988b
3.RUH (Projeksiyon)	3	3	9
2.RUH (Devletçilik)	1	5	5
Geleneksel (Yerel)	3	4	10
Endüstri	4	17	34
İtibar	0	0	1
Piyasa	1	4	8
Vatandaşlık	1	1	7
İlham	0	2	12
Toplam	13	36	86

%	FSMK 1985	FSMK 1988a	FSMK 1988b
3.RUH (Projeksiyon)	23	8	10
2.RUH (Devletçilik)	8	14	6
Geleneksel (Yerel)	23	11	12
Endüstri	31	47	40
İtibar	0	0	1
Piyasa	8	11	9
Vatandaşlık	8	3	8
İlham	0	6	14
Toplam	100	100	100

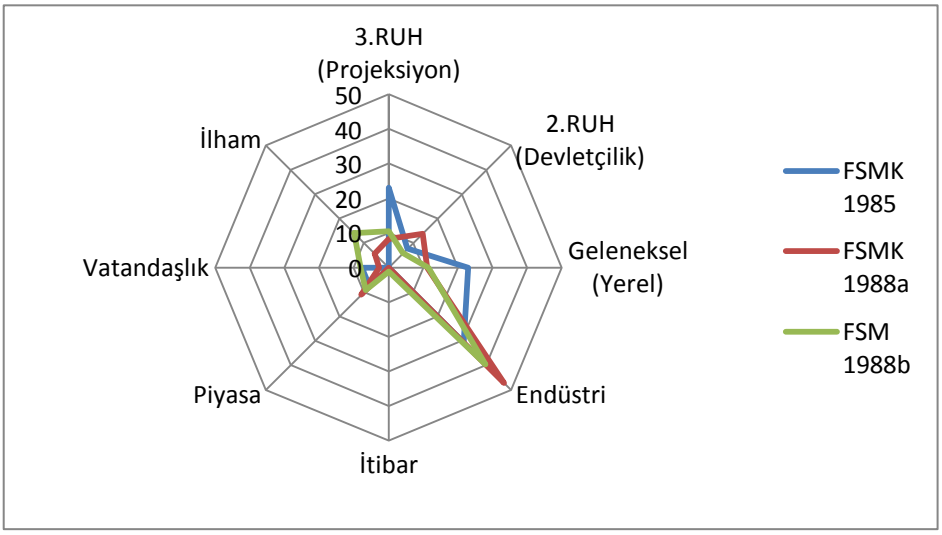

Şekil 4.5 FSM Köprüsünün 1985 Tarihli Temel Atma ve 1988 (a) Tarihli Açılış Törenleri ile 1988 (b) Tarihli KGM Kitabı Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

4.2.2 Gramerlerdeki Değişim

1976 tarihli açık oturum metninde ağırlıklı gramerin endüstri rejimine ait olduğuna yukarıda değinmiştik. Endüstri rejimi metnin genelinde kendisini (örneğin 141. cümle olan "Ulaşım tesis ve sistemlerinin gelişmelere etkileri gözönüne alınırsa, ana merkezle ilişkilerin kolaylaşması ölçeğinde, büyümenin ana merkezden kopmayacağı açıktır."da olduğu gibi) genel olarak köprünün verimsizliğini gerekçelendirmek suretiyle vurgulamaktadır.

İkinci ağırlığı teşkil eden geleneksel rejim ile vatandaşlık rejimi ise (örneğin 226. cümle olan "1967 yıllarında birinci Boğaz köprüsünün yapımıyla ilgili tartışmalar yapılırken, aynı zamanda Yüce Meclislerde ilk televizyon projesinin tartışmaları da yürütülmekteydi."de olduğu gibi veya 414. cümle olan " Merkezi İdarenin İstanbul'a, İstanbul'un bunu isteyip istemeyeceğine hiç bakmadan, İstanbul'un katılımını hiçbir şekilde sağlamadan, merkezi idarenin kendi kafasından koyduğu ve uyguladığı, empoze ettiği bir takım sistemlerle, birtakım projelerle karşı karşıya geliyoruz. "de olduğu gibi) çeşitli yasal/yönetsel gelişmelerle ilgili "anektodlara" değinilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Üçüncü ağırlığı oluşturan 2.RUH'a ait gramerle ise (örneğin 443. cümle olan "Bir yerli firma olarak bu fizibilite şartnamesini almak istemiş."de olduğu gibi) yine genel olarak anektod anlatma şeklinde ve endüstriyel gramere de referans veren şekilde, konuyu devlet ekonomi-politikasıyla ilişkilendirmek suretiyle karşılaşılmakta, ekonomi-politik bağımlılık vurgusunun sıkça yapılmakta olduğu görülmektedir.

Köprünün sunulduğu 1985 ve 1988 tarihli metinlerde de yine endüstri rejiminin ağırlıklı grameri teşkil ettiğine değinilmişti. Bu metinlerde (örneğin 1985 tarihli metnin 3. cümlesi olan "Bir zaman sonra bu köprü de ihtiyacı karşılamayacak."da olduğu gibi) köprü basitçe ortaya çıkan bir "ihtiyacın" doğal sonucu olarak tanımlanmakta, zaman zaman çeşitli trafik rakamlarına yer verilmektedir.

İkinci ağırlığı oluşturan 3. RUH'a ait gramer ile geleneksel rejim grameri ise (örneğin 1988 tarihli açılış töreni konuşmasının 32. cümlesi olan "32 ayda inşa edilen Fatih firkateyni de bir başka rekordur"da olduğu gibi veya 1988 tarihli Karayolları kitabının 32. cümlesi olan " Nasıl ki büyük Padişahın İstanbul'u fethi, Ortaçağı kapayarak Yeniçağı

başlatmışsa, köprü ve beraberce yapımına başlanan Kınalı-Sakarya Otoyolu ile müteakiben ihale edilen 1000 km uzunluğundaki otoyollar, Karayollarında Otoyol Döneminin başlangıcı olmuştur." da olduğu gibi) kendisini endüstriyel gramerle de ilişkilendirerek, diğer projelerin niceliksel özelliklerine de (bitirme süresi, büyüklük, sayı vb.) referans vererek, köprüyü projeden projeye izlenen bir sürecin belirli bir aşaması olarak sunmakta ve önemli geleneksel semboller ve ilham rejimi ile (örneğin Turgut Özalın "Sevgili Peygamberimizin övgüsüne layık olmuş büyük hakanın anısına yapılan Fatih Sultan Mehmet Köprüsü vaktinden önce bitirildiği için yüce Allah'a hamdediyorum" sözlerinde olduğu gibi) ilişki kurulmaktadır.

Köprünün temel atma töreni ise oldukça nevi şahsına münhasır bir organizasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Endüstri, 3.RUH, geleneksel ve de piyasa rejimlerinin birlikteliği/liderliği ve ilham rejiminin yükselişi bu törende sadece konuşma metinlerinde değil, fiziksel olarak da temsil edilmektedir. Özal ailesi, yani Turgut Özal ve eşi Semra Özal'ın, köprüyle aynı adı taşıyan ve "rekor sürede" tamamlandığı ifade edilen (aynı köprünün de tamamlanacağı gibi) Fatih Sultan Mehmet Fırkateyni ile boğazdan köprüye yaklaşmaları, fırkateynin güvertesinden köprüdeki tören alanına helikopterle inişleri ve ardından Mercedes marka otomobilleri ile köprüyü geçişleri ve ardından köprüyü 100 otobüslük bir hacı kafilesinin geçişi, yeni dönemin yükselen gramerlerinin ete kemiğe bürünmesi gibidir.

Altı çizilebilecek ilginç bir diğer nokta, ana konuşmacı olarak karşımıza Başbakan Turgut Özal'ın çıkmasıdır, zira açılış töreninin tarihi Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in bir yurt dışı gezisi ile çakışmıştır. Başbakan'ın ana konuşmacı olma hali, Yavuz Sultan Selim Köprüsünde ise konuşma metinlerinin uzunluğu üzerinden karşımıza çıkacaktır. Bu durum Boğaziçi Köprüsü törenlerini diğer iki köprünün törenlerinden ayıran bir diğer unsur olarak not edilebilir.

4.3 Yavuz Sultan Selim Köprüsü

Bu bölümde Yavuz Sultan Selim Köprüsü ile ilgili olarak, Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesinin 2010 tarihli "3. Köprü Değerlendirme Raporu" [56] ve TMMOB'nin 2012 tarihli "3. Köprü Hakkında Basın Açıklaması" [57] metinleri ile köprünün 29 Mayıs 2013 tarihli temel atma töreninde yapılan konuşmaların(2013a: TBMM Başkanı Cemil Çiçek [58]; 2013b: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan [59]; 2013c: Cumhurbaşkanı Abdullah Gül [60]) metinleri üzerinden gerçekleştirilen analizlerin sonuçları üzerinde durulacaktır.

4.3.1 Ağırlıklı Gramerler

2010 tarihli değerlendirme raporu [56] ve 2012 tarihli basın açıklaması [57] metinleri incelendiğinde metinlerin iki gramerde yoğunlaştığı görülmektedir. İlk ağırlığa sahip gramer endüstri iken ikinci gramer vatandaşlık olarak görülmektedir. Vatandaşlık gramerinin bu yüksekliği bu metinleri 1960'lar ve 1990'lar ortalamalarından açık biçimde ayırmakta olan bir unsurdur.

Dikkat çeken bir diğer nokta da 2012 tarihli basın açıklamasında geleneksel rejimin ve itibar rejimi gramerlerinin yüksekliğidir. Piyasa rejimi ise her iki metinde de, yine 1960'lar ve 1990'lardan farklı olarak ikinci ağırlığa sahip değildir.

Köprünün temel atma töreni konuşmaları incelendiğinde ise endüstri rejiminin hakimiyetinin sona erdiği bir gramer ile karşılaşılmaktadır. Geleneksel rejim bu metinlerde birinci ağırlığa sahip olan meşrulaştırma rejimidir. Endüstri grameri ise ikinciliği 3.RUH ve ilham rejimi ile paylaşmaktadır.

Bu tablo Boltanski ve Chiapello'nun tanımladığı 1990'lar çerçevesinin oldukça dışındadır. Gerek endüstrinin yerini geleneksele devretmesi, gerekse piyasa rejiminin alt sıralara gerilemesi bu metinleri, hem ikilinin sonuçlarından hem de diğer örneklerden belirgin biçimde ayıran unsurlardır.

Çizelge 4.12 Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesinin 2010 Tarihli Raporu ve TMMOB'nin 2012 Tarihli Basın Açıklaması Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	ŞPO 2010	TMMOB 2012
3.RUH (Projeksiyon)	3	0
2.RUH (Devletçilik)	11	2
Geleneksel (Yerel)	11	7
Endüstri	277	15
İtibar	3	7
Piyasa	16	5
Vatandaşlık	139	18
İlham	0	0
Toplam	460	54

%	ŞPO 2010	TMMOB 2012
3.RUH (Projeksiyon)	1	0
2.RUH (Devletçilik)	2	4
Geleneksel (Yerel)	2	13
Endüstri	60	28
İtibar	1	13
Piyasa	3	9
Vatandaşlık	30	33
İlham	0	0
Toplam	100	100

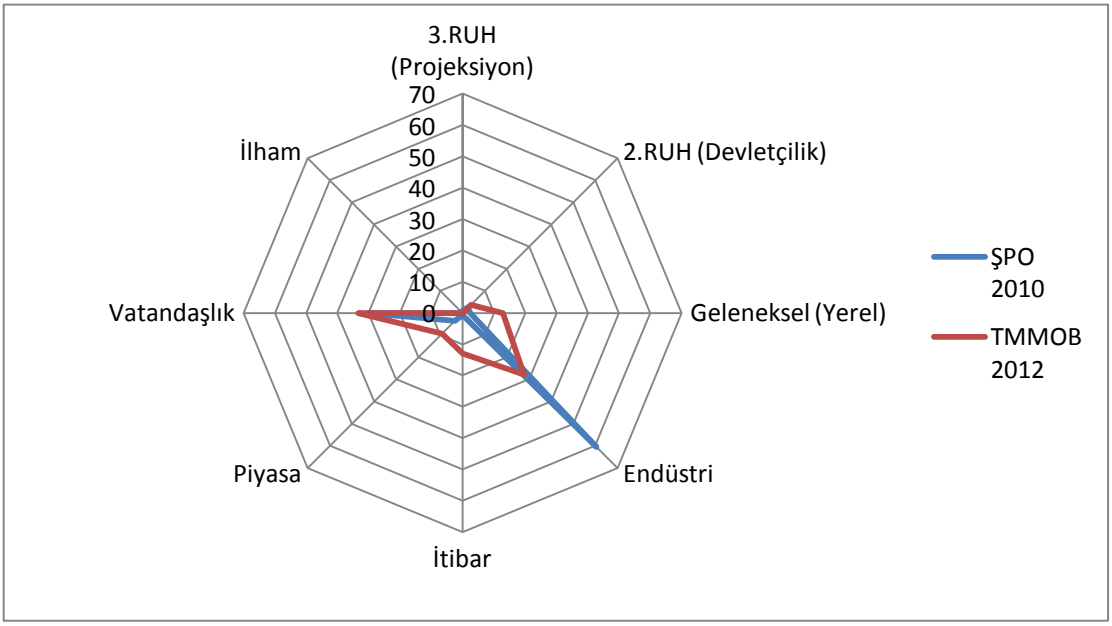

Şekil 4.6 Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesinin 2010 Tarihli Raporu ve TMMOB'nin 2012 Tarihli Basın Açıklaması Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Çizelge 4.13 YSS Köprüsünün 2013 Tarihli Temel Atma Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	YSSK 2013a	YSSK 2013b	YSSK 2013c
3.RUH (Projeksiyon)	6	91	3
2.RUH (Devletçilik)	5	4	1
Geleneksel (Yerel)	33	66	13
Endüstri	7	87	5
İtibar	1	8	4
Piyasa	9	20	1
Vatandaşlık	5	17	5
İlham	12	39	16
Toplam	78	332	48

%	YSSK 2013a	YSSK 2013b	YSSK 2013c
3.RUH (Projeksiyon)	8	27	6
2.RUH (Devletçilik)	6	1	2
Geleneksel (Yerel)	43	20	27
Endüstri	9	26	10
İtibar	1	2	8
Piyasa	12	6	2
Vatandaşlık	6	5	10
İlham	16	12	33
Toplam	101	100	100

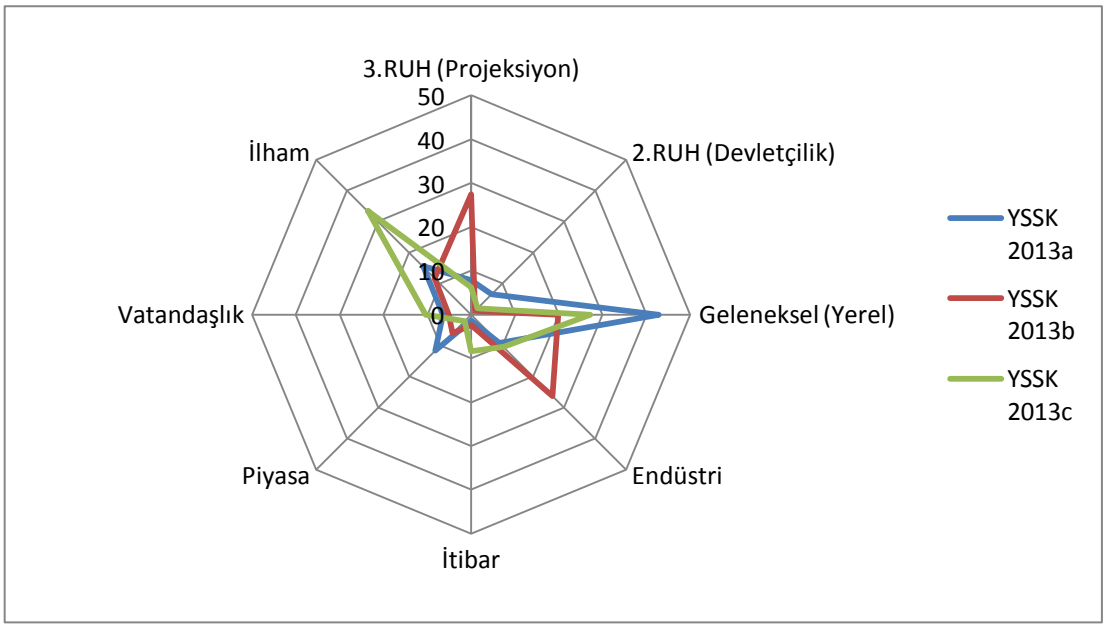

Şekil 4.7 YSS Köprüsünün 2013 Tarihli Temel Atma Töreni Metinlerine Ait Gramatik Çözümleme (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

4.3.2 Gramerlerdeki Değişim

Yavuz Sultan Selim Köprüsünün eleştirildiği 2010 ve 2012 tarihli metinlerde endüstri rejiminin ağırlıklı grameri teşkil ettiğine yukarıda değinilmiştir. Bu metinlerde (örneğin 2010 tarihli raporun 17. cümlesi olan "2. köprünün yapımında öne sürülen “transit trafiğin kent içi trafikten arındırılarak kuzeye kaydırılması” gerekçesi bu kez 3. Köprü Projesi için de savunulan tek gerekçedir"de olduğu gibi) endüstri gramerinin kendisini köprülerin verimsizliği üzerinden kurguladığı ve çeşitli veriler üzerinden bir eleştiri zemini oluşturulduğu görülmektedir.

İkinci ağırlıklı gramer olan vatandaşlık rejimi grameri ise (örneğin yine 2010 tarihli raporun 62. cümlesi olan "2009 yılında yasal hale gelen ve İstanbul’un planlı bir kent olabilmesi için temel rehber niteliği taşıyan 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı da, yukarıdaki temel yaklaşımları benimseyen bir hedef ortaya koymaktadır." da olduğu gibi) eleştirinin çeşitli yasal metinlere referanslar üzerinden ortaya konduğu bir göründü sergilemektedir.

Düşük de olsa üçüncü sırada yer aldığını gördüğümüz geleneksel rejim ise (örneğin 2010 tarihli metnin 145. cümlesi olan "Günümüzde pek çok gelişmiş batı ülkesinde kentlerde yaşayanlar ve orman endüstrisinde çalışan işçiler (Paris, Londra ve özellikle Viyana’da olduğu gibi), ormanlarının kentlerine sağladığı temiz hava ile gurur duymaktadır." cümlesinde olduğu gibi) çeşitli açıklayıı anektodların aktarımı şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Yine oldukça düşük bir orana sahip olmakla birlikte itibar rejminin de (örneğin 2012 tarihli metindeki 15. cümle olan "Bu çerçevede, Recep Tayyip Erdoğan'ın, İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı yaptığı dönemlerde, "3. Boğaz Köprüsü"'ne sıcak bakmadığını ve Boğaz'dan geçişe köklü bir çözüm getirmek için tüp geçişin takipçisi olacağını" açıkça ifade etmiş olduğu ; 3. Boğaz geçişinin raylı tüp geçişle sağlandığı İstanbul Nazım İmar Planı'nın ve gene raylı tüp geçiş öneren İstanbul Ulaşım Ana Planı'nın Tayyip Erdoğan'ın Belediye Başkanlığı döneminde gerçekleştirildiği henüz hatırlardadır."da olduğu gibi) vatandaşlık rejimi ile ilişki kururarak kamuoyu belleğine göndermeler ile ortaya konduğu görülmektedir.

Köprünün temel atma töreni konuşmalarında ise şimdiye kadarki diğer örneklerden farklı bir durum söz konusudur. Geleneksel rejim, endüstri rejiminin önüne geçmekte ve birinci sıraya yerleşmektedir. Geleneksel rejim gramerinin (örneğin Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın 10. cümlesi olan "Sultan Fatihin şu iki dizesini bir belediyeci olarak veya belediyeler olarak, belediye başkanları olarak, şehirler ülkeler inşa etmenin gayreti içinde olanlara ithaf edilmek üzere hatırlatmak istiyorum. "da olduğu gibi) yükselmekte olan ilham rejimine de göndermeler yaparak, köprünün ve bu bağlamda inşaat işinin kadim bir gelenek ile ilişkisi kurularak kullanıldığı görülmektedir.

İkinci sırayı oluşturan endüstri ve 3.RUH birlikteliğinin (örneğin yine başbakanın 40 cümlesi olan "Şimdiyse orada bir modern proje hayata geçerken, insan odaklı bir havalimanı yapılmak suretiyle, İstanbul'un şu anda mevcut havalimanı, yani Atatürk hava limanı ihtiyaca cevap vermiyor ve gecikmeli kalkışlar sebebiyle vatandaşımızın şikayetlerini dinliyoruz."da olduğu gibi) bir dizi projenin birbiri ile ilişkili olarak hayata başarılı bir şekilde geçirilmesine yapılan vurgu şeklinde kurgulandığı görülmektedir.

Yine ikinci sırayı endüstri ve 3.RUH ile paylaşan ilham rejiminin de (örneğin yine başbakanın 62. cümlesi olan "Hamdolsun bunu inşa etmek de bizlere nasip oldu."da olduğu gibi ya da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün 14. cümlesi olan "Çok büyük altyapı yatırımları, çok büyük hizmetler bir taraftan yapılırken, Türkiye'nin geleceğinin de parlak olduğunu artık dost düşman herkes görüyor."da olduğu gibi) dini ve sembolik bir içerikle ortaya çıktığı görülmektedir.

Törenlerde, daha önce Turgut Özal'ın sergilediği fiziksel temsilin yanında çok daha sade kalan bir biçimde, bu kez fiziksel temsil sadece dualar ve Fatih Sultan Mehmet'e yazılmış bir ortak mektubun temele gömülmesi şeklinde de olsa, konuşma metinlerine bakıldığında, bu projenin (ve diğer projelerin) "ilahi bir karar", "kutsal bir yolculuk" ve diğer yandan da "gelenek" ve "atalardan miras" ile ilişkisinin çok güçlü bir şekilde kurulduğu görünmektedir. Fatih Sultan Mehmet'in "fetih ruhunu da kendisinden sonra gelen nesillere miras" olarak devretmiş olması ve fethetmenin imar etmekle ilişkisine vurgu yapılması, metinlerin bir "imar yoluyla fetih" algısı ortaya koyduğunun da göstergesidir. Bu anlamda imar hareketine katılmanın fethe ve bir anlamda da cihada katılmakla eş hale getirildiği söylenebilir.

Her üç köprüye ait analizlerin bu bölümde ayrı ayrı ele alınmasının ardından, bir sonraki bölümde söz konusu analizler, hem sunum ve eleştirilerin kendi içindeki dönemsel değişimleri irdeleyerek hem de önceki bölümlerde elde edilen çıkarımlarla ilişkileri kurularak kapsamlı biçimde ele alınacaktır. Bu doğrultuda öncelikle yukarıdaki tablo ve çizelgelerde kullanılan verileri içeren sentez tablo ve çizelgelerinden faydalanılacak, ardından oraya çıkan sonuçlar üzerinden betimleyici bir değerlendirmeye gidilecektir.

BÖLÜM 5

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan analizler sonucunda tez çalışmamızın başında yer verilen hipotezlerinin her ikisinin de doğrulandığı görülmektedir. Bunlardan ilki olan "Türkiye'de neo-liberal kentlsel devingenlik, likit sermaye akışları ile biçimlenen farklı iktidar sahaları ve bu bağlamda oluşan sembolik sermaye biçimleri ile doğrudan ilişkili yeni bir döneme girmiştir." hipotezi, üçüncü bölümde kentsel düzenlemeler üzerinden ortaya konduğu gibi Türkiye'de kentsel iktidarın özellikle son dönemde giderek devingenlik eksenine daha fazla oturduğunu ve likit sermayenin akışlarını kolaylaştırıcı bir zemin hazırlama gayreti içinde olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu durum ikinci hipotezimiz olan "Neoliberal dönemde yeni nesil "likit" "oyun sahaları"nın ve bu sahalara ait sembolik sermaye biriktirme amaçlı "projeksiyon rejimi grameri"nin yükselişi, Türkiye'de özgün bir versiyonu ile karşımıza çıkmaktadır." önermesini de beraberinde getirmektedir.

Üçüncü bölümde ortaya konan yetki karmaşası veya iktidarın bir yandan dağıtılırken bir yandan da hiç bir merci tarafından terkedilmemesi durumu ile dördüncü bölümde ortaya konan ve özellikle kentsel iktidarın, "geleneksel gramer"i baskın biçimde bünyesinde barındırmayı sürdürmesi şeklinde özetlenebilecek durum arasındaki paralellik, Türkiye deneyiminin "özgünlüğünü" çarpıcı biçimde yansıtmaktadır. Bununla birlikte genel sonuçlar Fransa örneğine paralel olarak Türkiye'de de yeni bir iktidar sahası olarak projeksiyon rejiminin ve bu sahaya ait sembolik gramerin yükseldiğini göstermektedir. Bu konunun detaylarına aşağıda değinilecektir.

Boğaziçi Köprüsü Metinlerinin Çözümlemesi

Çizelge 5.13 ve Şekil 5.8'de Boğaziçi Köprüsünün eleştirildiği 1968 ve 1969 tarihli metinlerin ve köprünün temel atma ve açılış törenlerine ait metinlerin sentezi yer almaktadır. Açıkca görüldüğü gibi, eleştirilerde endüstri rejiminin grameri sunumlarda ise geleneksel rejimin grameri iki tarafın birbirinden farkını ortaya koyan gramatik ağırlıkları teşkil etmektedir. Bu anlamda öncelikle bu tablo Boltanski'nin 1960'lar ile ilgili sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, sunum metinlerinin dönemin ruhunu, eleştiri metinlerine oranla daha fazla yansıttığı görülmektedir. Zira Boltanski'nin analizinde de endüstri rejimi ve geleneksel rejim ilk iki sırayı paylaşmakta iken, eleştiri metinlerinde geleneksel gramerin ağırlığı oldukça düşüktür.

Diğer yandan bu tablo, eleştiri metinlerinde geleneksel rejimin ağırlığının olmaması, bu gramerin aynı zamanda bir sembolik sermaye biriktirme sahası olduğu düşünüldüğünde, meslek odalarının, dönemin güçlü sahalarından olan bu sahada yer almadıkları şeklinde yorumlanabilir.

Fatih Sultan Mehmet Köprüsü Metinlerinin Çözümlemesi

Fatih Sultan Mehmet Köprüsüne ait metinlerin sentezini içeren Çizelge 5.14 ve Şekil 5.9 incelendiğinde eleştiriler ve sunumların endüstri gramerindeki ağırlıklarının örtüştüğü görülmektedir. Diğer yandan sunumlar ve eleştiriler birbiri ile karşılaştırıldığında, sunumlarda 3.RUH'a ait gramerin, ilham rejiminin ve piyasa rejiminin, eleştirilerde ise geleneksel rejimin, vatandaşlık rejiminin ve itibar rejiminin öne çıktığı görülmektedir.

1960'lardan 1990'lara geçerken, Boltanski'nin analizlerine göre kan kaybetmesi beklenen geleneksel rejimin, meslek odası metinlerinde yükselmiş ve ikinci ağırlığa yerleşmiş olması ilginç bir sonuçtur.

Sunumlarda geleneksel rejimin kan kaybettiği de göz önüne alındığında, sunum metinlerinin zamanın ruhuna uyum sağladıkları, eleştirilerin ise, endüstri rejiminden ödün vermemek kaidesiyle, dışarıda kalan rejimlerde ağırlıklarını arttırdığı söylenebilir.

Yavuz Sultan Selim Köprüsü

Yavuz Sultan Selim Köprüsüne ait metinler incelendiğinde diğer iki köprüye oranla oldukça keskinleşen bir ayrımın ortaya çıktığı görülmektedir. Eleştiriler tamamen endüstri ve vatandaşlık rejimi gramerlerini kullanırken, sunum metinlerinde geleneksel gramerin liderliğini yaptığı bir yeni ruh ortaya çıkmaktadır. Boltanski ve Chiapello'nun 1990'lar ile ilgili ortaya koyduğu tabloyla örtüşen sunum metinlerinde endüstri, piyasa ve ilham rejimleri, ikinci ağırlığı paylaşmaktadırlar (Çizelge 5.15, Şekil 5.10).

Çizelge 5.14 Boğaziçi Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	MO 1968-1969	BK 1970-1973
3.RUH (Projeksiyon)	0	4
2.RUH (Devletçilik)	44	14
Geleneksel (Yerel)	13	40
Endüstri	368	45
İtibar	22	2
Piyasa	95	15
Vatandaşlık	58	19
İlham	0	13
Toplam	600	152

%	MO 1968-1969	BK 1970-1973
3.RUH (Projeksiyon)	0	3
2.RUH (Devletçilik)	7	9
Geleneksel (Yerel)	2	26
Endüstri	61	30
İtibar	4	1
Piyasa	16	10
Vatandaşlık	10	13
İlham	0	9
Toplam	100	100

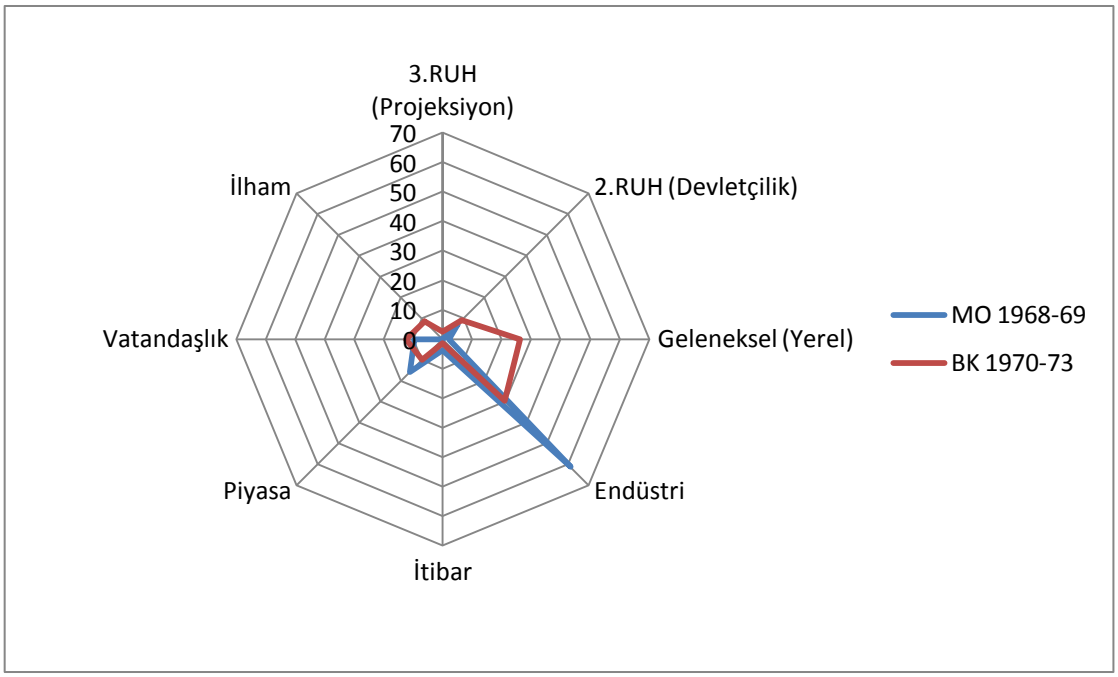

Şekil 5.8 Boğaziçi Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Çizelge 5.15 FSM Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	MO 1976	FSMK 1985-1988(a,b)
3.RUH (Projeksiyon)	0	15
2.RUH (Devletçilik)	106	11
Geleneksel (Yerel)	191	17
Endüstri	440	55
İtibar	93	1
Piyasa	42	13
Vatandaşlık	165	9
İlham	3	14
Toplam	1040	135

%	MO 1976	FSMK 1985-1988(a,b)
3.RUH (Projeksiyon)	0	11
2.RUH (Devletçilik)	10	8
Geleneksel (Yerel)	18	13
Endüstri	42	41
İtibar	9	1
Piyasa	4	10
Vatandaşlık	16	7
İlham	0	10
Toplam	100	100

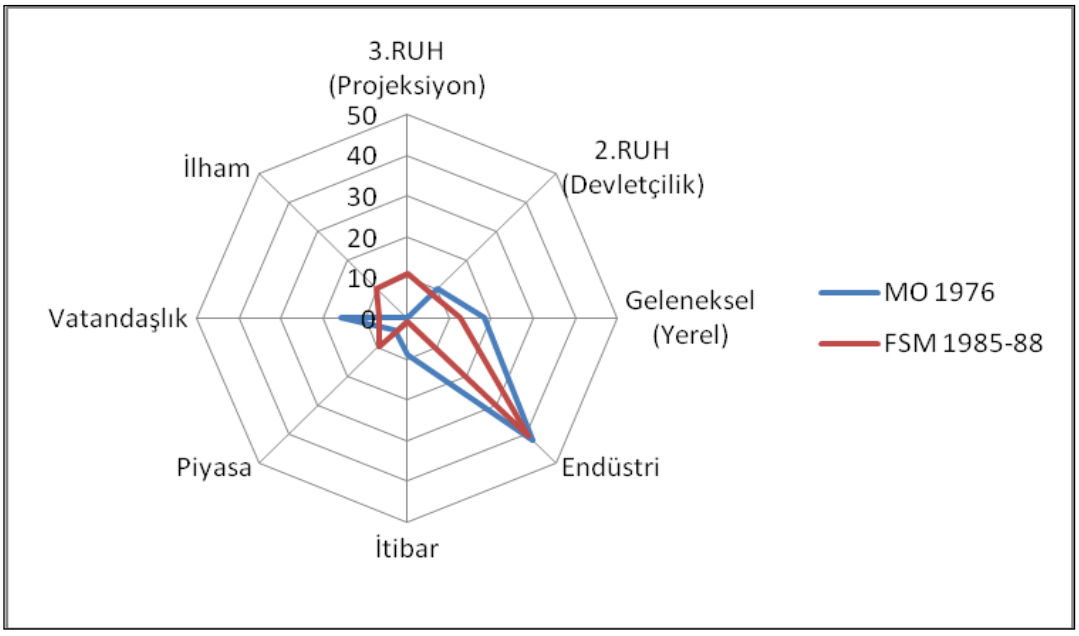

Şekil 5.9 FSM Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Çizelge 5.16 YSS Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	ŞPO 2010-TMMOB 2012	YSSK (a,b,c) 2013
3.RUH (Projeksiyon)	3	100
2.RUH (Devletçilik)	13	10
Geleneksel (Yerel)	18	112
Endüstri	292	99
İtibar	10	13
Piyasa	21	30
Vatandaşlık	157	27
İlham	0	67
Toplam	514	458

%	ŞPO 2010 TMMOB 2012	YSSK (a,b,c) 2013
3.RUH (Projeksiyon)	1	22
2.RUH (Devletçilik)	3	2
Geleneksel (Yerel)	4	24
Endüstri	57	22
İtibar	2	3
Piyasa	4	7
Vatandaşlık	31	6
İlham	0	15
Toplam	100	100

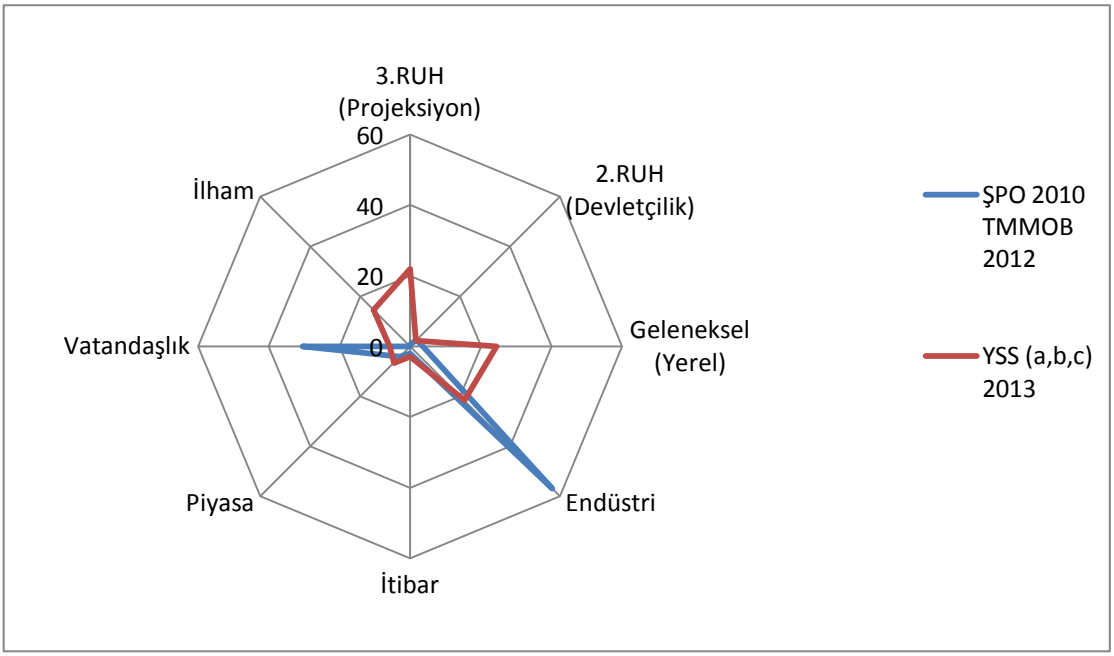

Şekil 5.10 YSS Köprüsü Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Köprülerin Sunumlarındaki ve Eleştirilerindeki Değişimler

Körpüleri ayrı ayrı incelediğimizde, sunumların, kapitalizmin yeni ruhuna uygun olarak projeksiyon (3.RUH), endüstri, piyasa ve ilham rejimine doğru kaydığı bununla birlikte Fransa örneğinden, yani Boltanski ve Chiapello'nun sonuçlarından farklı olarak, bu kaymanın geleneksel rejimin liderliğinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

Buna karşılık eleştirilerin ise giderek yeni ruhun dışında kalan sahalara yöneldikleri söylenebilir. Zira özellikle Yavuz Sultan Selim Köprüsünün eleştirildiği meslek odası metinleri, neredeyse tamamen endüstri ve vatandaşlık rejimi gramerlerinden oluşmaktadır.

Bu tespitlerimizi ilerletmek için köprülerin eleştirileri ve sunumlarına ait metinleri kendi içlerindeki değişimi analiz ederek yorumlamakta fayda görülmektedir.

Çizelge 5.16 ile Şekil 5.11 ve Şekil 5.13 incelendiğinde, meslek odalarına ait eleştiri metinlerinde endüstri ve vatandaşlık rejimleri dışındaki metinlerin kan kaybı açıkca görülmektedir.

Bununla birlikte Çizelge 5.17 ile Şekil 5.12 ve Şekil 5.14 incelendiğinde ise köprülerin törenlerindeki metinlerde, geleneksel gramerin ağırlığını koruyuşu ve 3.RUH'a ait gramer ile ilham rejiminin yükselişi açıkca ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 5.17 Meslek Odası Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	MO 1968 1969	MO 1976	ŞPO 2010 TMMOB 2012
3.RUH(Projeksiyon)	0	0	3
2.RUH (Devletçilik)	44	106	13
Geleneksel (Yerel)	13	191	18
Endüstri	368	440	292
İtibar	22	93	10
Piyasa	95	42	21
Vatandaşlık	58	165	157
İlham	0	3	0
Toplam	600	1040	514

%	MO 1968 1969	MO1976	ŞPO 2010 TMMOB 2012
3.RUH(Projeksiyon)	0	0	1
2.RUH (Devletçilik)	7	10	3
Geleneksel (Yerel)	2	18	4
Endüstri	61	42	57
İtibar	4	9	2
Piyasa	16	4	4
Vatandaşlık	10	16	31
İlham	0	0	0
Toplam	100	100	100

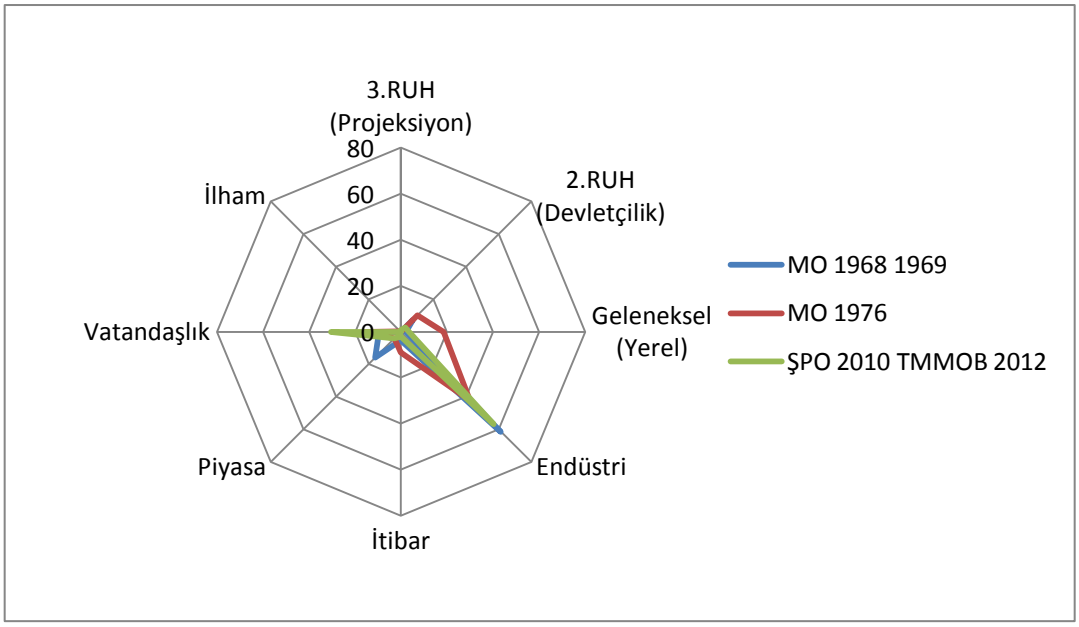

Şekil 5.11 Meslek Odası Metinleri Sentez (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Çizelge 5.18 Tören Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi, Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

TOPLAM	BK 1970 1973	FSMK 1985 1988	YSSK 2013
3.RUH(Projeksiyon)	4	15	100
2.RUH (Devletçilik)	14	11	10
Geleneksel (Yerel)	40	17	112
Endüstri	45	55	99
İtibar	2	1	13
Piyasa	15	13	30
Vatandaşlık	19	9	27
İlham	13	14	67
Toplam	152	135	458
%	BK 1970 1973	FSMK 1985 1988	YSSK 2013
3.RUH(Projeksiyon)	3	11	22
2.RUH (Devletçilik)	9	8	2
Geleneksel (Yerel)	26	13	24
Endüstri	30	41	22
İtibar	1	1	3
Piyasa	10	10	7
Vatandaşlık	13	7	6
İlham	9	10	15
Toplam	100	100	100

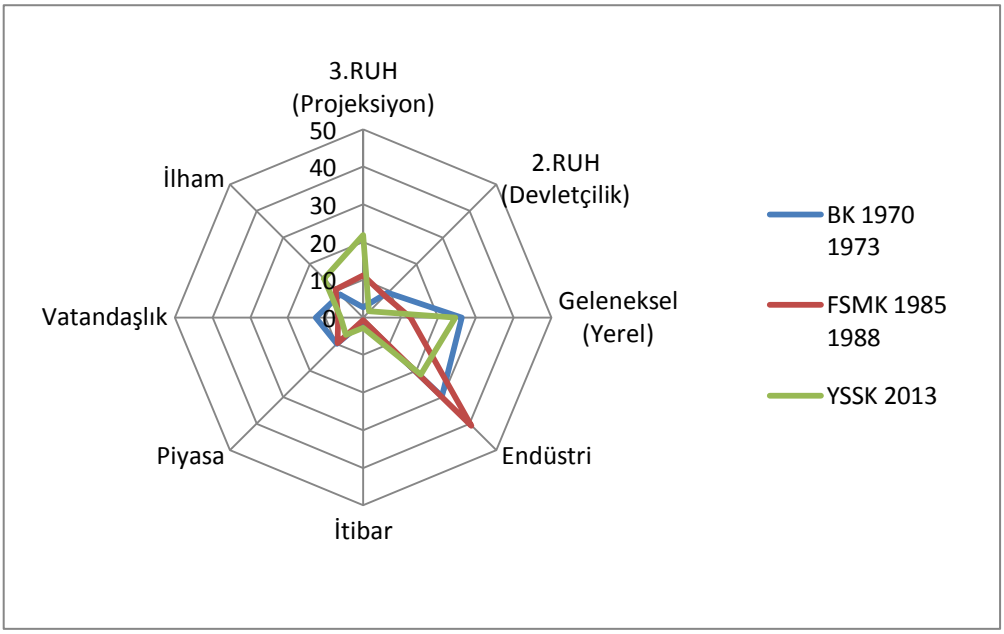

Şekil 5.12 Tören Metinlerine Ait Çözümlemelerin Sentezi (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

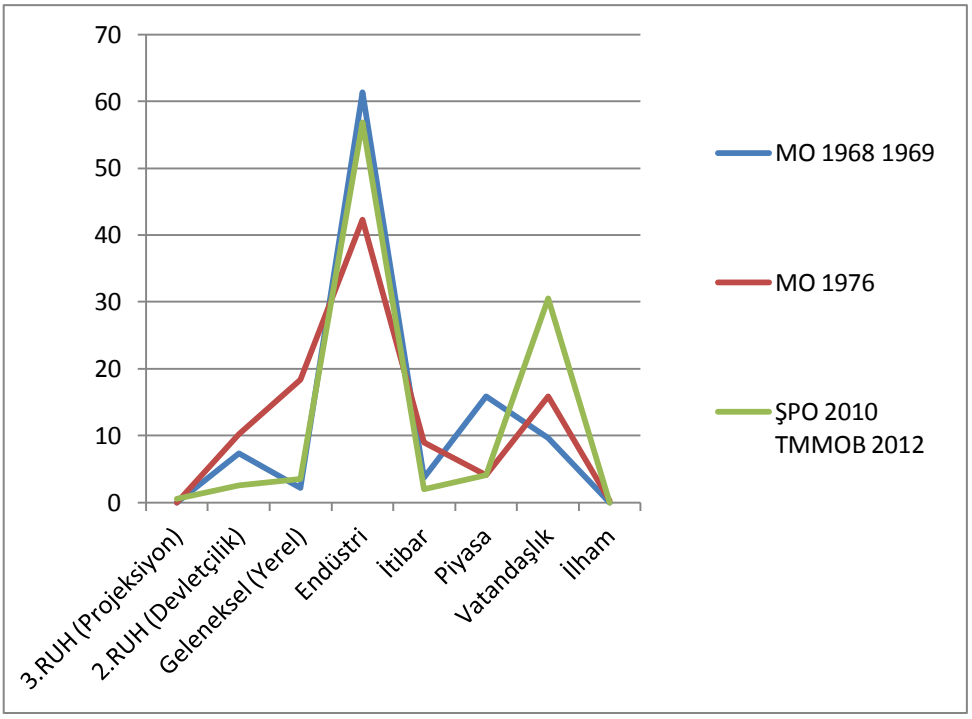

Şekil 5.13 Meslek Odası Metinlerine Ait Gramatik Değişimler (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

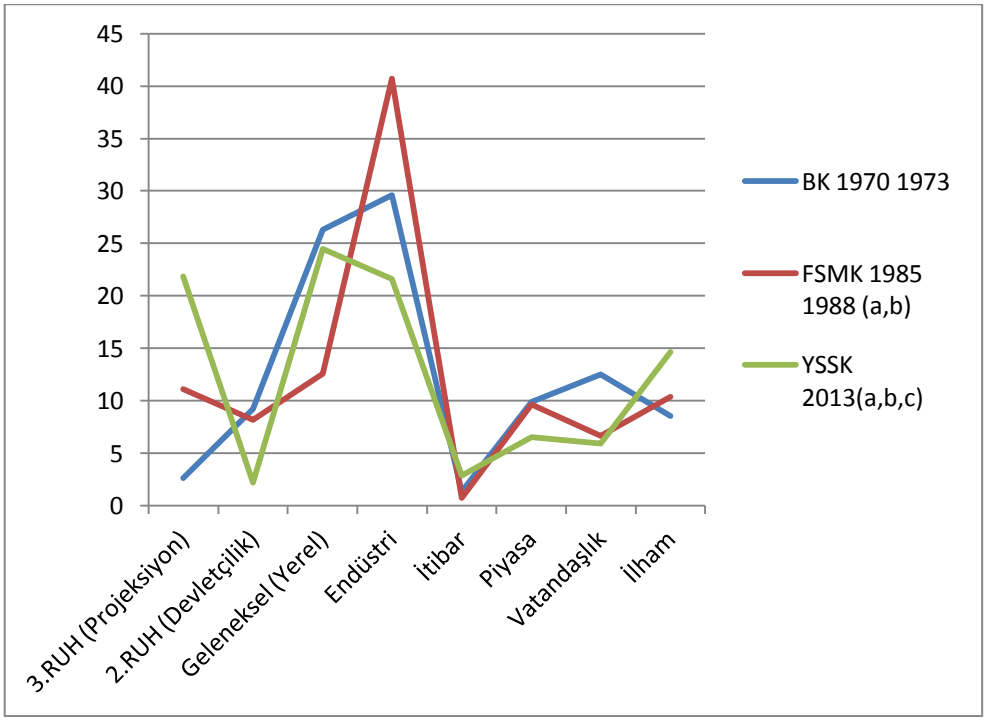

Şekil 5.14 Tören Metinlerine Ait Gramatik Değişimler (%'ler Üzerinden) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

Son olarak Çizelge 5.18 incelendiğinde yukarıdaki çıkarım bir kez daha doğrulanmakta ve sunumların geleneksel gramer liderliğinde kapitalizmin yeni ruhunu yansıttıkları buna karşın eleştirilerin ise endüstri ve vatandaşlık gramerlerine odaklandıkları açıkca görülmektedir.

Boğaz köprüleri ile ilgili bu sonuçları Boltanski'nin çalışmaları dolayısıyla teorinin Fransa örneği ile karşılaştırıldığında, az önce de belirtildiği gibi karşımıza "özgün" bir durum çıkmaktadır. Öncelikle şu söylenebilir ki eski rejimlerin aşınmasından bahsetmek pek de kolay değildir. Boltanski ve Chiapellonun analizlerinde endüstri ve projeksiyon rejimlerinin gramerleri metinlerde oldukça baskındır ve piyasa ve ilham rejimleri de geri kalan ağırlığı teşkil etmektedir. ([3]:555-556).

Özgünlük ilk olarak, ağırlığını sürdürdüğü görülen geleneksel rejim gramerinin baskınlığında ortaya çıkmaktadır. Bu sonucun birkaç nedeni olabilir. Birincisi örneklemi arttırıp sonucun değişip değişmediğini test etmek önemlidir. İkincisi Türkiye'nin kendine özgü sosyo-politik yapısı bu sonucu doğuruyor olabilir. Diğer bir seçenek ise 1990'lardan daha farklı bir döneme geçilmiş olması söz konusu olabilir, zira bu çalışmalarda analiz edilen metinlerin son kısmı 2013 yılına aittir. Bu seçeneklerden bir kaçının birlikteliği de mutlaka göz önüne alınmalıdır.

Bununla birlikte ortaya çıkan sonuç şunu değiştirmemektedir ki gelenek, miras, tarihe tanıklık veya ataları anma gibi ailevi ifadeler politikacıların özellikle ikinci ve üçüncü köprüde mutlaka yer verdikleri ve kendilerini konumlandırdıkları merkezi ifadelerdir. Bu nokta, örnek olarak incelenen temel atma ve açılış törenlerinin, zaman içinde, herkese açık bir davetle gerçekleştirilmesi gereken projeci birer meşrulaştırma etkinliğine dönüşmek yerine, "istenmeyen akrabaların" davet edilmediği bir aile seremonisi halini almış olmasıyla da ilişkili görünmektedir. Bu durum Boltanski'nin teorisi ile açıkça çelişen bir unsurdur. Zira üçüncü ruhta ve proje rejiminin gramerinde ilişkilenme yeteneksizliği, otoritecilik, toleranssızlık, sabitlik, kökenlerine aşırı güven ve rijitlik gibi unsurlar "küçüklük durumu"nu tanımlayan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda boğaz köprüleri örneklerinde, sadece sunumlar/savunmalar cephesinde gözlemlenmekle birlikte, proje rejiminin "özgün" bir versiyonunun ortaya çıkışına tanıklık ettiğimiz söylenebilir.

İkinci özgün nokta ise eleştiri cephesine aittir. Bu metinlerin genel olarak dönemin ruhu ile uyumlu oldukları söylenebilecek sunum metinlerinin aksine, diğer gramerlere ağırlık verdikleri görülmektedir. Bu durum özellikle son dönemde giderek keskinleşmiştir.

Bunlara ek olarak endüstri rejimi grameri de her ne kadar her iki cephede de en önemli ağırlığı oluşturuyor görünse de, içerik olarak birbirinden tamamen farklı konulara değinen tablolar çizmektedirler.

Sonuç olarak şu söylenebilir ki ortaya çıkan bu manzara, iktidar sahalarının farklılığı üzerinden yorumlandığında, bir çatışmanın değil bir uzlaşının söz konusu olduğu görünmektedir. Zira her iki taraf da birbirlerinin iktidar sahalarına girmemekte ve birbirinden tamamen kopuk gerçeklikler inşa etmektedir. Bu durumda ortaya çıkan sonuç, farklı sembolik iktidar sahalarda paralel işleyen bir süreç, yani olarak bir aynılaşma (de-differentiation) olarak da tanımlanabilir.

Bu noktadan hareketle farklı bir yoruma daha gidilebilir. Öncelikle unutulmamalıdır ki yeni dönemin likit sermayesi, ağır modern sermayenin ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Bununla birlikte yeni küresel elit, likit sermayeyi "takip edebilen" kesimdir. Boğaz köprüsü metinleri incelendiğinde, sunumların yükselmekte olan bu kesime, yani yeni elite ve yeni potansiyel kadrolarına hitap ettiği hesaba katılmalıdır. Ne de olsa yeni dönem, projeden projeye hareket edilen ve vestiyer topluluklarında/geçici kadrolarda yer almanın asla garanti edilemediği bir hareketliliği bünyesinde barındırmaktadır. Türkiye'yi bu dönemde Fransa örneğinden ayıran unsur, geleneksel bir aidiyet gramerinin varlığıdır. Bu durum yeni dönemin ruhuna, tam da kadroların asla garanti/kalıcı olmayacağı nosyonuna aykırı görünmektedir. Özellikle üçüncü bölümde yasal düzenlemeler üzerinden elde edilen sonuçlar göz önüne alındığında, bu aykırılığın temelinde yatan olgunun, proje kadrolarında yer alma endişesini, oyunda kalma endişesinin önüne koyma hali olduğu anlaşılmaktadır. Likit sermayenin talebine aykırı olan bu durum, anlık olarak değişen şartlara karşılık verilebilmesini olanaksızlaştırma riski taşımaktadır zira kendisini sabitleme eğilimindedir. Bu eğilimin kendisine geleneksel (yerel) gramatik üzerinden sembolik bir sermaye biriktirme arayışında olduğu ise dördüncü bölümde açıkca ortaya çıkmıştır.

Kapitalizmin yeni ruhu ve projeksiyon rejimi ile çelişen bu durumun Türkiye'de kentsel iktidar açısından sürdürülebilir olup olmadığını ise zaman gösterecektir.

Diğer taraftan eleştiri cephesi arka plana da atılmış olsa varlığını sürdürmekte olan ağır modern yapılara hitap etmeyi tercih ediyor görünmektedir. Bu durumu bir açıdan likit modernitenin ıskalanması veya reddi şeklinde yorumlamak mümkünken, diğer yandan yukarıda da değinildiği gibi, kendi iktidar sahasında sembolik sermaye biriktirme ve kendi gerçekliğini inşa etme seçeneğini de göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Sonuçta her iki cephenin de, ele alınan hiç bir dönemde bir diyalog içinde olmadıkları ortadadır. Hem yeni ruha ayak uydurma çabasıyla projeler silsilesi halinde ilerleyen bir yola giren hem de özgün bir biçimde anlık likit sermayenin anlık doğasına direnç gösteren bir kentsel iktidar söz konusudur. Proje rejiminin koluna geleneksel rejimi de takarak yükseldiği bu süreçte muhalefetin ise "geriye kalan" gramerleri kullandığı, diğer bir deyişle geriye kalan sahalarda bir sembolik sermaye biriktirme arayışına girdiği söylenebilir.

Endüstri gramerinin her iki cephedeki ağırlığı, söz konusu örnek metinlerin sonuçta birer karayolu köprüsü hakkında yazılmış olması nedenyle ihmal edildiği taktirde, Fransa örneğinde iktidar alanı dışında kalan bir gramer olan geleneksel (yerel) gramerin, Türkiye'de iktidar tarafından sahiplenmesi ile kentsel muhalefetin tamamen vatandaşlık grameri üzerinden hareket etmesi gibi bir sonuç ortaya çıkmaktadır.

Özetle bu tablo karşısında "eleştirinin eleştirisi"ni yapmak gerekirse, şu tespiti yapmak kaçınılmazdır ki incelenen metinlerdeki kentsel eleştiri, iktidarın sahasına girip bu sahada bir etkinlik arayışından ziyade, kendisine geri kalan sahalarda bir gerçeklik inşa etme arayışı içindedir.

Bununla birlikte her iki cephe açısından da Bauman'ın çizdiği karamsar tablonun geçerli olduğunu söylemek gerekmektedir. Kentsel iktidarın veya kentsel eleştirinin gerek kapitalizmin yeni ruhuna ayak uydurması gerekse uyduramaması, karşımızda yıkıcı bir düzenin durduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Bu biçimi ile sürecek olan bir kentsel devingenliğin, kendisini hangi zeminde meşrulaştırmaya çalışırsa çalışsın yıkıcı/parçalıyıcı olması kaçınılmazdır. Diğer yandan kapitalizm, ruhu olmayan ve kendisini eleştiri üzerinden tanımlayan bir sistem ise, kentsel eleştirinin bu misyona

yani yeni kentsel iktidarın gramerlerine ve sahalarına yönelmesi, karşımızdaki yıkıcı yapıyı doğru anlamak ve çözümler üretebilmek adına tarihi bir görevdir. Her iki cephenin de kendine ait gerçeklikler inşa etme çabası sürdüğü taktirde ise yeni kentsel hareketliliğin porselen dükkanındaki "kör" bir file dönüşmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Çizelge 5.19 Eleştiri ve Sunumlardak Gramatik Ağırlık Değişimleri (Gramerler %'lik Değerlere Göre Büyükten Küçüğe Sıralanmış ve %5'in Altındaki Değerler "x" ile Gösterilmiştir) , Kaynak: Kerem Ekinci doktora tez çalışması sonuçları

< %5		Boğaziçi Köprüsü	FSM Köprüsü	YSS Köprüsü
ELEŞTİRİ	1	Endüstri	Endüstri	Endüstri
	2	Piyasa	Geleneksel	Vatandaşlık
	3	Vatandaşlık	Vatandaşlık	x
	4	2.RUH	2.RUH	x
	5	İtibar	İtibar	x
	6	x	x	x
	7	x	x	x
	8	x	x	x
SUNUM	1	Endüstri	Endüstri	Geleneksel
	2	Geleneksel	Geleneksel	Endüstri/3.RUH
	3	Vatandaşlık	3.RUH	Endüstri/3.RUH
	4	Piyasa	Piyasa/İlham	İlham
	5	2.RUH	Piyasa/İlham	Piyasa
	6	x	2.RUH	Vatandaşlık
	7	x	Vatandaşlık	x
	8	x	x	x

KAYNAKLAR

[1] Bourdieu, P. (1996). Distinction: A Social Critique Of Judgement Of Taste, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts.

[2] Bauman, Z. (2006). Liquid Modernity, Politiy Press, Malden.

[3] Boltanski, L., Chiapello, E. (2007). The New Spirit Of Capitalism, Verso Books, London - New York.

[4] Türkiye Mimarlar Odası, (1969). Boğaz Köprüsü Üzerine Mimarlar Odası Görüşü, Ankara.

[5] Hayırlı Alametler, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr, Erişim: 24 Nisan 2015.

[6] Cumhuriyet, "Türkiye Son 30 Yıl İçinde Baştan Başa Büyük Bir Şantiyeye Dönüştü", 12 Kasım 1983, http://www.cumhuriyetarsivi.com (Erişim tarihi 24 Nisan 2015)

[7] İstanbul "Mega Şantiye"ye Döndü, http://milliyet.com.tr, Erişim: 24 Nisan 2015.

[8] İstanbul Bir "Mega Şantiye"ye Döndü, http://radikal.com.tr, Erişim: 24 Nisan 2015.

[9] Roberts, P. ve Sykes, H. (Ed.) (2005). Urban Regeneration: A Handbook, SAGE, London.

[10] Brenner, M. ve Theodore, N. (2005). "Neoliberalism And The Urban Condition", City, 9(1): 101-107.

[11] Campbell, T. (2013). "The Temporal Horizon Of "The Choice": Anxieties And Banalities In "Time, Modern And Liquid Modern", Thesis Eleven, 118(1): 19-32.

[12] Harvey, D. (1985). The Urbanization of Capital, Basil Blackwell, Oxford.

[13] Bourdieu, P. ve Wacquant, L.J.D. (2007). An İnvitation To Reflexive Sociology, Blackwell Publishers, Oxford.

[14] Grenfell, M. (2008). Pierre Bourdeiu Key Concepts, Acumen Publishing Limited, Stocksfield.

[15] Urry, J. (2000). Sociology Beyond Societies: Mobilities for the Twenty-First Century, Routledge, London-New York.

[16] Sennett, R. (2010). Kamusal İnsanın Çöküşü, Ayrıntı yayınları, İstanbul.

[17] Diken, B. (2010). "Fire as a Methaphor of (Im)Mobility", Mobilities, 6(1): 96-102.

[18] Polanyi, K. (2001). The Great Transformation, Beacon Press Books, USA.

[19] Boltanski, L. (2011). On Critique: A Sociology of Emancipation, Polity Press, Malden.

[20] Boltanski, L. ve Thevenot, L. (2006). On Justification: Economies of Worth, PrincetonUniversity Press, Princeton & Oxford.

[21] Boltanski, L. ve Chiapello, E. (2005). "The New Spirit Of Capitalism", The International Journal of Politics, Culture, and Society, 18: 161-188.

[22] Flyvbjerg, B. ve Bruzelius, N., Rothengatter, W. (2003) Megaprojects and Risk, Cambridge University Press, Cambridge.

[23] Fainstein, S. S. (2008). "Mega-projects in New York, London and Amsterdam", International Journal of Urban and Regional Research, 32(4): 768-785.

[24] Lehrer, U.T.E. ve Laidley, J. (2008). "Old Mega-Projects Newly Packaged? Waterfront Redevelopment in Toronto", International Journal of Urban and Regional Research, 32(4): 786-803.

[25] Sklair, L. (2006). "Iconic Architecture And Capitalist Globalization", City, 1: 21-47.

[26] Van Der Westhuizen, J. (2007). "Glitz, Glamour and the Gautrain: Mega-Projects as Political Symbols", Politikon, 34(3): 333-351.

[27] Kuyucu, T. ve Ünsal, Ö. (2010). " 'Urban Transformation' as State-Led Property Transfer: An Analysis of Two Cases of Urban Renewal in Istanbul". Urban Studies, 47: 1479-1499.

[28] Penbecioğlu, M. (2011). "Kapitalist Kentleşme Dinamiklerinin Türkiye'deki Son 10 Yılı: Yapılı Çevre Üretimi, Devlet ve Büyük Ölçekli Kentsel Projeler", Birikim, 270: 62-73.

[29] Görgülü, Z. (2013). "Kent Üzerinde Sınırsız Egemenlik Ya Da Dikensiz Gül Bahçesi", Batı Akdeniz Mimarlık, 54: 10-11.

[30] Görgülü, Z. (2013) "Planlamada Müdahaleci Yaklaşımlar Ve Son On Yıl", Kıyı ve Deniz Mühendisliği Çalıştayı Kitabı, İnşaat Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yayınları, İstanbul, 93-99.

[31] Candan, A. B. ve Kolluoğlu, B. (2008). "Emerging Spaces Of Neoliberalism: A Gated Town And A Public Housing Project In Istanbul", New Perspectives on Turkey, 39: 5-46.

[32] Swyngedouw, E., Moulaert, F. ve Rodriguez, A. (2002). "Neoliberal Urbanization in Europe: Large-Scale Urban Development Projects and the New Urban Policy", Antipode, 34(3): 543-577.

[33] Sassen, S. (1992). The Global City, Princeton University Press, Princeton.

Urban Strategy", Antipode, 34(3): 427-450.

[34] Taylor, P. J. (1999). "So-Called “World Cities”: The Evidential Structure Within a Literature", Environment and Planning, 31(11): 1901-1904.

[35] Smith, N. (2002). "New Globalism, New Urbanism: Gentrification As Global

[36] Lefebvre, H. (2003). The Urban Revolution, University of Minnesota Press, Minneapolis.

[37] Harvey, D. (2003). Sosyal Adalet ve Şehir, Metis Yayınları, İstanbul.

[38] Castells, M. (1977). The Urban Question: A Marxist Approach, Edward Arnold Publishers, London.

[39] Gottdiener, M. (1997). The Social Production Of Urban Space, University of Texas Press, Austin.

[40] Lovering, J. ve Türkmen, H. (2011). "Bulldozer Neo-Liberalism In Istanbul: The State-Led Construction Of Property Markets, And The Displacement Of The Urban Poor", Planning Studies, 16(1): 73-96.

[41] Keyder, Ç. ve Öncü, A. (1994). "Globalization of a Third-World Metropolis: Istanbul In The 1980's", Research Foundation of SUNY, 17(3): 383-421.

[42] Healey, P. (2006). "Transforming Governance: Challenges Of Institutional Adaptation And A New Politics Of Space". European Planning Studies, 14(3): 299-320.

[43] Jessop, B. (2002). "Liberalism, Neoliberalism, And Urban Governance: A State-Theoretical Perspective", Antipode, 43(3): 452-472.

[44] Webster, C. (2005). "The New Institutional Economics and the Evolution of Modern Urban Planning: Insights, Issues And Lessons". The Town Planning Review, 76(4): 455-484.

[45] Eraydin, A (2011). "Changing Istanbul City Region Dynamics: Re-Regulations To Challenge The Consequences Of Uneven Development And Inequality", Taylor & Francis, 19(5): 813-837.

[46] Eraydin, A. (2008). "The Impact Of Globalisation On Different Social Groups: Competitiveness, Social Cohesion And Spatial Segregation In Istanbul", Urban Studies Journal Limited, 45(8): 1663-1691.

[47] Gülhan, S. T. (2011). "Devlet Müteahhitlerinden Gayrimenkul Girişimcilerine, Türkiye'de Kentsel Rant Ve Bir Meta Olarak Konut Üreticiliği: Konuta Hücum", Birikim, 270: 27-33.

[48] Bauman, Z. (1999). "Urban Space Wars: On Destructive Order And Creative Chaos", Citizenship Studies, 3:2, 173-185.

[49] Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odasının Basın Toplantısı, http://dergi.mo.org.tr/dergiler/4/367/5346.pdf, Erişim: 24 Nisan 2015.

[50] Temel Atıldı, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/, Erişim tarihi 24 Nisan 2015.

[51] Asyayı Avrupaya Bağladık, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/, Erişim: 24 Nisan 2015.

[52] Boğaz Geçişlerinin İstanbul Şehirsel Gelişimine Etkileri, Boğaziçi Çevresinde Yerleşme Sorunları (1976). Mimarlarlık, 76(4): 44-56.

[53] Milletçe Gurulandık, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/, Erişim: 24 Nisan 2015.

[54] 2. Gerdanlık, http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/, Erişim: 24 Nisan 2015.

[55] Fatih Sultan Mehmet Köprüsü (1988). KGM, KGM Matbaası, Ankara.

[56] 3. Köprü Değerlendirme Raporu (2010). TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi Yayını, İstanbul.

[57] 3. Köprü Hakkında Basın Açıklaması, www.mimarist.org, Erişim: 24 Nisan 2015.

[58] 3. Köprü Açılış Töreni TBMM Başkanı Cemil Çiçek Açılış Konuşması, https://www.youtube.com/watch?v=PV3yhuMCH8Y, 24 Nisan 2015.

[59] Başbakan Erdoğan Yavuz Sultan Selim Köprüsü Temel Atma Töreni Konuşması, https://www.youtube.com/watch?v=Z85iOhqWDqY, 24 Nisan 2015.

[60] Cumhurbaşkanı Gül Yavuz Sultan Selim Köprüsü Temel Atma Töreni Konuşması, https://www.youtube.com/watch?v=neP8mE9r9XA, 24 Nisan 2015.

EK-A

1968 TARİHLİ MİMARLAR ODASI BASIN TOPLANTISINA AİT METNİN CÜMLE BAZINDA ÇÖZÜMLEMESİ

Çizelge 20 Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odası Basın Toplantısı

Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odasının Basın Toplantısı (1968)				
No	Cümle	Dominant Gramer	KOD	Gramatik Kavramlar
	Mimarlar Odası, 7 Mart 1968 günü Boğaz Köprüsü konusunda İstanbul ve Ankara'da basın toplantıları düzenlemiştir. Aşağıda basın bildirisini sunuyoruz.			
1	* Mimarlar Odası politik kararların ve tercihlerin teknik açıdan doğruluğunu sağlamak amacıyla ilgili olduğu bütün konulara eğilmek görev ve sorumluluğuyla yüklüdür.	Vatandaşlık	OD4F	NESNELER: Politika
		Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: İşlev, Gerekli, optimize etme
		Geleneksel (Yerel)	OD2G	YATIRIM: Görev
2	* Bu görevini Oda, her zaman en açık ve gerçekçi bir şekilde ve taraf tutmadan yapmıştır ve yapmaktadır.	Geleneksel (Yerel)	OD2G	YATIRIM: Görev
		İtibar	OD3M	KANIT: Bilinme
3	Bugün, sanayileşme dönemine girmiş bulunan ülkemiz, düzensiz şehirleşme olaylarının ve özellikle büyük şehirlerinin korku verici problemleri ile karşı karşıyadır.	2.RUH		BSSB: Devletlerin ekonomi politikası
		Endüstri	OD6C	Verimsiz, optimum olmayan, güvensiz
4	Şehirlerimize 20-25 yıl içinde yeniden en az 40 milyon nüfus göç edecek ve bunların çoğu İstanbul, Ankara, İzmir gibi önemli birkaç büyük şehirde yerleşecektir.	Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Beklenti, hesaplama, süreç

Çizelge A1 Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odası Basın Toplantısı (devamı)

5	Türkiye'nin kaderi bu şehirlerin geleceğine bağlıdır.	2.RUH		BSSB: Devletlerin ekonomi politikası
		Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Etkileşim
6	Bu şehirleri verimli bir ekonomik ve sosyal düzene ulaştırmak görevi, ön yargılardan kurtulmuş, gerçeğin ve bilimin emirlerine uyan ve toplum yararına yönelmiş bütün örgütlerin ortak sorumluluğu altındadır.	Endüstri	OD6B	DEĞERLİLİK: Verimli
		Geleneksel (Yerel)	OD2G	YATIRIM: Görev
		2.RUH		GÜVENCE: Sosyal devlet
7	* Karma ekonominin getirdiği 2. Beş Yıllık Planın bir anlayışı ve hazırlama projesi vardır ve uygulanacak projelerin hazırlama projesinden tamamiyle ayrıdır.	2.RUH		BSSB: Devletlerin ekonomi politikası
		Vatandaşlık	OD4M	KANIT: Yasal metin
8	Karma ekonomide, özel sektör için emredici olmayan Kalkınma Planı, hedefleri gösterir ve tedbirleri söyler; fakat uygulama projesi veremez.	2.RUH		BSSB: Devletlerin ekonomi politikası
		Vatandaşlık	OD4M	KANIT: Yasal metin
		Endüstri	OD6H	DEĞER İLİŞKİSİ: Kontrol
9	Bölge ve ülke planlaması açısında istanbul'un iki yakasını birleştirmek gerekiyorsa, plana ancak bu hedef konur.	2.RUH		BSSB: Devletlerin ekonomi politikası
		Endüstri	OD6F, OD6İ	NESNELER: Plan, amaç İLİŞKİLER: İş koşma
10	Hedef plana girmeden önce bütün yönleri ile araştırılır ve projelendirilir.	Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Süreç, gerekli, organize etme
11	Halbuki 2. Beş Yıllık Planda bu makanizma ters işletilmiş, politik tercihlerle istanbul Köprüsü plana konmuş, bunun ülkeye ne şekilde yararlı olacağı sonradan, sözde, araştırılmağa başlanılmıştır.	Endüstri	OD6C, OD6İ	Verimsiz, optimum olmayan, İLİŞKİLER: Analiz etme
		2.RUH		BSSB: Devletlerin ekonomi politikası
		Vatandaşlık	OD4M	Kanıt: Yasal metin
12	*Arazî kullanma, ulaşım ve ekonomik değer ve sorunların bir bileşimi olacak olan istanbul Nâzım Planı çalışmaları sonucunda mı acaba istanbul Köprüsü sorunu ortaya çıkmıştır ?	Endüstri	OD6F	NESNELER: Olasılık, faktör, neden
		Vatandaşlık	OD4M	Kanıt: Yasal metin
13	Yoksa, politik tercihlerle ve halkın gözünü boyamak için mi bu boğaz köprüsü efsanesi yaratılmıştır ?	Geleneksel (Yerel)	OD2M	KANIT: Açıklayıcı anektod, örnek, önyargı
14	Mimarlar Odası bunu sorumlularına sormakta ve cevap istemektedir.	Endüstri	OD6E	ÖZNELER: Yetkili kişi
15	* Karayollarının hazırladığı en son raporda bile bakınız kamu sektörü uzmanları ne diyor :	Endüstri	OD6E	ÖZNELER: Yetkili kişi, uzman

Çizelge A1 Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odası Basın Toplantısı (devamı)

		Vatandaşlık	OD4M	KANIT: Yasal metin
16	«Bugüne kadar yapılmış olan etüdlerin, Boğaz Köprüsünün inşasının kaçınılmazlığı için karar vermeğe yeter sayılamıyacağını söylemek gerekir. Şehrin trafiğini, sanayileşmesini, ticarî ve ekonomik hedeflerini, şehirlinin deplasmanlarını ve ulaşım olanaklarını, bütün şehir eylem ve yaşantılarının ileriki yıllara projeksiyonlarını ve ülke ekonomisi yönünden yapacağı olumlu ve olumsuz etkileri, çeşitli çözümler vererek karşılaştırmadan, gerçekçi ve ayrıntılı çalışmalarla tanımadan, istanbul Boğaz Köprüsü projesini şüpheyle karşılamak gerekir.»	Endüstri	OD6İ, OD6C	İLİŞKİLER: Hesaplama, analiz etme, DEĞERSİZLİK: Güvenilmez
17	* 2. Beş Yıllık Plana, teknik ve bilimsel temellerden yoksun olarak giren Büyük Şehirlerimizin Planlamasının ve istanbul Köprüsünün politik tercihlerle alınan kararlara bağlı olarak yürütülmesi, yakın bir gelecekte dönüşü olmayan tam bir felâket dönemini açacaktır.	Endüstri	OD6F, OD6İ, OD6C	NESNELER: Plan, İLİŞKİLER: Düzenleme, süreç, DEĞERSİZ: Arıza durumu
		Vatandaşlık	OD4M	KANIT: Yasal metin
18	* Bugünlerde ivedilikle onaylanmasına çalışılan Büyük istanbul Planı ve köprü projesi, hiç bir ilmî kuruluşun denetim ve eleştirisine sunulmadan alınmış karar ve görüşlerin yetersiz kalacak ilkel bir sonucu olacaktır.	Endüstri	OD6F, OD6İ, OD6C	NESNELER: Plan, İLİŞKİLER: Düzenleme, süreç, DEĞERSİZ: Gvenilmez
		Vatandaşlık	OD4M	KANIT: Yasal metin
19	Halkımıza, bir kurtarıcı gibi sunulan bu plan, gerçekte evsiz, yolsuz, okulsuz ve işsiz istanbulluların içinde bulunduğu feci şehir yaşantısını birkaç sene içinde daha da korkunç bir hale sokacaktır.	Endüstri	OD6C, OD6İ	DEĞERSİZ: Verimsiz, arıza durumu, İLİŞKİLER: Beklenti, süreç
		Geleneksel (Yerel)	OD2M	KANIT: Açıklayıcı anektod, örnek, önyargı
20	Yaratılan bu efsane, de bu planın esasını teşkil etmektedir.	Endüstri	OD6F	NESNELER: Plan
		Geleneksel (Yerel)	OD2M	KANIT: Açıklayıcı anektod, örnek, önyargı
21	Oysaki köprü, özellikle otomobil sahiplerinin kullanacakları ve keyiflenecekleri dev bir oyuncaktan başka bir şey olmayacaktır.	Geleneksel (Yerel)	OD2M	KANIT: Açıklayıcı anektod, örnek, önyargı
22	* Halka benimsetilebilmek için maliyeti 1 milyar TL. gibi gösterilen köprü, gerçekte gerekli bağlantı yolları ile 5 milyar TL. sına mal olacaktır.	Piyasa	OD5M	KANIT: Para
23	Yalnız köprünün 20 km. çevre yolunda, ilk kademede 15 ilâ 30 milyar TL. Iık bir arazi sirkülasyonu başlayacaktır.	Endüstri	OD6M	KANIT: Ölçü
		Piyasa	OD5M	KANIT: Para
24	* Halbuki köprü ileriki 15-20 sene içinde İstanbul'un gelişme yönünü etkileyecek ve değiştirecek ve bu yüzden kısa bir süre içinde ' bu kez, beheri 7 ilâ 15 milyar TL. Iık 10 kadar yeni köprü gerektirecek ve ekonomimiz, düştüğü bu köprüler	Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Beklenti, hesaplama, süreç

	tuzağından kurtulamıyayacaktır.			
		Piyasa	OD5M	KANIT: Para
		2.RUH		BSSB: Devletlerin ekonomi politikası
25	1956 yılında «De Leuw, Catlıer» adlı Amerikan firmasının hazırladığı ilk köprü raporu şehri bu tuzağa itecek bütün unsurları kapsatmaktadır.	İtibar+Vatandaşlık	UF3D	Birisinin ismini birşeyin nedenine sunmak
		Geleneksel (Yerel)	OD2M	KANIT: Açıklayıcı anektod, örnek, önyargı
26	Mimarlar Odası, istanbul Köprüsünün istanbul trafik meselesini çözmeyeceğini, aksine yaratacağı yeni eğilimlerle trafik sistemini büsbütün işlemez bir duruma düşüreceğini de ayrıca, önemle hatırlatır.	Endüstri	OD6İ, OD6J, OD6C	İLİŞKİLER: Beklenti, hesaplama, süreç, FİGÜRLER: Sistem, DEĞERSİZ: Verimsiz, arıza durumu
27	Uzman raporlarında da açıkça belirtilmiş olan bu gerçeği, yöneticiler ısrarla gizlemektedir.	Endüstri	OD6E	ÖZNELER: Uzman, yetkili kişi
		İtibar	OD3N	DÜŞÜŞ: Saklı
28	Kamu örgütleri ile en yakın bir işbirliğini temel görev sayan Mimarlar Odası, bugün Türkiye'nin bu önemli sorununa eğilmeyi ve gerekli uyarmayı yapmayı, kamu yararını öngören bütün örgütleri destekleyeceğini, kamu yararına bilimsel ve gerçekçi olmayan bu tür politik karar ve tercihlerin karşısında olduğunu bir kere daha açıklar.	Vatandaşlık	OD4İ, OD4F, OD4M	İLİŞKİLER: Kolektif aksiyonu toplamak, NESNELER: Politika, DÜŞÜŞ: Kendine hizmet eden, keyfi
		2.RUH		GÜVENCE: Sosyal devlet
	ÖNEMLİ EK BİLGİLER :			
29	De Leuw, Cather raporuna göre : 1954 yılında köprü yapılsaydı, boğazdan yılda 1.570.000 taşıt geçecekti : 1980 yılında 7.811.000 taşıt geçecektir.	Endüstri	OD6E, OD6M	ÖZNELER: Uzman, yetkili kişi, KANIT: Ölçü
30	Boğaz Köprüsü 460 Milyon TL. Çevre yolu 79 Milyon TL. istimlâklar 166 Milyon TL. olmak üzere Toplam 705 Milyon TL dır.	Piyasa	OD5M	KANIT: Para
31	Köprü 1960 yılında yapılsa idi, 1977 de yani 17 yıl sonra ancak borç taksitlerini ödeyecek duruma gelecekti.	Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Beklenti, süreç
		Piyasa	OD5M	KANIT: Geri ödeme
32	1954 te istanbul'un nüfusu 1.365.000 iken 1980 de istanbul'un nüfusu 2.150.000 olacak ve 1954 te 76 kişiye 1 araba düşerken 1980 de 31 kişiye 1 araba düşecektir.	Endüstri	OD6İ, OD6M	İLİŞKİLER: Beklenti, süreç, KANIT: Ölçü
33	Haliç ve Boğaz Köprüsü İçin işletme masrafları senelik 900.000 TL. olacaktı.	Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Beklenti, hesaplama, süreç
		Piyasa	OD5M	KANIT: Para
34	Haliç ve Boğaz Köprüsü için bakım 3.000.000 TL. olacaktı.	Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Beklenti, hesaplama, süreç

Çizelge A1 Boğaz Köprüsü Konusunda Mimarlar Odası Basın Toplantısı (devamı)

		Piyasa	OD5M	KANIT: Para
35	Yollar ve Haliç ile Boğaz Köprüsü için yıllık aydınlatma 5.000.000 TL. olacaktı.	Endüstri	OD6İ	İLİŞKİLER: Beklenti, hesaplama, süreç
		Piyasa	OD5M	KANIT: Para
36	Karayolları raporuna göre : Yapılan çalışmalar Boğaz Köprüsü için karar vermeğe yeterli sayılmamalıdır.	Endüstri	OD6E, OD6C	ÖZNELER: Uzman, yetkili kişi, DEĞERSİZ: Güvenilmez
37	Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda ilmî bir prosedür takip edilmemiştir.	Endüstri	OD6C	DEĞERSİZ: Optimum olmayan
38	De Luew, Cather firmasının çözümü eğer kabul edilirse, sürekli zararlar doğacaktır.	Endüstri	OD6E, OD6İ	ÖZNELER: Uzman, yetkili kişi, İLİŞKİLER: Beklenti, süreç
		Piyasa	OD5M	KANIT: Fayda
39	Bu raporda bilinmeyen verilere göre değerlendirme yapılmıştır.	Endüstri	OD6F, OD6C	NESNELER: Veri, DEĞERSİZ: Güvenilmez, elverişsiz
40	Trafik verileri çok eksiktir.	Endüstri	OD6F, OD6C	NESNELER: Veri, DEĞERSİZ: Güvenilmez, elverişsiz
41	Sonuçta 2. bir çevre yolu ve köprüler tehlikesi vardır.	Endüstri	OD6F, OD6C	NESNELER: Olasılık, DEĞERSİZ: Arıza durumu
42	Sanayileşme, şehirleşme, Nâzım plan, Genel ulaşım etüdleri yoktur.	Endüstri	OD6F, OD6C	NESNELER: Plan, hesaplama, analiz, DEĞERSİZ: Güvenilmez
43	İvedilikle yapılmalıdır.	Endüstri	OD6F, OD6İ	NESNELER: Plan, hesaplama, analiz, İLİŞKİLER: İş koşma, gerekli
44	Mukayeseli maliyet ve kârlılık etüdleri yoktur.	Endüstri	OD6F	NESNELER: Hesaplama, analiz etme
		Piyasa	OD6M	KANIT: Para, sonuç, karlılık
45	Hiçbir maliyet ve ekonomik fizibilite hesabı yoktur ve kat'i bir projeye geçilmemiştir.	Endüstri	OD6F, OD6C	NESNELER: Hesaplama, analiz etme, DEĞERSİZ: Güvenilmez
		Piyasa	OD6M	KANIT: Para, sonuç, karlılık
46	Toplam gerçek maliyet (Bu maliyete, Haliç ve Boğaz Köprüleri ve yolları dahildir) , 1.160.870.793 TL. dır.	Piyasa	OD6M	KANIT: Para

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	: Kerem EKİNCİ
Doğum Tarihi ve Yeri	: 16 Ocak 1982, İstanbul
Yabancı Dili	: İngilizce, Almanca
E-posta	: ke_ekinci@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	**Alan**	**Okul/Üniversite**	**Mezuniyet Yılı**
Y. Lisans	Şehir Planlama	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	2009
Lisans	Şehir ve Bölge Planlama	Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi	2006
Lise	Fen Bilimleri	İstanbul Özel Alman Lisesi	2001

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	**Firma/Kurum**	**Görevi**
2011-Devam Ediyor	Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	Araştırma Görevlisi

2010-2011	Kadıköy Belediyesi KUDEB (Koruma Uygulama Denetim Bürosu)	Şehir Plancısı
2006-2007	İstanbul Metropolitan Planlama Bürosu	Şehir Plancısı

YAYINLARI

Bildiri

1. Ekinci, K., Sınmaz, S. ve Kovankaya, E. (2013). “The Changing, Developing and Diversifying Urban Pattern Of Istanbul Metropolitan Area and its Formation Process”," Changing Cities: Spatial, Morphological, Formal & Socio-Economic Dimensions” Konferans Kitabı.

2. Sınmaz, S., Ekinci,K. ve Kovankaya,E. (2013) “An Evaluation on Istanbul Central Business District and its Periphery With Regard to Transforming Process of Deindustrializing Cities”, “Changing Cities: Spatial, morphological, formal & socio-economic dimensions” Konferans Kitabı.

Proje

1. TÜBİTAK 2214-A bursu kapsamında Ocak-Temmuz 2014 tarihleri arasında Lancaster Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Prof.Dr. Bülent Diken danışmanlığında gerçekleştirilen ""Different Forms of Capital and their Socio-Spatial Transformations in Istanbul" başlıklı araştırma projesi.

ÖDÜLLERİ

1. Ekinci, K., Dinç, Ö. ve Altan, S. (2012) "İstanbul'un Geleceği İçin Alternatif Öneriler Akademik Yarışması" ikincilik eşdeğer ödülü.

2. Ekinci, K. ve Dinç, Ö. (2015) "4. Doğal Taş Tasarım Yarışması" mansiyon ödülü.